

Universitätsbibliothek Wuppertal

**Q. Horatii || Flacci Sermo-||nvm, sev Satyra-||rvm, sev
Eclogarvm libri || duo: Epistolarum li-||bri totidem.**

Horatius Flaccus, Quintus

Francofurti ad Moenum, 1577

3.

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-306](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-306)

A re, & liberaliore victu, cultuque nitent corpora: ita ex parciore, & maligniore squallent. Non dissimulabo lectori tamen, in quibusdam libris calamo exaratis scriptum esse, *O pueri vixistis, &c.* quos non sequor.

HVC NOVVS INCOLA] Vmbrenum significat. aliquot lib. manuscripti habent, *hic non inc.* quam scripturam non improbo: & fortasse recta est. alij cum vulgatis consentientes, *huc.*

NAM PROPRIÆ TELLVRIS] sic M. Tull. off. 1. *sunt autem priuata nulla natura: sed aut veterem occupatione, ut, qui quondam in vacua venērunt: aut bello, ut qui victoria potiti sunt, aut lege, aut pactione, condicione, sorte.*

NOS EXPVLIT ILLE] ille Vmbrenus nos agro expulit per vim: nempe facta assignatione agrorum ab imperatore. Sic Arrius Virgilium, ut significat in Mœride. *ô Lycida, viui peruenimus, aduena nostri (Quod numquã veriti sumus) ut possessor agelli Diceret: hæc mea sunt, veteres migrate coloni.*

NEQVITIES.] mollities, luxuries, libido, profusio, ἀνομοσία. Nam hominem nequam appellant Latini, inertem, nullius vñs, inuicem.

VAFRI INSCITIA IVRIS] ignorantia, seu inscientia iuris callidi, & versuti, ut M. Tull. appellat in orat. pro Cæcina. quattuor igitur hoc loco enumerat, quibus mutatur dominus, quibusque possessio rerum soli, & aliarum amittitur: vim, per quã exactus est Ofellus: profuturum, & luxuriam: iuris versuti ignoracione: mortem. non admodum huic dissimilis est locus ille epist. ad Iul. Florum lib. 2. *tanquam Sit proprium cuiquã puncto quod mobilis hora Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc sorte suprema Permutet dominos.* sic Theognis, Πολλοί τοι πλοῦστοι κακοί, ἀγαθοί δὲ πένονται. Ἀλλ' ἡμεῖς τόποις ἢ διαμερίσθημεθα τῆς ἀρετῆς τὸν πλοῦτον, ἐπεὶ τὸ μὲν ἐμπειροῦ ἀεί. Χρήματα δ' ἀνδράπων ἄλλοτε ἄλλος ἔχει. id est, multi improbi diuitiis circumfluunt: viri boni autem egent. Verum tamen cum horum diuitiis virtutem non commutabimus. Quoniam virtus quidem fixa, & stabilis est: pecunias autem aliàs alius habet. Quamquã hos versutus Plutarchus in libello, πῶς ἀπὸς ἕκαστον ἔχθραν ἀφελόητο, ascribit Soloni, ut iam alibi diximus. inscitia autem pro inscientia positum, ut saepe alibi.

C

SATYRA 3.

SIC rarò scribis, ut toto non quater anno
Membranam poscas, scriptorum quæque
retexens,
Iratu tibi, quòd vini, somniq; benignus
Nil dignum sermone canas. quid fiet? ab
ipsis
Saturnalibus huc fugisti. sobrius ergo
Dic aliquid dignum promissis: incipe: nil
est:

Culpantur frustra calami: immeritusq; D
laborat

Iratu natus paries diis, atque poëtis.

Atqui vultus erat multa, & præclara
minantis,

Si vacuum tepido cepisset villula tecto.

Quorsum pertinuit stipare Platona Me-
nandro?

Eupolin, Archilochum, comites educere
tantos?

Inuidiam placare paras virtute relicta?

Contemnere miser. vitanda est impro-
ba Siren

Desidia: aut, quicquid vita meliore pa-
raisti,

Ponendum æquo animo. dii te Damasip-
pe, deæque E

Verum ob consilium donent tonsore sed
unde

Tam bene me nosti? postquam omnis res
mea Ianum

Ad medium fracta est, aliena negotia
curo,

Excussus propriis. olim nam querere a-
mabam,

Quo vaser ille pedes lauisset Sisyphus
ære:

Quid sculptum infabrè, quid fustum du-
rius esset.

Callidus huic signo ponebam millia cen-
tum.

Hortos, egregiasque domos mercarier
vnus F

Cum lucro noram. unde frequentia Mer-
curiale

Imposuere mihi cognomen cõpita. noui:

Et morbi miror purgatũ te illius. atqui
Emouit veterẽ mirẽ nouus: ut solet, incor

Traiecto lateris miseri, capitisq; dolore:
Vt lethargicus hic cum sit pugil, & me-
dicum urguet.

Dum ne quid simile huic, esto, ut libet. ô
bone, ne te

Frustrere,

- A Frustrere, insanus & tu: stultiq̄ue propè
omnes:
Si quid Stertinius veri crepat: unde ego
mira
Descripti docilis præcepta hæc, tempore,
quo me
Solatus iussit sapientem pascere barbam,
Atq; à Fabricio non tristem pōte reuerti.
Nam, male re gesta cum vellē mittere
operto
Me capite in flumen: dexter stetit: &
caue faxis
Te quicquam indignum. pudor, inquit, te
malus urget:
Insanos qui inter vereare insanus haberi.
Primum nam inquiram, quid sit furere,
B hoc si erit in te
Solo: nil verbi pereas quin fortiter: addā.
Quem mala stultitia: &, quemcunque
inscitia veri
Cæcum agit: insanum Chrysippi porticus,
& grex
Autumat hæc populos, hæc magnos formula reges,
Excepto sapiente, tenet. nunc accipe,
quare
Desipiant omnes æquè ac tu, qui tibi nomen
Insani posuere. velut siluis, ubi passim
Palanteis error certo de tramite pellit:
Ille sinistrorsum, hic dextrorsum abit: &
nus utriq̄ue
C Error: sed variis illudit partibus: hoc te
Crede modo insanum: nihilo ut sapientior ille,
Qui te deridet, caudam trahat. est genus
vnum
Stultitiæ, nihilum metuenda timentis:
ut igneis,
Ut rupeis fluuiosq; in campo obstare queratur.
Alterum & huic varium, & nihilo sapientius, igneis
- Per medios, fluuiosq̄ue ruentis. clamet D
amica
Mater, honesta soror, cum cognatis pater, uxor,
Hic fossa est ingens, hic rupes maxima:
serua:
Non magis audierit, quàm Fufius ebrius
olim
Cum Ilionam edormit, Catienis mille ducentis,
Mater te appello, clamantibus. huic ego
vulgum
Errori similem cunctum insanire docebo.
Insanit, veteres statuas Damasippus emendo:
Integer est mentis Damasippi creditor?
esto: B
Accipe, quod nunquam reddas mihi, si tibi dicam:
Tūne insanus eris, si acceperis? an magis excors
Reiecta præda, quam præsens Mercurius fert?
Scribe decem à Nerio. non est satis: adde Cicutæ
Nodosi tabulas centum: mille adde catenas:
Effugiet tamen hæc sceleratus vincula Proteus:
Cum rapies in ius malis videntem alienis:
Fiet aper: modò auis, modò saxum: & cum volet, arbor.
Si male rem gerere insani est: contra, bene sani: F
Putidius multo cerebrum est (michi crede) Perilli
Dictantis, quod tu nunquam rescribere possis.
Audire, atque togam iubeo componere, quisquis
Ambitione mala, aut argenti pallet amore:
Quisquis luxuria, tristitine superstitione,
Aut

- A *Aut alio mentis morbo calet: huc pro-*
pius me,
Dum doceo insanire omneis, vos ordine
adite.
Danda est ellebori multo pars maxima
auaris:
Nescio an Anticyram ratio illis destinet
omnem.
Heredes Staber I summam incidere se-
pulcro.
Ni sic fecissent, gladiatorū dare centum
Damnati populo paria, atque epulum, ar-
bitrio Arr I:
Frumenti, quantum metit Africa. siue
ego prauē,
Seu rectē: hoc volui: ne sis patruus mihi.
- B *credo*
Hoc Staber I prudentem animum iussif-
se. quid ergo
Sensit, cum summam patrimon I in sculpe-
re saxo
Heredes voluit? quoad vixit, credidit
ingens
Pauperiem vitium: & cauit nihil acrius:
ut si
Forte minus locuples uno quadrante pe-
risset,
Ipse videretur sibi nequior. omnis enim
res,
Virtus, fama, decus, diuina, humanaq;
pulcris
Diuitis parēt: quas, qui cōstruxerit, ille
- C *Clarus erit, fortis, iustus, sapiēnsne etiam,*
& rex,
Et, quicquid volet. hoc, veluti virtute
paratum,
Sperauit magnæ laudi fore. quid simile
isti
Græcus Aristippus? qui seruos proiice-
re aurum
In media iussit Libya: quia tardius irent
Propter onus segnes. vter est insanior ho-
rum?
- Nil agit exemplum, litem quod lite re-*
soluit.
Si quis emat citharas, emtas comportet
in vnum,
Nec studio citharæ, nec Musæ deditus
vlli:
Si scalpra, & formas non sutor: nauti-
ca vela
Auersus mercaturis: delirus, & amens
Vndique dicatur meritò. quid discrepat
istis,
Qui nūmos, aurumq; recōdit, nescius vti
Compositis, metuensq; velut contingere
sacrum?
Si quis ad ingentē frumētī semper aceruū.
Porrectus vigilet cū lōgo fuste: neq; illinc
Audeat esuriēs dominus cōtingere granū: E
- Ac potius foliis parcus vescatur amaris:*
Si positus intus Chij, veterisq; Falerni
Mille cadis: nihil est, tercentum millibus:
acre
Potet acetum: age, si & stramentis incu-
bet, vnde-
Octoginta annos natus, cui stragula ve-
stis,
Blattarum, ac tinearum epula, putrescat
in arca:
Nimirum insanus paucis videatur eò,
quòd
Maxima pars hominum morbo iactatur
eodem.
Filius, aut etiam hac libertus ut ebibat
heres, F
Diis inimice senex custodis? ne tibi desit?
Quantulum enim summa curtabit quis-
que dierum,
Vngere si cauleis oleo meliore, caputq;
Cæperis impexa fædū porrigine? quare,
Si quiduis satis est, periuras, surripis. au-
fers
Vndique? tur sanus? populum si cadere
saxis
Incipias, seruosve tuos, quos ere pararis:
Insanum

- A *Insanum te omnes pueri, clamént que pu-
ella.
Cùm laqueo uxorem interimis, matrém
que veneno,
In columi capite es? quid enim? neque tu
hoc facis Argis,
Nec ferro: ut demens genitricem occi-
dit Orestes.
An tu reris eum occisa insanisse parente?
Ac non antè malis dementem actum fu-
rijs quàm
In matris iugulo ferrum te pefecit acutū?
Quin ex quo est habitus male tutæ men-
tis Orestes:
Nil sanè fecit, quod tu reprehendere possis:
Nò Piladè ferro violare, ausus ve sororè*
- B *Electram: tantum male dicit utrique,
vocando
Hanc furiam, hunc aliud, iussit quod
splendida bilis.
Pauper Opimius argenti positi intus, &
auri,
Qui Veientanum festis potare diebus
Càpana solitus trulla, vappaq; profestis:
Quondam lethargo grandi est oppressus:
ut heres
Iam circum loculos, & clauis latus, o-
uansque
Curreret. hunc medicus multum celer,
atque fidelis*
- C *Excitat hoc pacto: mensam poni iubet:
atque
Effundi saccos nūmorū, accedere plureis
Ad numerandum: hominem sic erigit.
addit & illud,
Ni tua custodis, auidus iam hæc auferet
heres.
Men viuo? ut viuas igitur, vigila: hoc
age. quid vis?
Deficient inopem venæ te, ni cibus, atq;
Ingens accedat stomacho fultura ruenti.
Quid cessas? agedum sume hoc ptisanari-
um orycæ.*
- Quanti emta? paruo. quanti ergo? octo D
asibus, eheu:
Quid refert, morbo: an furtis, peream-
que rapinis?
Quisnam igitur sanus? qui non stultus.
quid? auarus?
Stultus & insanus. quid? si quis non sit
auarus:
Continuò sanus? minimè. cur Stoice? di-
cam.
Non est Cardiacus, Craterum dixisse
putato,
Hic ager: rectè est igitur, surgétq;: ne-
gabit:
Quòd latus, aut renes morbo tentantur
acuto.
Non est periurus, neque sordidus. immo E
let æquis
Hic porcum Laribus. verum ambitio-
sus, & audax.
Nauiget Anticyram. quid enim differt,
barathrone
Dones, quicquid habes, an numquam u-
tare paratis?
Serui? Oppidi? Canus? I duo prædia diues
Antiquo censu, natis diuise duobus
Fertur. & hæc moriens pueris dixisse vo-
catis
Ad lectum: postquam te talos, Aule, nu-
césque
Ferre sinu laxo: donare, & ludere vidi: F
Te, Tiberi, numerare: cauis abscondere
tristem:
Extimui, ne vos ageret vesania discors:
Tu Nomentanum, tunc sequerere Ci-
cutam.
Quare per diuos oratus uterq; Penateis,
Tu caue ne minuas: tu ne maius facias id,
Quod satis esse putat pater: & natura
coërcet.
Prætereane vos titillet gloria, iure-
Iurando obstringam ambo: uter adilis,
fuerit ve*

Vestrum

- A *Vestrum* prator: is intestabilis, & sacer
esto.
Incicere, atque faba bona tu, perdasque
lupinis,
Latus ut in circo spatere, aut æneus ut
stes,
Nudus agris, nudus nummis, insane, pa-
ternis:
Scilicet ut plausus, quos fert Agrippa,
feras tu,
Astuta ingenuum vulpes imitata leonē?
Nequis humasse velit Aiace[m] Atrida
vetas cur?
Rex sum: Nil ultra quero plebeius. Et
aquam
Rem imperito: ac, si cui videor non iu-
stus, inulto
- B Dicere, quæ sentit, permitto. Maxime
regum,
Dij tibi dent capta classem redducere
Troia:
Ergo consulere, & mox respondere licebit?
Consule. Cur Ajax heros ab Achille se-
cundus
Putrescit, toties seruatis clarus Achivis:
Gaudeat ut populus Priami, Priamisque;
inhumato:
Per quem tot iuuenes patrio caruere se-
pulcro?
- C Mille ouium insanus morti dedit, inchy-
tum Vlysses,
Et Menelaum unâ mecum se occidere
clamans.
Tu, cum pro vitula statuis dulcem Auli-
de natam
Ante aras, spargisque mola caput, im-
probe, salsa:
Rectum animi seruas? Quorsum? Insa-
nus quid enim Ajax
Fecit, cum strauit ferro pecus? abstinuit
vim
Vxore, & nato, mala multa precatus A-
tridis:
- Non ille aut Teucrum, aut ipsum viola-
uit Vlysses.
Verum ego, ut hærenteis aduerso littore
naueis
Eriperem, prudens placavi sanguine di-
uos.
Nempe tuo furiose meo, sed nõ furiosus.
Qui species alias veris, scelerisque tu-
multu
Permistas capiet, commotus habebitur:
atque,
Stultitiãne erret, nihil distabit, an ira.
Ajax immeritos dum occidit, desipit,
agnos?
Cum prudens scelus ob titulos admittis
inaneis:
Stas animo? & purum est vitio tibi, cum
tumidum est cor?
Si quis lectica nitidã gestare amet agnã:
Huic vestẽ, ut nata, paret ancillas: pa-
ret aurum:
Pupam, aut pupillam appellet, fortique
marito
Destinet uxorem: interdicto huic omne
adimat ius
Prator, & ad sanos abeat tutela propin-
quos.
Quid? si quis natam pro muta deuouet
agna:
Integer est animi? ne dixeris. ergo, ubi
praua
Stultitia, hic summa est insania. qui sce-
leratus:
Et furiosus erit. quẽ cepit vitrea fama,
Hunc circumtonuit gaudens Bellona cru-
entis.
Nunc age luxuriam, & Nomentanum
arripe mecum.
Vincit. n. stultos ratio insanire nepotes.
Hic simul accepit patrimonium mille ta-
lenta:
Edicit, piscator uti, pomarius, auceps,
Vnguētarius, ac Tusci turba impia vici.
Cum

- A** Cum scurris fartor, cum velabro omne
macellum,
Manè domum veniant. quid tum? venē-
re frequentes.
Verba facit leno. quicquid mihi, quic-
quid & horum
Cuiq; domi est, id crede tuū, & vel nunc
pete, vel cras.
Accipe, quid contrā iuuenis responde-
rit aequus.
In niue Lucana dormis ocreatus, ut aprū
Cenem ego: tu pisceis hiberno ex aquore
verris: (aufer: ultro,
Segnis ego, indignus, qui tantū possideā:
Sume tibi decies: tibi tātūdē: tibi triplex,
Vnde uxor media currat de nocte vo-
cata.
- B** Filius Aesopi detractā ex aure Metellæ,
Scilicet ut decies solidū exsorberet, aceto
Diluit insignem bacam: quī sanior, ac si
Illud idem in rapidum flumen, iācerētue
cloacam?
Quincti progenies ArrI, par nobile fra-
trum,
Nequitia & nugis, prauorum & amore
gemellum:
Luscinias soliti impenso prandere coēm-
tas.
Quorū sum abeant sani? creta, an carbone
notandi?
- C** Aedificare casas, plostellō adiungere mu-
res,
Ludere par impar, equitare in arundine
longa
Si quē delectet barbatū: amentia verset.
Si puerilius his ratio esse euincet amare:
Nec quicquam differre, utrūmne in pul-
uere, trimus
Quale prius, laudas opus: an meretricis
amore
Sollicitus plores: quæro, faciāsne, quod
olim
Mutatus Polemo? ponas insignia morbi,
- Fasciolas, cubital, focalia? potus ut ille
Dicitur ex collo furtim carpsisse coronas:
Postquam est impransi correptus voce
magistri?
Porrigit irato puero cūm poma, recusat.
Sume Catellæ: negat. si non des, optat. a-
mator
Exclusus quī distat: agit ubi secum, eat,
an non,
Quò rediturus erat non arcessitus: &
hæret
Inuisis foribus? nec nunc, cūm me vocet
ultro,
Accedā: an potius mediter finire dolores?
Exclusit: reuocat: redeam? non, si obse-
cret. ecce
Seruus nō paullo sapiētior. ô here, quæ res
Nec modum habet, neq; consilium, ratio
ne, modoq;
Tractari non vult. in amore hæc sunt ma-
la, bellum,
Pax rursum. hæc si quis tempestat is propè
ritu
Mobilia, & caca fluitantia sorte, labore
Reddere certa: sibi nihilo plus explicet,
ac si
Insanire paret certa ratione, modoq;
Quid? cūm Picenis excerpens semina po-
mis
Gaudes, si cameram percussi forte: penes
te es?
Quid? cūm balba feris annoso verba pa-
lato:
Aedificāte casas quī sanior? adde cruorē
Stultitiæ: atq; ignem gladio scrutare: mo-
dò, inquam,
Hellade percussa Marius cūm præcipi-
tat se,
Cerritus fuit: an cōmota crimine mentis
Absolues hominem: & sceleris damnabis
eundem,
Ex more imponens cognata vocabulare-
bus?

- A *Libertinus erat, qui circū compita ficcus
Lautis manè senex manibus currebat. &
vnum
Quiddam magnum addens, vñ me sur-
pate morti:
Dijs etenim facile est, orabat: sanus v-
trisque;
Auribus, atq; oculis: mentē, nisi litigiosus,
Exciperet dominus, cum venderet. hoc
quoq; vulgus
Chrysippus ponit facunda in gente Me-
nenl.
Iupiter, ingenteis qui das, adimisq; dolo-
res:
Mater ait pueri menseis iam quinq; cu-
bantis,*
- B *Frigida si puerū quartana reliquerit: illo
Manè die, quo tu indicis ieiunia, nudus
In Tiberi stabit. casus, medicusue leuarit
Agrū ex præcipiti: mater delira necabit
In gelida fixum ripa: febrimq; reducet.
Quone malo mentem concussa? timore
deorum.
Hac mihi Stertinius sapientum octauus
amico
Arma dedit: posthac ne compellarer in-
ultus.
Dixerit insanum qui me, totidem audi-
et: atq;
Respicere ignoto discet pendentia tergo.*
- C *Stoice, post damnū sic vendas omnia
pluris:
Quam me stultitiam (quoniam non est
genus vnum)
Insanire putas? ego nã videor mihi sanus.
Quid? caput abscissum demens cum por-
tat Agaue
Nati infelicis, sibi tum furiosa videtur?
Stultū me fateor (liceat cōcedere veris)
Atq; etiam insanum: tantum hoc edisse-
re, quo me
Agrotare putes animi vitio. accipe: pri-
mum*
- D *Ædificas: hoc est longos imitaris, ab imo
Ad summum totus moduli bipedalis: &
idem
Corpore maiorē rides Turbonis in armis
Spiritus, & incessum: quī ridiculus mi-
nus illo?
An, quodcumq; facit Mæcenas, te quoq;
verum est,
Tanto dissimilē, & tãto certare minorē?
Absentis rana pullis vituli pede pressis,
Vnus ubi effūgit: matri denarrat, ut in-
gens
Bellua cognatos eliserit. illa rogare,
Quantāne? num tandem, se inflans, sic
magna fuisset.
Maior dimidio. num tanto? cū magis,*
- E *atque
Se magis inflaret: nō, si te ruperis, inquit,
Par eris. hæc à te non multūm abludit
imago.
Adde poemata nunc: hoc est oleum adde
camino:
Quasi quis sanus fecit: sanus facis & tu.
Non dico horrendam rabiem. iam desti-
ne cultum
Maiorē censu. teneas Damasppe tuis te:
Mille puellarum, puerorū mille furores.
O maior tandem parcas insane minori.*
- F *Poëta in hac satyra Damasippum quendam fa-
cit loquentem, qui aliquando exercuerat signo-
rum, & vaforum antiquorum, atque hortorum
mercaturam: in qua cum rem suam minus bene
gessisset, relicto lucri studio sese ad philosophiam
contulerat. Ego eum esse puto, de quo M. Tull.
scribit in epist. ad M. Fabium Gallū lib. 7. qui man-
datu Ciceronis quædam ei signa emerat haud illi
grata, nempe Bacchas, & Martis signum. Itaque
optabat M. Tull. aut vt ea essent inempta, aut vt ali-
quis eorū emtor seu Damasippus, seu quis alius re-
periretur. verba M. Tullij sunt hæc. sed tamē si ista
mihi sunt habenda, certiorē velim me facias, ubi sint,
quando arcessantur, quo genere vectura. Si enim Da-
masippus in sententia non manebit, aliquē Pseudoda-
masippum vel cum iactura reperiemus. de cod. lib.
12. epist. ad Attic. si & Silius is fuerit, quem tu putas,
nec Drusus facilem se præbebit, Damasippum velim
agrediare.*
- MEMBRANAM POSCAS] scribis tu
quidem multa, sed quicquid scribis, retexis ac
deles,

A deles, neque ex aduersarijs, aut tabulis ceratis, aut palimpsesto in membranam refers. Ita raro aliquid dignum oculis, & lectione scribis, vt toto anno membranam non quater poscas, id est, vt toto anno membranam tibi à puero dari non iubeas, in quam referas ea, quæ in palimpsesto, aut tabula cerata scripseris.

— **SCRIPTORVM QVÆQVE RETEXENS**] ea omnia, quæ à te scripta sunt, mutans, vertens, delens. & est tralatio à tela texta, & postea retexta. *tela* retexere autem est ἀναλύειν, dissoluere. nemini est inaudita Penelopæ tela.

VINI, SOMNIQVE BENIGNVS] id est, plus quàm par sit, vino, somnoque deditus. largius æquo bibens, & supra modum dormiens. dictum est autem *vini* & *somni benignus*, vt profusus sui, parcus temporis, largus pecunia. benignus enim idem ferè est, quod largus, vt supra annotauimus: malignus contra parcus.

NIL DIGNVM SERMONE] sic loquuntur Græci, ἡ δὲν ἀξιον λόγος. Arist. ῥητορ. 6. πὸν λόγον εἶναι σπυδαίοντα, ὅτι οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες, ἔχουσι λόγον, ἀλλὰ λόγος ἀξιὸς εἶσι. τὸ γὰρ λόγος ἀξιὸς ἔχει ἀπλῶς λέγεται. id est, sermonem esse rem optimam, quia viri boni non pecunia, sed ratione aut sermone digni sunt. Nā λόγος ἀξιὸς seu sermone dignum non simpliciter dicitur. Plato in Euthydemo, εὐθυμὸς δὲ μήτι ἀγαθὸν μὲν τῶν ἀγαθῶν, ὅ, τι καὶ ἀξιὸν λόγου. cogita igitur numquid aliquod bonum prætermittamus, quod & dignum sermone sit. idem in Alcibiade 1. ὅτι μὲν κεία τε, καὶ σοφία, ταῦτα μόνια ἀξία λόγου ἐν Ἑλλήσιν. id est, diligentia, & sapientia, hæc sola digna sunt sermone apud Græcos. idem lib. 1. de repub. λυσιπέλει μὲν ἐν κατὰ τὰ ποιῶντα ἐάν περ λαοθάλην ἔστι δ' ἔκ ἀξία λόγου. id est, profunt igitur etiam talia, siquidem lateant. sunt autem non digna sermone. Tit. Liuius ἀξία λόγου, digna dictu solet dicere. vt lib. 35. annal. in princ. crebra magis, quàm digna dictu prælia fecit. Idem lib. 27. certamina haud satis digna dictu se rebant.

SATVRNALIBVS] quæ agebantur XIII. Kalend. Ianuarias: de quibus alibi dicemus pluribus verbis.

SOBRIVS ERGO] si propter vini, & somniliberaliorem vsum ad scribendum tardior, atque ineptior es: nunc igitur, dum sobrius, & sicus es, profer aliquid promissis dignum.

CVL PANTVR FR. CAL.] frustra culpa in calamos confertur, quasi ad scribendum, seu pingendum minus aptos.

IMMERITVSQVE LABORAT] sic ferè Virg. Moreto, & immerito dicit conuicia sumo. Solebant veteres illi, maximè poëtæ, & scriptores, parietes habere ceratos, vt, siquid fortè noctu in mentem veniret, statim in eo inscriberent. paries igitur tuus ceratus immeritò abs te vexatur: iniuriaque in eum culpam confers.

IRATIS NATVS PARIES DIIS] cum tibi nihil in mentem veniat, quod in eo inscribas, videtur Dijs, & poëtis iratis natus esse. sic loquitur infrà saty. 7. de Prisco quodam ingenij mobilissimi. *Veriunnis, quotquot sunt, natus iniquis.* & supra satyra 5. lib. 1. *dehinc Gnatia Lymphis Iratis exstructa. Dijs iratis fieri dicitur id, quod infelici-*

D ter geritur. Hæc enim opinio semper fuit hominum animis insita, Dijs iratis, aut inuitis nihil prosperè euenire, nihil feliciter geri, nihil denique benè procedere, quod Homerus confirmat cum alibi, tum *ix. μῦ.* princip. vbi de muro, quem Græci antè nauis duxerant, loquitur: θεῶν δ' ἀέκων πέτυκτο Ἀθανάτων. τῆς κ' ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐμπεδονήεν: id est, Dijs autem inuitis factus fuerat immortalibus. idcirco neque diu firmus & stabilis fuit. Virgil. *Aeneid. 2. Heu nihil inuitis fas quemquam fidere Diuis.* & Catull. ad Manlium, *Nil mihi tam valde placeat Rhamnusia virgo: Quod temere inuitis suscipiatur heris,* id est, Dijs. ex quo nata sunt hæc loquendi genera. Terent. *And. nescio, Nisi mihi Deos satis scio fuisse iratos, qui auscultauerim.* Idem Phor. *mibi vsu venit hoc, scio, Memini relinqui me, Deo irato meo.* M. Tull. orat. pro Cælio. *Quamobrem si quem forte inueneritis, qui aspernetur oculis pulchritudinem rerum, non odore villo, non tactu, non sapore capiatur, excludat auribus omnem suauitatem: huic homini ego fortasse & pauci Deos propitios, plerique autem iratos putabunt.* Plaut. *Pænulo, Nam ego hodie infelix dijs meis iratissimis Sexagenos immolauit.* T. Liuius lib. 3. *Sin periurio gaudeant, Dijs magis iratis, quam hostibus bellum gesturos.* Idem lib. 9. *nec moror, quo minus in ciuitatem obligatam sponsione commissa iratis omnibus Dijs, quorum eluditur nomen, redeant.* M. Tull. epist. ad Attic. lib. 4. *De Apollonio quod scribis, qui illi Dij irati homini Græco? qui conturbare quidem putat sibi licere, quod equitibus Romanis. videtur autem locus ille cum interrogatione legendus, vt dicam ὁ δὲ πάρεργον, qui illi Dij irati? id est, qui Dij sunt illi irati? quos ille Deos sibi habet iratos? quamquam alij censent genus esse loquendi antiquum, & esse legendum enuntians. Persius sat. 4. *Hunc ais? hunc, dijs iratis, genioq; sinistro, Qui quandoq; iugum pertusa ad compita figit, &c.* Dolore animi impulsus, & perturbatus dixit illud Catullus ad seipsum. *Quin te animo obfirmas, teq; astringisq; reducisq; Et Dijs inuitis desinis esse miser?* Solent enim homines interdum perturbati impiè loqui, vt Chremes ille Terentianus in Heaut. *Deos nescio. eodem pertinet illud, quod est supra Od. 18. lib. 1. non ego te, candide Bassaren, Inuitum quatiã.* & illud de arte poët. *Tu nihil inuita dices facièsne Minerua.**

ATQVI VULTVS ERAT, &c.] atqui vultu, & fronte significabas, te præclara quædam scripturum, ac prolaturum. *minantis*, id est, promittentis: vt epist. ad Celsum lib. 1. *dic multa & pulchra minantem, Viuere nec rectè, nec suauius.* ad quem locum plura. Et verò sic *minantis* explicat Seruius ad illum Virgilij versum lib. 2. *Aeneidos, Promissi vltorem, & verbis odia aspera moui,* hæc enim ille. *promissi*, per contrarium dixit, pro minatus sum: quia minamur mala, promittimus bona. Sic Horatius contra, *Atqui vultus erat multa & præcl. min.* id est, promittentis. Quidam libri veteres habent, *Atquin.*

SI VACVVM] si te vacuum, id est, omnibus negotijs, & curis solutum tua villula accepisset, id est, cum te in villam tuam expeditum, & otiosum recepisset. *si, valet, cum,* vt alibi annotauimus. *te-*

A *pido tecto* autem vel quoddam loca tecta apertis tepidiora sunt natura: vel *tepidio* propter focum luculentum, quo delectabatur Horatius.

QVORSVM PERTINUIT STIPARE] quid fuit opus cum Platone Menandrum, Eupolim, Archilochum tecum deportare, si nihil lecturus, nihil tuo nomine dignum scripturus eras? Quod autem Platoni adiunxerat Menandrum, Eupolim, Archilochum, ex eo intelligere debemus, consilium hoc eius fuisse, ut satyras scriberet, comitatis, & urbanitatis plenas: & præterea iam bos. Sed animaduertendum est, Horatium ita dixisse, *stipare Platona Menandro: Eupolim, Archilochum, &c.* quibus verbis significat, se coniunxisse cum Platone Menandrum, non etiam Eupolim, neque Archilochum: quamuis hos etiã poetas secum portarit. An cenlebimus temere, aut frustra hoc ab eo esse dictum, & Menandrum cum Platone iunxisse, quia Menandri nomen aptè cadebat in hunc versum? Licet utatur suo quisque in hac re, ut in alijs, arbitrato. Mihi videtur Menandrum, ut nouæ comædiæ comicum, & magis moratum, & grauiorem, & (ut Græco nomine utar) politicoterum, & seueriorem, quàm veteres comædiæ poetas, cum Platone, Socraticorum omnium grauiissimo, potissimum copulasse, & coniunxisse. Adiuuat meam opinionem Dion Chrysostomus in ea oratione, quæ inscripta est *περὶ λόγου ἀσκήσεως*, his verbis, *καὶ μηδὲ τῶν σφῶν αἰπάσθηται με ὡς περὶ κείνου τῆ ἀρχαίας κωμωδίας τῶν Μενάνδρου, ἢ τῶν ἀρχαίων τραγωδιῶν τῆν Εὐριπίδου, οὐδὲ γὰρ οἱ ἰατροὶ τὰς πολυπλεσιτὰς βροφὰς σιωπᾶν τοῖς δεινομένοις θεραπείας, ἀλλὰ τὰς ὠφελίμους, πλὴν δ' ἂν ἔργον εἴη τὸ λέγειν ὅσα ἀπὸ πάντων χροῖμα. ἢ τῆ γὰρ τῶ Μενάνδρου μίμνους, ἀπαντῆσθους καὶ χροῖμας πᾶσαν ἰατρικὴν ἐβλήκει τὴν δεινότητα τῆ παλαιῶν κωμικῶν: ἢ τῆ Εὐριπίδου, &c.* id est, Neque verò me quisquam doctorum reprehendat, quòd aut Menandri comædiam nouam, veteri antepo-

B nam, aut tragædias Euripidis, antiquis. Nam ne medici quidem victum sumtuosissimum, & apparatusissimum curatione egentibus præscribunt, sed vtilissimum. Difficillimum autem sit verbis consequi, quanta ex his poetis utilitas percipi possit. Nam & Menandri virtus quædam & facultas omnium morum imitandorum, omnisq; lepôtis & venustatis exprimendæ, omnem antiquorum comicorum sollertiam superauit: & Euripidis, &c.

C INVIDIA PLACARE PARAS] Quemadmodum res secundæ inuidiam constant: ita aduersæ extinguunt, & misericordiam commouent. Cùm sit autem nihil calamitosius, nihil miserius animo vitioso, nullaq; virtute ornato: credibile est, ignauiam, atque inertiam ad placandam, sedandamq; inuidiam multum valere. nam contra vsu experimur quotidie, virtute præstanteis viros acerrima inuidia laborare, quamuis Aristoteles lib. 2. rhetor doceat, inuidiam locum habere sapius in fortunæ, quàm in animi bonis. Sed, ut cæperam dicere, non est id, quod scribit Aristot. perpetuò, neque vsquequaque verum. vno exemplo erimus contenti. quid fuit in Aristide admirabilius, quid præstantius, quàm iustitia, & patientia paupertatis, attamen cùm pauper esset

iustique cognomen factis & vita consecutus esset, hoc vno nomine, non odio potentia, aut diuitiarum, exsilio illo decenniali Atheniensibus vsitato, quod *δι' ἐσπέρων* fiebat, multatus est. re. Et igitur hoc loco Damasippus ait, Horatium inuidiam placare conari ignauia, desidia, & inertia: hoc est, virtute relicta. Notum est illud Pindari à multis posterioribus scriptoribus vsurpatum, inuidiam miseratione meliorem, atque optabiliorrem esse. verba Pindari sunt hæc Pyth. *εἰδ. α. αἰσῶν δ' ἀκοῆ κρύφιον θυμὸν βαρύνει μάλις' ἐδολοῖσ' ἐπ' ἀλλοθίους, ἀλλ' ὁμῶς κρείστων οἰκτιρῶν φθόνος, μὴ παύει καλὰ*, id est, ciuium autem animos occulte grauat inuidia, cū alienas virtutes audiunt. Verum tamen melior miseratione inuidia est. ne prætermitte res præclaras. ex quibus expressum est illud epigramma Græcum lib. 1. *ὁ φθόνος οἰκτιρῶν κατὰ Πίνδαρον ὅτιν ἀμείνων. Οἱ βασιλευμένοι λαμπρῶν ἔχουσι βίον, τὸς δὲ λίαν ἀπυχίς οἰκτιρομην. ἀλλὰ τίς εἶλω, μήτ' ἄραν εὐδαίμων, μήτ' ἑλεεινὸς ἐγώ.* id est, Inuidia, ex sententia Pindari, misericordia melior est. li, quibus inuidetur, opiparè, & splendide viuunt, Eorum autem, qui miseri & calamitosi sunt, miseremur. at quem me esse velim? neque valdè fortunatū, neque valdè miserabilem **E** cū quibus cōgruunt illa Plautina in Trucul. *Mauelem mihi inimicos inuidere, quàm me inimicis meis. Nam inuidere alij bene esse, tibi male esse, miseria est. Qui inuidet, egent: illi, quibus inuidetur, rem habent.* Idem Pindarus Nem. *εἰδ. n.* ait inuidiã semper inuadere viros fortes, & virtute præstanteis: cum deterioribus autem non certare. *ἀπιστα δ' ἐσλῶν αἰεὶ. Χειρότεροι δ' ἔκ ἐλπί.* & Pyth. *εἰδ. ια.* *ἔχει π γὰρ ὄλος ἔμεινα φθόνος: ὁ δὲ χαμῶδ' ἀπείων, ἀφαιτὸν βρέμι.* id est, opes enim & res valdè secundæ, non paruum inuidiam habent: qui autem humilia spirat, & humi iacet, obscurum fremit. cum his concinit illud Aeliani lib. 2. *ποικίλης ἰστρο. ὅστις δ' ἐρε φθονῶδων, ὅτι δὴ πρὸ τῆ Εὐριπίδου περὶ κλέπιδων ἀσύδρι,* id est, quisquis cupit inuideri, planè (quod ait Euripides) clarus, atque insignis esse studet. Propterea autem quòd veteres existimabant, inuidiam, ijs, quibus inuidebatur, esse damnosam, perniciosam, ac pestiferam (solo enim aspectu inuido, & maligno inuidos hominibus, & maximè pueris, nocuille vsu didicerant) iccirco eam multis modis placare, atque extinguere studebant: ut ridiculo aliquo spectatoribus obiecto, fortunæ secundæ dissimulatione aut occultatione, casu aliquo aduerso sponte suscepto & contracto, & similibus: quorum liber mihi subijcere ex bonis auctoribus exempla. ridiculi exemplum est, mentula, seu similis aliqua res turpicula, quæ collo puerorum appendebatur ad inuidiam auertendam. Varro, *Pueris turpicula res quedam suspenditur, nequid obfit, bona scane causa.* Nam res turpis, qualis est ea pars, quam diximus, spectatorum oculis obiecta, risu commoto inuidiam discutit, atque auertit. huc pertinent illa ex epist. 14. lib. 1. *Rident vicini glebas & saxa mouentem. fortunæ secundæ occultationis exemplum suppeditabit Catullus, carm. ad Lesbiam, Dein cùm millia multa fecerimus: Conturbauimus illa, ne sciamus, Aut nequis malus inuidere possit.* Exemplum casus aduersi est apud Herodotum

A rodotum de Polycrate in Thalia: cui nihil accide-
 rat, quod nollet, nisi quodd annulum, quo delecta
 batur, in mare sua voluntate de Amasis consilio
 abiecerat, vt deorum inuidiam (sic enim Herodo-
 tus) exstingueret. Etiam Cunina dea puerorum
 cunis addita, à pueris fascinum arcebat, vt testatur
 Lactantius, his verbis, *Et Cunina, quae infanteis in
 cunis tuetur, & fascinum summonet.* Putabant eti-
 am eum, qui ter despueret in sinum, fascinum pos-
 se auertere, vtille apud Theocr. *εἰδ' ἔκτω. Ως μὴ βα-
 σκανθῶ δέ, βίς εἰς ἐμὸν ἐπίστα κόλπον. Ταῦτα γὰρ ἄ γαῖά μὲ
 Κοτύτταεις ἐξέδιδάξαν :* id est, Vt ne autem fascinari
 possem, ter in sinum meum despui. Hæc enim me
 anus Cotyttaris edocuit. Tale ferè illud Persij sat.
 2. *Ecce auia, aut metuens diuim materera cunis,
 Exemit puerum, frontemq, atq, vda labella Infami
 digito, & lustralibus ante salinis Expiat, vrentis ocu-
 los inhibere perita.* Sic igitur hæc loco Damasippus
 quatit ab Horatio, parètne inuidiam placare, in-
 ertia, & desidia, & virtutis derelictione.

B IMPROBA SIREN.] desidiam hîc Sireni si-
 milem facit. alibi voluptates cum Sirenibus com-
 parantur: quia vtraq; & desidia, & voluptas vno
 ferè modo animos hominum pertulcet, lactat,
 corrumpit. de Sirenibus plura dicemus ad epist.
 1. lib. 1. ad illum versum, *Sirenium voces, &c.* Nunc
 autem mihi venit in mentem mirari, quamobrè
 M. Tull. lib. 5. de finibus, quo loco de scientia, &
 rerum cognitione disputat, scribat, Sirenium can-
 tibus nihil aliud ab Homero significari, quàm di-
 scendi studium, sciendiq; voluptatem. sic enim
 M. Tull. *Mihi quidem Homerus huiusmodi quiddã
 vidisse videtur in ijs, quae de Sirenium cantibus sinxe-
 rit. Neq, enim vocum suauitate videntur, aut noni-
 tate quadam, & varietate cantandi reuocare eos so-
 lita, qui prateruehebantur: sed quia multa se scire pro-
 fitebantur, vt homines ad earum saxa discendi cupi-
 ditate adherescerent. ita enim inuitant Vlysem (nam
 verti, vt quadam Homeri, sic istum ipsum locum) O
 decus Argolicum quin puppim huc slectis Vlysses, Au-
 ribus vt nostros possis agnoscere cantus? Nam nemo
 hac vmquã est transuectus cerula cursu, Quin prius
 astiterit vocum dulcedine captus, &c.* Haçtenus M.
 Tull. Ego autem hoc mihi persuadere non pos-
 sum. Cum enim voluptates aliæ sint turpes, aliæ
 honestæ. hæq; expetendæ, illæ fugiendæ: fugien-
 dæ profectò non sunt eæ voluptates, quæ è rerum
 cognitione, scientiaq; nascuntur, quippe quæ sint
 honestissimæ. At Vlysses, ne Sirenium cantibus
 caperetur, vinciri se iussit: sociosq; quibus aureis
 cera, ne tantus illos exaudirent, obstruxerat, vin-
 cula sibi soluere vetuit, etiam si posterius, vt id fa-
 cerent, magnopere contenderet, atque ad eò im-
 peraret. Quod non fecisset, nisi in ijs cantibus in-
 signem turpitudinem, pestem, calamitatem inef-
 se, atque ab eis magnum sibi, suisq; detrimentũ
 importatum iri sciret. Postremò vt Sirenium can-
 tus perniciosos, ac calamitosos fuisse facilius in-
 telligere possis, scribit Homerus, quotquot ho-
 mines Sirenibus canentibus aureis præbuisissent,
 ijs in patriam redeuntibus neque vxores, neque
 liberos obuiam lætos procedere, reditumq; gra-
 tulari: locum autem, vbi versentur, & commoren-

tur Sirenes, hominum, qui illic contabuerint, ac
 putruerint, ossibus esse coopertum. Quorum om-
 nium nihil eis, qui discendi studio ducuntur, im-
 pendere, aut accidere solere dicendũ est: nisi forte
 dicat aliquis, Vlysem, quemadmodũ immortalita-
 ti, sic & rerum cognitioni patriam, vxorisq; &
 liberorum complexum prætulisse. Xenophon au-
 tem *δορυμνη. β.* existimare videtur, in carminibus
 Sirenium vim quandam eorum, qui nauigabant,
 retinendorum fuisse propterea, quod scirent illa,
 quibus quisque cantibus duceretur, ac delectare-
 tur: & quòd ad eas artes, ac virtutes, quas quisque
 coleret, suos cantus accommodarent, proprijsq;
 & conuenientibus vnquemque laudibus or-
 narent. Itaque cum scirent, Vlysem esse verã lau-
 dis, solidæque gloriæ cupidissimum, eo carmine
 vfas esse, quod ad illius virtutem prædicandam,
 fama que sempiterna celebrandam valdè pertine-
 ret: alios autem Vlyssis dissimileis tali carmine
 neque allici, neque retineri vllò modo potuisse:
 immò verò existimatos fuisse sese à Sirenibus
 derideri. verba Xenophontis sunt hæc, *Α' μὲν ἔν
 Σειρήνες ἐπῆδον τῷ Ὀδυσσεῖ, ἠκούσας Ὀμήρου, ἀνέστη ἀρχὴ ποιά-
 δε πρ. Δεῦρ' ἀγαθὴ πολὺν Ὀδυσσεύ. Ταύτω ἔν, ἔφη, τὸ
 ἐπῶδον, ὃ Σείρατες, ἢ καὶ τίς ἄλλοις ἀνθρώποις αἱ Σειρήνες
 ἐπέδουσαν κατέχον, ὥστε μὴ ἀπέσαι ἀπ' αὐτῶν τὸς ἐπαυθεῖν-
 τας, ἢ κ, ἀλλὰ τίς ἐπ' ἀρετῇ φιλοσημειμένοις ἕτως ἐπῆδον. ὁ
 δὲ ὄντι λέγεις ποιάτω, χεῖναι ἐκάσω ἐπέδων, οἷα μὴ νομίζε
 ἀκῶων τ' ἐπαυθῆναι κατὰ γλῶτταν λέγειν. Athen. quoque
 lib. 1. scribit Sirenes ea Vlyssi cecinisse, quæ ad eius
 ambitionem, & plurimarum rerum studium ef-
 fent accommodata. sic Athen. *καὶ αἱ Σειρήνες δὲ ἔδ-
 σι τῷ Ὀδυσσεῖ τὰ μάλιστα αὐτὸν πέρσοντα καὶ τὰ οἰκεία τῆ
 πῆμα αὐτῶ, καὶ πολυμαθία λέγουσαι.**

PONENDVM.] amittendum, abijciendum,
 vt epist. ad Quint. *Pone, meum est (inquit) pono,
 tristisq; recedo.*

DIU TE DAMASIPPE.] loquitur Horat.
 significat autem huius Damasippi, vt iam philo-
 sophi, barbam fuisse admodum magnam, & lon-
 gam. iccirco ei vrbane tonforem optat, qui eius
 barbam ad vmbilicum fortasse, aut ad pubem, de-
 missam radat, aut certè tondeat.

VERVM OB CONS.] rectum, bonum. an-
 not. infrà eadem sat.

POSTQVAM OMNIS RES MEA.] respon-
 det Damasippus hoc modo. Postquam rem male
 gerendo, & are alieno contrahendo, & versuris
 faciendis ad inopiam redactus sum, &c. tralatio
 est à naufragio, quod fere fieri solet ad scopulos,
 coorta in mari tempestate. sic M. Tull. pro Sylla.
*Sed vt aliquis patrimonio naufragus, inimicus otij,
 &c. Idem Philip. 12. qui ex naufragio luculenti pa-
 trimonij ad hæc Antoniana saxa proiectus est.*

IANVM AD MEDIVM FR.] in Iano me-
 dio habitabant, vel magnam diei partem conte-
 rebant faneratores. Erat autem medius Ianus, lo-
 cus, sic appellatus à Iano, deo bifronte in quem
 locum conueniebant mercatores & faneratores:
 vt declarant verba illa Ciceronis Philip. 6. *Ianus
 medius in L. Antonij clientela sit? quis vmquã in illo
 Iano inuentus est, qui L. Antonio mille nummum fer-
 ret expensum?* Erant enim duo Iani, superior, &

D

E

F

conferunt
 erant, ut di-
 catur ed. rati-
 orationem in-
 a, & inerti-
 tatem Pindari
 iuratum, in-
 te optabunt
 h. ad. am. f
 et an. f
 uat, id est,
 adia, cū-
 meliorum
 tes præla-
 gnam. Ge-
 h. am. f
 h. am. f
 ut, ut
 at, miferic
 oppi, &
 iurati & ca-
 ete vni
 miserabilem
 Trucul. Ma-
 imum
 e, miferi
 videtur, m
 inuidia sen-
 præstante
 d. am. f
 am. f
 id est,
 non parum
 a spori, &
 concine
 gloriæ, in
 est, qui qu
 ides) clam,
 autem quod
 tibus moue
 e pestiferam
 gno inuidos
 ille vfo di-
 care, atq;
 quo specta
 imulatione
 o sponte lo-
 orum libet
 exempla ri-
 milis aliqua
 appendebat
 Pueri ter-
 id est, pua
 est es par,
 obiecta, rila
 uerit. hoc
 ut vicijs
 de occultu-
 illis, cum.
 erant: Ca-
 m. ad. in-
 si apud He-
 rodotum

A inferior: quos summum, & imum appellat idem epist. 1. lib. 1. *hac Ianus summus, ab imo Prodocet.* Alij treis fuisse volunt, in quibus est Acron: idque etiam ex Liuiio intelligere licet lib. 41. annalium. Ianus medius igitur intelligendus est locus medius inter duos Ianos, quo in loco erant argentarij, & feneratores. Ouid. *Qui puteal, Ianumq; timet, celereisq; Kalendas.* Idem lib. 1. Fast. *Cum tot sint Iani, cur stas sacratus in vno, Hic ubi iuncta foris templa duobus habes?* hoc igitur ait Damasippus, se postea quam naufragium fecerit suarum fortunarum, versuris & fanore, & mercaturis, aliena negotia curare. inest autem in verbo *fracta*, tralatio a nauis fracta.

ALIENA NEG. C. EXC. PR.] quia nihil habeo domi, quod agam, vt pote naufragio facto totius rei meae familiaris, aliena negotia curo. Tales homines describuntur a parasito illo Plautino in Stichio, his verbis, *Sed curiosi sunt hic complures mali, Alienas res qui curant studio maximo, Quibus ipsis nulla est res, quam procurent, sua.* Talis inducitur & Dimarchus ille in Trucul. *expedibo. Rem perdidisti: cum re meum negotium abstulisti.* **S** *Sirem seruassem, fuit ubi negotiosus essem.* Itaque scitum est illud Platonis lib. 4. de rep. *ἢ πὴν τὰ αὐτῶν παραίτην, καὶ μὴ πολυπραγμονεῖν, δικαιοσύνη δέ τιν:* id est, res suas agere, & alienas non curare, iustitiam esse. Et Aristoteles lib. 6. de moribus ad Nicom. eo loco, vbi disputat de prudentia, & scientia, seu prudentia ciuili, quam Graeci *πολιτικὴν* appellant, ostendit, probabiliter dici posse, politicos homines, id est, qui rempub. tractant, atque administrant, non esse prudentes, sed potius *πολυπραγμονας*, seu *φιλοπραγμονας*, quia prudentis sit res suas agere, & suis rationibus consulere: illi autem negotijs alienis implicentur: & ad hanc opinionem confirmandam profert aliquot versus Euripidis ex Philoeta, dimidiatos, & truncatos.

VAFER SISYPHVS.] à quo prouerbium *Σισύφου μηχαναί* id est, Sisyphi machine, de Sisypho Aoli filio vide annotata supra ad Od. 14. lib. 2. significat autem Damasippus, se se olim studiosum fuisse vaforum antiquorum.

QVID SCVLPTVM] ita habent duo codices Vatic. & Iannoct. Faer. Torn. Nicot. Rufard. quos secutus sum. nam *sculptum* aliud est, vt sup. *scalpere terram Vnguibus.* saty. 8. lib. 1. id est, fodere.

INFABRE] sine arte, cuius contrariū *affabre*.

QVID FVSVM DVRIVS] quid minus eleganter conflatum. contra Virg. *Aen. 6. Excudent alij spirantia mollius aera,* &c. Pausan. Arcadicis scribit, Rhœcum Phiei filium, & Theodorum Teleclei, Samios, primos aë conflare instituisse, atque ex eo fusos, & conflatos statuas fecisse. fuit autem hic Theodorus annuli illius opifex, quo tantopere delectabatur Polycrates Samius, & quē in mare olim à se abiectum, rursus in praecordijs piscis postea reperit, vt tradunt Herodotus in Thalia, & M. Tull. lib. 5. de finib. Antequam autem enee statuæ sculpi, conflareq; cœpta essent, ex ebano (vt ait idem Pausan. cupressos, cedro, omni genere quercuum, taxo, loto fiebant: Mercurij ex ea sola

arbore, quā *θεός* nominant Graeci. Vnde prouerb. *non ex quouis ligno Mercurius.*

CALLIDVS HVIC SIGNO] ego quoduis signum, quanti esset, dicere noueram. ego cuiuslibet signi pretium sciebam: & in eo callidus eram. nomen est verbum adiuuans: vt si diceret, callidè sciebam: vel in eo callidus eram, quod sciebam, &c.

MERCVRIALES] Mercurius praest mercaturis, & lucra adiuuat, vt infra eadem sat. *an magis excors, Reiecta prada, quam praesens Mercurius ferit?* Plaut. in Stichio. *Quom benè re gesta saluos conuortor domum, Neptuno grates habeo, Et tempestatibus, simul Mercurio, qui me in mercimonijs Iuuat, lucrisque quadruplicauit rem meam.* vnde *Ερμῆιον* apud Graecos, pro lucro insperato. Atque huc referendum est illud Ciceronis in epist. 23. lib. 7. ad familiares. *Martis verò signum quò mihi pacis auctori? gaudeo nullum Saturni signum fuisse. hac enim duo signa putarem mihi es alienum attulisse. Mercurij mallem aliquod fuisset, felicius, puto cum Aniaro transigere possemus.* Iccirco Damasippus, qui statuas, vasa, fundos, hortos mercabatur, vt pluris reuenderet, in eoque benè rem suam gerere putabatur, Mercurius vulgò dicebatur. **Mercuriale** autem excudendum curauit, secutus decem codices manuscriptos: vt intelligamus, Damasippum cognomento Mercurium dictum esse. Nā **Mercuriale** nomen positum pro Mercurij nomen. alij habent **Mercuriali**: vt significet Horatius Damasippum Mercurialem esse nominatum.

NOVI, ET MORBI] verba Horatij. *Lucri autem studium, & operam assiduam in vasis, & signis, & similibus emendis positā, morbum appellat.* Iam verbum *purgare* coniunxit & Liuius cum patrio casu lib. 37. *Quibus purgantibus ciuitatem omnis facti, dictiq; hostilis aduersus Rom. &c.* In quibusdam libris antiquis scriptū est ordine verborum conuerso, *Et miror morbi purg.*

ATQVI EMOVIT VETEREM] respondet Damasippus, morbum suum veterem à nouo esse depulsum, vtitur hoc eodem verbo Od. 15. lib. 4. *emouitq; culpas.* etiam hoc loco libri veteres aliquamulti habent *atquin.*

VT SOLET IN COR] id est, vt fieri solet cum lateris, & capitis dolor in cor transfertur, sitq; ex pleuritico quispiam cardiacus. secutus est autem Horat. hoc loco opinionem, seu potius errorem communem in eo, quod cardiacus cor dolere existimat. nam non est ita. *καρδιαί* enim veteres appellabant stomachum, vt docet Galenus: ex cuius affectu ac dolore *καρδιακὸν* dicti sunt, non ex cordis. nam & Corn. Celsus lib. 3. cap. 19. morbum *καρδιακὸν* ait esse nimiam imbecillitatem corporis, quod immodicò sudore digeritur.

VT LETHARG. HIC CVM FIT PVGIL.] variè explicatur hic locus. à quibusdam sic: vt cum ego lethargo laborans fio pugil, & phreniticus. lethargicus hic, id est, ego lethargicus, vt intelligamus, Damasippum se demonstrare, atque ita loquitur sat. 9. lib. 1. *Hunc hominem velles si tradere, &c. hunc hominem, id est, me, δειπνας.* alij sic, vt cum aliquis lethargicus morbo commutato

A mutato fit phreniticus, quæ explicatio mihi magis placet. Quidam vir doctus, idemq; summum dignitatis gradum in Ecclesia Ro. obtinens, mihi nuper Lutetia in sermone, cum huius poetæ mentio incidisset, dicebat, sibi videri, hunc locum simpliciter sic esse explicandum: vt, cum hic, qui antea lethargicus erat, nunc lethargo liberatus est, fit pugil, id est, pugilatum exercet: & pugnis, cæstuque dimicat: vt pugil propriè accipiatur pro eo, qui ad pugilationem exercendam, pugnoque dimicandum aptus est: nõ pro phrenitico. Quod si quis dicat, non posse verbis Horatij hanc explanationem cõuenire, propterea quod, cum loquatur Horatius de morbo nouo, qui veterem emouet, & videatur exempla morborum veterum, qui pelluntur à nouo subijcere: exemplum quidè doloris lateris in cardiacum conuersi, satis aptè quadrat ad rem præpositam: pugilis verò ex lethargico facti exemplum non item, quia pugilem esse, non sit agrum esse: huic argumento respondebat vir ille amplissimus, Horatium suo more, id est, satyricè, & vrbane significare, pugiles morbo animi laborare: atque ita etiam hoc exemplum ad hunc locum accommodatum esse. *ἡθαρζος* autem est p̄ane inexpugnabilis somni necessitas, Latine uertenus, id est, mentistorpor, omnium propemodum rerum obliuionem afferens. lethargici dicuntur, à Græcis, qui tali morbo sunt affecti, quos ueternosos appellant Latini.

ET MEDICVM VRGET] & medicum pugnis, & plagis insequitur, quod facere solèt phrenitici: vel, si pugil propriè accipiatur, vt volebat vir ille in summo dignitatis gradu locatus, quod facere & possunt, & amant pugiles.

DVM NE QUID SIM. HVIC] hunc quoq; locum variè video explicari, & intelligi. alij sic: esto, vt libet, id est, per melicet sis lethargicus, & phreniticus, dum modò nihil phrenitico simile facias, ac me pugnis cedas: dū modo nihil simile facias huic, qui ex lethargico fit pugil. & ita Porphir. alij sic: esto vt libet: fit ita vt dicis, dum nequid simile huic, id est, mihi accidat: dum modò in similem morbum non incidam. quibus verbis significat, Damasippum non esse sanum.

O BONE, NE TE FRVSTR.] loquitur Damasippus.

SI QUID STERT. VERI CREP.] si quid veri loquitur, vt annot. supra ad Od. 18. lib. 1. Vnum est è decretis Stoicorum, stultos omnes insanire. fuerat autem hic Stertinius, philosophus Stoicus: de quo epist. ad Iccium lib. 1. *Empedocles, an Stertinium deliret acumen.* & fortasse Stertinius ille est, quem cõmemorat Cælius in orat. ad populum, *equusque mihi sub feminibus occisus erat: oreas detraho inspectante Lucio Stertino.* citat Festus in voce *oreas*. Non celabo lectorem in quibusdam libris veteribus scriptum esse, *verum crepat.* quemadmodum contra Od. 3. lib. 1. vbi libri vulg. habent, *Nil mortalibus arduum est,* &c. plerique veteres habent, *Nil mortalibus ardui est.*

VNDE] à quo, vt sæpe aliàs.

SAP. PASC. BARB.] barbam philosophicam. solebant enim philosophi, vt feueriore, ac

tristiore aspectu essent, barba maiore, & longiore capillo in publicum prodire. Atque etiam ceteris in rebus, ac personis, mæroris, tristitiæ, luctus indicium erat barba longior, vt declarant illa apud M. Tull. Verr. 4. de iure dundo. *Heraclius ille Siracusanus, & hic Bidinus Epicrates, expulsi bonis omnibus Romam uenerunt: sordidati, maxima barba, & capillo Roma propè biennium fuerunt.* Idè in orat. de lege Agrar. contra Rull. *concio tandem expectata P. Rulli, quod & princeps erat agraria legis, & truculentius se gerebat, quam ceteri. iam designatus alio vultu, alio vocis sono, alio incessu esse meditabatur. vestitu obsoletiore, corpore inculto, & horrido: capillatior quàm antè, barbaq; maiore, vt oculis & aspectu denuntiare omnibus vim tribunitiam, & minitari reip. videretur.* Suetonius in Augusto. *Adeo namque consternatum ferunt, vt per cõtinuos menses, barba, capilloque summisso, caput interdum foribus illideret, vociferans, Quintili Vare redde legiones. T. Liuius lib. 2. ad hoc promissa barba, & capilli efferauerunt speciem oris. idem lib. 6. Coniecto in carcerem Manlio satis constat magnam partem plebis vestem mutasse, multos mortaleis capillu: ac barbã promississe. Idem lib. 27. de M. Liuiio Salinatore. sed erat veste obsoleta, capilloq; & barba promissa, præferens in vultu, habituque insignem memoriam ignominie acceptæ.* Plutarch. in Catone Vticensi. *ἀὐτὸς ἐκείνης δὲ τῆς ἡμέρας λέγεται μὴτε κεφαλὴν ἐπιχειραδαί, μὴτε γένεια, μὴτε στέφανον ὀπιθεῖσθαι· πένθους δὲ, καὶ κατηφείας, καὶ βαρῆτης, ὅτι ταῖς συμφοραῖς τῆς πατρίδος, ἐν γῆμα, νικῶντων ὀμοίως, καὶ νικωμένων, ἀρχὴ τελευτῆς ἐστὶν ὑπαλάξει. .i. Ab illo verò die fertur neque caput, neque barbã totondisse: neque coronã capiti imposuisse: luctus aut, & mæroris, & tristitiæ ob calamitates patriæ, vnam perpetuam speciem, siue vincerent, siue vincerentur, vsque ad supremum vite diem seruauisse.*

FABRICIO] pontem Fabricium, hodiè Iudaicum nominant.

MITTERE OPERTO ME CAPITE] capite operto: ἐγκαλυμμένος. Qui sibi mortem conciscere volebant, & qui mortis periculum sibi imminere videbant, & quos alicuius facti valde pudebat, qui se dijs manibus deuouebant, ij caput sibi operiebant. M. Tull. lib. 2. de nat. deor. *vt quidam imperatores etiam seipos dijs immortalibus capite velato verbis conceptis pro rep. deuouerint.* Et Xenophon in Symposio, de Philippo scurra loquens, qui cum dictis iam aliquot ridiculis risum nõ mouisset, idque grauer ferret, capite operto finem cenandi in media cena fecit, & proiectus in lecto recubuit. verba Xenophontis sunt hæc, *ὡς δὲ ἔδδ' ὅτι ἐγέλασαν ἐπ' αὐτῷ, ὅτι τῷ μετὰ τὸ πρῶτον, καὶ δεῖπνον, συγκλυμμένος κατέκειτο καὶ ὁ Καλλίας, πὶ πάντ', ἐφ' ὃ φίλιππε, ἀρα ἡ ὀδύνη σε εἴληφε, καὶ ὅς ἀναστίναιξας, &c. id est, posteaquam autem ne tunc quidem vt riderent, ei verbis ridiculis adducti sunt, intermissa cena capite operto decumbebat. At Callias, Quid istuc est, inquit, Philippe? Tène dolor aliquis subito corripuit? Tum ille, cū grauer ingemisset, Corripuit verò, & quidè maximus, cum videã res & rationes meas funditus euerfas esse, siquidem risus ex hominum vita extinctus est. Et qui Veris sacri voto erant obligati, liberos ad*

A atatem adultam progressos velabant, atque ita extra fincis agri Ro. exigebant, cum velatos antea interficere solerent. Tum qui extremo supplicio damnati erant, ijs caput velabatur, seu obnubebatur. T. Liuius, lib. 1. *annal. i. lictor, colligam manus, caput obnubito, infelici arbori suspendito.* refert M. Tullius oratione pro C. Rabirio perduellionis reo.

Dexter] opportunus, æquus, amicus, propitius. Virg. *Æn.* 4. *Assis, ô, placidusque innes, & sidera celo Dexterâ feras.* dextra etiam Pythagoræi ponebant in ordine bonorum, vt læua in malorum. Itaque tum Græci, tum Latini dextera pro bonis & commodis: læua pro malis, & incommodis vsurpant. supra sat. 9. *Nemo dexterius fortuna est vsus.* epist. 7. *puer hic non læuè iussa Philippi Accipiebat.* epist. ad Pison. *ô ego læuus, Qui purgo bilem sub verni temporis horam.* & sat. 4. hoc lib. *cum te sic tempore læuo Interpellarim.*

Pudor (inquit) te malus vrget.] pudore vitioso afficeris: de quo lege quæ annotata sunt ad epist. ad Quinct. lib. 1.

Quid sit furere:] quidam libri manu scripti habent, *quid sit furor.* ego lectionem receptam retineo, præsertim aliorum librorum auctoritate confirmatam.

Nil verbi, &c.] nihil prætereà afferam: ni hilloquar, quo tibi disluadeam, ne tibi mortem concilias: non prohibebo, quo uinus fortianimo moriaris.

Pereas Q. Fortiter] *pereas fortiter.* i. forti animo mortem oppetas: quasi fortis viri sit ob res aduersas lucè fugere, & mortè sibi cõciscere: quod negat Arist. li. 3. de morib. ad Nicom.

Mala stultitia] mala, epithetum est perpetuū. nulla enim stultitia bona est: nisi forte simulata, qualis ea, quam Brutus simulauit, aut qualis Solonis furor.

Et quemcumque] sic habent tres libri Vat. & Iann. Faër. Torn. vulgati *quemcumque* mēdose. agit autem, id est, agit, impellit, vexat.

Inscitia veri] *inscitia*, id est, inscientia: nisi forte legendum, *inscientia*, vt notauimus supra ad illum locum, sat. 1. eiusd. lib. *sanctarum inscitia legum.*

Qui tibi nomen ins. pos.] epist. 7. *Si velles (inquit) verum mihi ponere nomen.*

Chryssippi porticus] schola Stoica. *porticus* enim porticus est. Chryssippus autem Stoicorum porticum fulcire putabatur, inquit M. Tullius lib. 2. *Academ. quæstion.* quamuis Zeno Citicus Stoicæ disciplinæ sit auctor, & princeps.

Autumat.] i. i. dicit, vel putat. Nonius.

Hæc magnos formular.] translatio à formulis prætorijs.

Tibi nomen insani pos.] libri vulgati habent, *Insano posuere, &c.* quam lectionem quamuis non damnem, hanc tamen malo: atque ita locutus est sat. 3. lib. 1. *Illi tardo cognomen pinguis damus, &c.*

Velut silvis vbi passim] quemadmodum (inquit) in siluis, & locis impeditis, ij omnes, qui à recta, seu certa via deflexerunt, æque

à via aberrant, etiam si alius aliorum feratur: ita varia quidem sunt stultitiæ, atque insanix genera, & totidem, quot vitiorum nomina: sed peræquè omnes stulti, atque insani sunt. huc pertinet illud Simonidis, quod commemorat Plato in Protag. *πάνηλιθίων ἀπειρα γενέθλα*, id est, stultorum infinita sunt genera.

Palanteis] vaganteis: quo verbo saepe vititur T. Liuius: & Lucretius lib. 2. *atque viam palanteis querere vite.*

Certo te tramite] quidam legi volunt, *recto de tramite:* & verò etiam mihi ita legendum iam pridem visum est. quin ita legi debere contenderim. adiuuat me locus simillimus sat. 5. li. 2. *Quam nequiere proci recto depellere cursu.* Dixit tamen M. Tullius pro cæmio actionis primæ, *Habeo autem certam viam, & rationē, qua omneis illorum conatus inuestigare & consequi possim.*

Sed variis illud. partib.] id est, sed error ille in varijs partibus versatur, quasi ludibundus. sic Virg. *Georg.* 2. *Cui super indignas hiemes, solēque potentem, Siluestres vri assidue, ca præcū, sequaces Illudunt.*

Hoc te crede modo insan.] itate insanū esse crede, vt is, qui te deridet, nihilo minus sit ridiculus, nihilòque sapientior, quàm tu.

Caudam trahat] sibilis & risu dignus sit. natum à puerorum more. solent enim eorū, quos irrideri, sinistroque vulgi clamore excipi volunt, tergo, animantium caudas assuere, aut al ligare, iis que vsque eò acclamare, dum hi clamoris causa cognita, caudam sibi auellant. vel caudā trahat, id est, caudam à tergo habeat, vt bellua quadrupes: sit stolidus, & stultus, vt pecus. Turnebus autem *Caudam trahere* positum esse putat pro magnificè se ostentare, sibi que valde placere, ducta translatione ab ijs, qui longas vesteis trahunt: vt in epist. ad Pison. *traxitque vagus per pulpita vestem:* & Od. 4. epod. *Videsne sacram mentente te viam, Cum bis ter vlnarum toga, &c.* vel à pauonibus, vt sat. superiore, *quia veneat auro Rara avis, & picta pandat spectacula cauda.* & Persius. *Ante diem blando caudam spectare popello.* A quo dissentio. Mouet me genus loquendi. non enim dicit Horatius, caudam iactet, aut pandat, vt videri possit à pauonibus tractum: neque vestem trahat, vt ab ijs, qui vestem longam induti, incedunt, vt in illa epist. *traxitque vagus, &c.* & apud Arist. lib. 7. de morib. ad Nicom. *ὅς ἐλαυ πῶμα πον, ἵνα μὴ ποινήσῃ τὴν ἀπὸ τοῦ αἰρεῖν λύπην,* &c. id est, *qui vestem trahit nequid in ea tollenda laboris suscipiat, ac doloris:* & apud Varr. *Modio. Quod tum erant in Græcia coma promissa, rasa barba, pallia trahentes: sed caudam trahat.* Est autem longè aliud *caudam trahere*, quàm *vestem trahere.*

Est genus vnum stultitiæ] duo stultitiæ genera admodum dissimilia, ac diuersa proponit: vnum eius, quæ ea extimescit, in quibus nihil periculi est: alterum eius, quæ certissima pericula non metuit. Atque hæc multo antè à Xenophôte fuerat occupata *ἀπορημ. α.* his verbis, *πάν τε γὰρ μαρτυμένων, τὸς μὲν ἐδὲ τὰ δεινὰ δειδέται, τὸς δὲ καὶ τὰ μὴ φοβερά φοβεῖσθαι,* &c. id est, *eorum,*

A eorum, qui insaniunt, alios ne horribilia quidem metuere: alios ea, quæ non sunt metuenda, metuere, &c. Ad hoc genus etiam referri possunt ij, quos commemorat Aristoteles lib. 7. de morib. ad Nicom. qui metuunt stridorem muris, & qui selem extimescunt.

IN CAMPO] in planitie. vt supra sat. 2. *vt si quis a sellum In campo doceat parentē currere frenis:* aliàs campi appellatione Martius intelligitur.

HVIC VARIUM] ab hoc superiore diuersum.

AMICA MATER] *amica mater*, vno spiritu, & sine interpunctione legendum, & scribendū est. Nam sic loquuntur & Græci, φίλη μήτηρ. Hesiod. in Theog. de Tritone, ὅς τε θαλάσσης Πυθμὴν ἐχόντων ἀδελφὸν φίλην, καὶ πατέρα ἀνακτι Ναιέας χεῦστα δῶ δεινός θεός. id est, qui maris fundum habitans apud amicam, seu caram matrem, & patrem dominum incolit aureas ædeis horribilis deus.

SERVA] caue. φυλάττω: vel serua te.

NON MAG. AVD. QVAM FVF. EBR.] non magis audierit, quàm Fufius ille actor tragicus: qui, cum aliquando Hecubam Priami uxorem dormientem ageret, & Polydorus à Polymnestore interfectus Hecubam matrem, & Ilionam sororem dormienteis inclamaret, ille seriò dormiens, neque respondere potuerit, neque ex audierit. Polydorum autem Priami filium interfecerat Polymnestor rex Thraciæ, auri vnà cum puero apud se depositi cupiditate impulsus: quod & Virgil. narrat Æneid. 3. *Fas omne abrupit: Polydorum obruncat, & auro Vt potitur.* & Polydorus Euripidis in Hecuba his verbis, Κτείνει με χεῦστα ἢ τὸ παλαιπάρων χεῖρον ἕένος πατρός. Erant autem hæc verba Polydori mortui ex aliqua vetere tragædia, fortasse Attij. quæ ponuntur etiam in oratione pro Sextio, quo loco ostendit M. Tullius, quâ inuisus populo fuerit P. Clodius. sic M. Tull. de Clodio. *is, cum quotidie gladiatores spectaret, numquam est conspectus: cum veniret, emergebat subito, cum sub tabulas subreperat, vt, Mater te appello, dicturus videretur.* innuit autem verbis illis M. Tul. P. Clodium, in eo, quòd ita populi aspectum fugeret, & latebras assidue quæreret, cum spectatū gladiatores veniens subito è tabulis prodiret, Polydoro illi ab inferis exeunti, matremque appellanti similem fuisse. extant duo versus integri ad hunc locum pertinentes, quos primo libro Tull. profert idem M. Tull. *Ecce alius exoritur è terra, qui matrem dormire non sinat. Mater te appello, qua curam somno suspensam leuas. Neque te mei miseret: surge, & sepeli natum.* Idem Acad. 2. *Quid Iliona somno illo? Mater te appello Nonne illa credit filium locutum, vt verè experrecta etiam crederet?* sed quòd hoc loco Ilionam nominat Horatius, vt & in superiore loco Cicero, dicendum Hecubam Ilionam quoque fuisse nominatam. Alioqui non facile hic locus poterit explicari, cum Iliona Priami filia fuerit, Polydori soror. Iam non admodū his dissimile est illud Virg. Georg. 3. *nec miseri possunt reuocare parentes.*

CATIENIS MILLE DVCENTIS] Catienus Polydori parteis agebat. totius igitur hu-

D ius loci hæc sententiã est. sunt rursus quidam hoc infaniæ genere laborantes, vt nullum periculum extimescant, non igneis, non rupem, non fossam: quos, si propinqui moneant, vt sibi caueant, nihilo magis audierint, quàm Fufius ille tragædiarum actor, Ilionæ, aut Hecubæ personam sustinens, & somnum simulans (quemadmodum personæ, & tragædiæ ratio ferebat) audiuit Catienū tragædum Polydori parteis agentem, cum hæc verba magno clamore loqueretur, *Mater te appello.* obscurè autem, & vrbane Fufium irridet, qui cum somnū simulare deberet, seriò dormierit, vino obrutus.

HVIC EGO VVLGV M ERR. SIMIL.] docebo, atque ostendam, vulgum, similem huic errori errorem errare, id est, simili, atque hic laborat, infania laborare. *Insanire errorem* genus loquendi Horatianum, qualia sunt illa, *currere cursum, ludere ludum.* Terent. Eunuch. *quia cōfitemilem luserat Iam olim ille ludum,* &c. Plaut. Mostel. sub extrem. *Scis solere illam etatem talis ludos ludere,* vbi tamen vulgo legitur *tali ludo.* M. Tull. pro lege Agr. ad Popul. *Quòd si Alexandria petebatur, cur nō eosdem cursus hoc tempore, quos L. Cotta L. Torquato Coss. cūcurrerunt?* Ita infra eadem sat. legendum censeo *Quam me stultitiam (quoniam non est genus vnum) Insanire putas?*

INSANIT, VETER. STAT.] fateor Damasippum non esse sanum, qui tanto statuarum emendarum studio ducatur: sed Damasippi creditor longè infanior est, qui spe quæstus ei homini credat, qui numquam sit id, quod creditum est, soluturus. infanus est emtor: venditor infanior, qui Damasippi fidei credat. *integer mentis* autem ex eo genere est, quod supra collegimus ad Od. 22. lib. 1. *integer vitæ, maturus aui,* &c.

ACCIPE, QVOD NVM QVAM, &c.] si te accipere iubeam, quod numquam reddas mihi, vtrum tu infanus eris, si accipias, an potius infanus, si prædam æquo Mercurio oblatam rejicias?

PRÆSENS] æquus, fauens.

SCRIBE DECEM à NERIO, &c.] sic habent codic. duo Vatic. & Card. Rainut. Iann. Tornes. Russard. Clericanus, & Nicotianus. Nerium, & Cicutam faneratores accipio, hoc modo: Scribat debitor se à Nerio faneratore accepisse decem: decem Nerio ferat accepta, id est, caueat Nerio per syngrapham, vel per argentationum scripturam, se pecuniam ei certam debere. non est satis. accedant centum tabulæ Cicutæ faneratores nodosi, id est, supra modum diligentis, & acris in nominibus, & syngraphis faciendis: qui debitores multis cautionibus, & perscriptionibus, & litteris, veluti nodis quibusdam obstrin gebat. adde mille cautiones, & formulas, & iuris laqueos, quibus debitor cōstrictus teneatur: hæc omnia vincula tamen hic fugacissimus debitor effugiet. ita futura sunt inanes, atq; inutiles creditori omnes illæ tabulæ, formulæ, cautiones, scripturæ. Cicutæ tabulas intellige, litteras, & syngraphas, quibus sibi cauere iubebat Cicutæ, cum pecuniam fanerebatur. Iam verba illa, *scribe decem à Nerio*, sic accipienda sunt, quasi dicerentur debi-

A debitori ab ipso Nerio feneratoro. nā scribere dicebatur debitor, qui mutuum sumebat, cum vel ipse, vel argētarius eius nomine, ferebat acceptū creditori: & idem rescribere dicebatur, cum a alienum dissoluebat, id est pecuniam mutuam reddebat vel per se, vel per argentarij scripturam, qui in codicem suum referebat, a alienum a debitorē creditori esse dissolutum. Alij Nerium & Cicutam iurifconsultos fuisse volunt. Seruius hunc locum profert ad illum Virgilij versum Æneid. 7. *Ettua Dardanij scribi sceptrā colonis.*

PROTEVS] tergiuersatorem, & fugacem debitorem cum Proteo comparat, qui, ut est apud Hom. *id. d. modò leo, modò pardalis, modò aper, modò, quicquid voles, fiebat.* vide annot. ad epist. 1. lib. 1. similis igitur erit Proteo debitor Damasippus, cum vocabitur in ius. ex omnibus enim cautionibus, & formulis, & syngraphis, & tabulis elabetur.

CUM RAPIES IN IUS MALIS RID. AL.] sic legendum esse, non ut vulgò, *Cum rapies in iura malis rid.* &c. admonui iam antea in commentarijs Lucretianis. quod antea facere me fugerat,

B quamuis in vno atque altero libro ita scriptum reperissem, dum scilicet alijs curis, cogitationibusque suspensus ac districtus in lectione recepta nihil vitij inesse arbitror. sumtum autem est, & fere expressum ex illo Homeri versu *ix. v. Οὐδὲν γὰρ μοῖσι γέλοιον ἄλλο πείσισιν:* id est, illi autem malis iam ridebant alienis. Iam verò malis alienis ridere, est id, quod dixit, Oda 11. lib. 3. *vultu inuito,* seu potius, non ex animo, quo modo rident, qui latitiam simulant. vultum enim componunt illi quidem ad risum, & risus vestigia in vultu præbent, sed ita ut facile appareat, risum esse quasi alienis maxillis confectum, & conformatum. Talis est & risus Argyrippi illius apud Plautum in *Afin. Arg. Hem, aspecta: rideo.* Dem. *Vtinam male qui mihi volunt, sic rideant.* Huius autem loci restitutio, nequid dissimulem, Simeoni Bosio Lemouici debetur. Ille enim Auratum admonuit per litteras, ita se reperisse scriptum in optimo, & antiquissimo cod. eademque opera, se animaduertisse sumtum esse ab Homero: quod subindicat & Porphirio. Auratus autem, qui sciret, hoc mihi gratissimum futurum, cuius hoc scire in primis interesset, mihi impertiuit. Quod cum ego item cum Turnebo collega meo in sermone, ut fit, communicassem, & iam cuidam loco meorum in Lucretium commentariorum, aspersissem, ita probauit, ut in caput 5. 23. libri aduers. retulerit.

RAPIES IN IUS] quamobrem rapies. nam nemo in ius rapi, id est, manu iniecta & inuitus & per vim in ius trahi potest. alioquin iniuriarū actionem habebit in eum, qui rapuerit. respondeo vel inuitum in ius duci posse eum, quem aduersarius vadatus sit, id est, vadibus acceptis in ius vocarit, si ille se ad diem non sistat in iudicio, & si aduersarius ante testatus sit, id est, prehensa auricula aliquem ex præsentibus testem sumserit. ut supra, fat. 9. lib. 1. *Et licet amestari? ego verò Oppono auriculam: rapit in ius.*

PVTIDIVS MVLTQ, &c.] multo stolidior, atque insanior est Perillius, qui id credit alteri, quod ille numquam sit dissoluturus. *distare* est creditoris. dicit enim creditor, cum iubet scribere, sibi que acceptum ferre debitorem: vel cum dicit argentario nomen suum, ut perscribat ille in codice suo nomina creditoris, & debitoris. fat. 7. eiusd. *Non dices hodie quorsum hac tam putida tendant, Furcifer?*

RESCRIBERE] reddere per argentarij codicem, & scripturam.

TOGAM COMPONERE] toga composita attendere: se ad audiendum parare.

ARGENTI PALLET AMORE] epist. 19. lib. 1. *Quod si pallerem casu, &c.*

CALET] æstuat. tralatio ducta est à morbis corporis, & maxime à feбри. supra transtulit ad amorem, morbum animi tæternum Od. 11. lib. 4. *Non enim posthac alia calebo Famina.*

VOS ORDINE ADITE] vos, qui morbis animi affecti estis, suo quisque ordine ad me accedite.

DANDA EST ELLEBORI] significat avaros omnium, qui animo laborant, insanissimos esse, avaritiāque, maximam esse insaniam. **E**

NE SCIO AN ANTICYRAM] amplificatio est. non solum hoc dico, multo maximam ellebori partem avaris esse dandam: verum etiam existimo totam Anticyram, in qua nascitur elleborus, ijs esse tribuendam. epist. ad Pison. de arte poet. *Si tribus Anticyris caput insanabile numquam Tonsor Licino commiserit.* Sic Pers. *Anticyras melior sorbere meracas.*

HEREDES STABERI, &c.] Staberij heredes iussi sunt à testatore incidere in eius sepulcro, quantum ab illo ex testamento accepissent: quod nisi fecissent, damnati sunt ab eodem testatore Staberio, centum paria gladiatorum populo Ro. dare. sic autem concipi solebant verba testamentorū: hoc, vel illud faciat heres meus: si non fecerit, hoc, vel illud dare, seu facere damnas esto.

SVM MAM INCIDERE SEP.] incidere, iussu testatoris scilicet, in sepulcro summā pecuniā, seu bonorum, quæ ex illo testamento acceperant. **F**

ATQVE EPVLVM] & damnati sunt epulum præbere populo Rom. arbitrato Arrij hominis sumtuosi, & luxuriosi: & item maximam vim frumenti.

FRVM. QVANT. M. AFR.] dixit *ὑπερβολικῶς* Frumenti quantum metit Africa. fuisse autem Africam frumenti feracem, ac frumentosam, notaui ad illum locum Ode 1. lib. 1. *Quicquid de Libycis verr. ar.*

SIVE EGO PRAVE, SEV R.] Staberium loquentem facit.

NE SIS PATRVVS MIHI] neme reprehende. vide annot. ad Od. 12. lib. 3.

CREDO HOC STABERI PR. A.] id est, credo Staberium hoc prudenter iussisse. *iussisse* autem legendum est, aut *voluisse*: non *vidisse*, ut vulgò scriptum est. sic enim loquebatur veteres: eiusque

A ciulque rei exstant complura apud scriptores exempla. Cicero accus. lib. 2. *heredē statuas in sum esse in foro ponere: nisi posuisset, Veneri Ericina esse multatum.* Caius tit. de legat. & fideicomm. lib. 30. Pande. *Et si a quo pretio emere, vel vendere iusserit testator, adhuc utile legatum est.* Iulianus eodem lib. *Si Sempronius Titium heredem instituerit, & ab eo post biennium fundum dari iusserit Manio.* Paulus lib. 31. *si testator dari quid iusserit, aut opus fieri, &c.* Idem lib. 32. *prater ea si sine liberis Herminippus moreretur, aliam possessionem dari iusserat.* licet legere & voluisse: quod hoc ipso loco confirmari potest, semelibi sine ego prauē, Sen rectē, hoc volui. iterum in frā cūm summam patrimoni in sculpere saxo Heredes voluit. De altera autem scriptura dubitaturum arbitror neminem in probatis lingua Latinæ auctoribus versatum, quin sit inepta, & corrupta. nam ita quidem loquimur, *plus vidit, multum vidit*, pro his, intelligentior fuit, valdē intelligens fuit: *prudens vidit* aut, numquam dicūt Latini, quod sciam. Cūm autē ita dicimus, *hoc vidit*, simile est, ac si diceremus, hoc intellexit. quæ sententia huic loco non conuenit. Nam hæc verba, *credo hoc Stab. pr. anim. iuss.* referuntur ad illa superiora, quæ dixerat Staberius, *sine prauē, sine rectē: hoc volui*, id est, hæc est mea vltima volūtas, siue sit praua, siue recta. respondet nunc Damaspus, siue quis alius. credo Staberium id, quod iussit, ac voluit, rectē voluisse, prudentēque iussisse: sed quid sensit, cūm, &c. id est, quid spectauit? quæ fuit eius mens? quæ sententia? &c. Animaduerte autem, animum Staberij prudentem, pro eo, quod est, Staberium prudentem, positū esse. quod genus alibi notauimus.

B **QUO AD VIXIT**] quoad, hoc loco, vnus syl labē est, vt apud Lucret. li. 5. *Sentit enim vim quisque suam, quoad possit abuti.* ibid. *Et simul ecquæ sit finis, quoad mœnia mundi, Et taciti motus possint hunc ferre laborem.*

C **CREDIDIT ING. PAUP. VIT.]** quā in re magnopere fallebatur. Non est enim paupertas ea vitio vertenda, quæ a Deo immortalī in nos profecta est, quæque nulla nostra ignauia, aliāve culpa nobis accidit. Itaque verat eam Hesiodus maledicti loco alteri obijcere, aut exprobrare, tāquam Dei munus, his verbis, *Μηδέ ποτ' ἔλομένω πνίλω θυμοφθόρον ἀνδρὶ Τέτραδ' ὀνιδίξεν μακάρων ὄβριον αἰνέοντων.* quos versus interpretati sumus ad illum locum Od. 24. lib. 3. *Magnam pauperies opprobrium, &c.* sic & Theogn. *Μη ποτέ τι πνίλω θυμοφθόρον ἀνδρὶ χλωθείς, Μηδ' ἀχρημοσύλω ἔλομένω πέρφερε.* id est, ne vnquam animi pestem paupertatem cuiquam maledicti loco obijce, neque pecuniæ pænuriam perniciosam.

ET CAVIT NIHIL ACRIUS] quā paupertatem, acrius, id est, vehementius.

VT, SI FORTE] aded, vt si forte vno quadrante minus diues mortuus esset, &c. *perisset* excudendū curauī, secutus auctoritatē duorū Vatic. & Rain. Card. Iann. Tornef. Russard. Nicotiani.

OMNIS ENIM RES] hæc dicuntur ex persona Staberij, hominis auarissimi. his autem Horatianis non est dissimile admodum Theognidis

D illud, nullam aliam vulgō virtutem haberi, nihilque aliud esse opinione hominum laudabile, & gloriosum, quā diuitias: ceteras res inutilis duci, etiam si quis Rhadamanthum continentia, & æquitate vincat, Sisypho scientia antecellat. sic Theogn. *Πλήθει δ' ἀφ' ἑραίων ἀρετὴ μία γίγεται ἠδὲ, Πλεπὴν, πῶν δ' ἄλλων ἔδεν ἀρ' ἰὼ ὄφελος, Οὐδ' εἰ στωροσύλω μὲν ἔχοις Ραδαμάνθους αὐτῶ, πλείονα δ' εἰδείης Αἰολίδος Σισύφου.* sic Eurip. Phœniss. ait, pecuniam ab hominibus plurimi fieri, maximamq; vim habere rerum humanarum. *Τὰ χρέματα ἀφ' ἑραίων πρῶτα πα, Διῶαμιν δὲ πλείω πῶν ἐν ἀνθρώποις ἔχει.* Hesiodus autem pecuniam mortalibus animam dicit esse, *Χρέματα γὰρ ψυχῆ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι.* adde his illud, *πλέτω δ' ἀρετῆ. καὶ κῆδος ὀπιδεί.* id est, diuitias virtus & gloria, seu decus comitantur.

QVAS QVI CONSTRUXERIT, ILLE &c.] falsa sententia, ex auari sensu, & iudicio, nō de poëtæ sententia pronuntiata. Nam sic ipse poëta. sat. 1. lib. 1. *At ni id sit, quid habet pulchri constructus acernus?* & Oda 2. lib. 2. *Nullus argento color est, auaris Abdita terris inimice lamna. &c.*

SAPIENS NE, ETIAM ET] sic habent omnes libri manuscripti. sed in alijs post particul. ne, scripta est interrogationis nota: in alijs non item. itaque dicendum est vel eam vacare, aut certē ornatus causa adiectam esse, vt sat. x. lib. 1. *O se rustudiorum, qui ne putetis Difficile, & mirum, &c.* & sæpe aliās: vel interrogandi vim habere. sed ego arbitror ornatus causa adiectam esse. In lib. Card. Rain. non erat copulatio & ante rex.

QVID SIMILE ISTI GRÆC. ARISTIP.] M. Tull. de inuent. rhet. lib. 2. *Et pecuniam in mare deijcere, inutile: at non eo consilio, quo Aristippus fecit.* Laërtius in Aristippo, *πῶ θεράπωντες ἐν ὁδῶ βασιλεύοντες ἀργύριον, καὶ βαρυνόμενοι, ἀπόχρη (ἐφθ) πῶ πάλαιον, καὶ ὅσον δυνάσασαι, βίας ἐ.* id est, cūm seruus eius in via argentum portaret, eoque onere grauaretur, abijce (inquit) quod vireis tuas superat: & quantum potes, gere. Idē ferē de Crate Thebano ferūt. Tradit quidē idē Diogenes scriptū esse à Diocle quodam persuasisse ei Diogenem Cynicum, vt agros suos incultos relinqueret, & quicquid pecuniæ haberet, in mare proijceret.

PROIICERE AVRVM] epist. de arte poët. ad Pison. *Proijcere ampullas, & sesquipedalia verba. ἀεγιέναι.* dicunt Græci.

NIL AGIT EXEMPLVM, LITEMQ.] nihil prodest: inane, & inutile est exemplum, quod æquē in cōtrouersiam vocari potest, atque id, de quo dubitatur, nam quod eiusmodi est, lite priore diremta, ac dissoluta, nouam ex se gignit. at dubia debēt apertis, & certis, & incontrouersis doceri, demonstrari, ac declarari: quod hīc nō fit. nam vt Staberius vitiosus est, qui pecuniam rebus omnibus anteponat, ita & Aristippus, qui eam contemnat, & in mare abijciat. Aristippum laudat epist. 17. li. 1. non longē à principio. Significat autem, vtrumque insanire, & eum, qui aurū ita consecatur, & amplectitur, vt bonis quæ sitis vti non audeat, & eum, qui sua bona profundit, dissipat, pro nihilo putat. Sic loquitur & M. Tull. lib. 3. de oratore. *Ars enim cūm a natura profecta sit,*

A *fit, nisi naturam moueat ac deleat, nihil sanè egisse videatur.*

SI QVIS EMAT CITHARAS, &c.] totus hic locus videtur ex Oeconomico Xenophontis petitus in principio, vbi multis verbis docet, *χρήματα*, id est, pecunias non esse *χρήματα* ei, qui nesciat uti, quemadmodum neque tibiae ei, qui tibijs canere nesciat, esse vtilis. sic Xenoph. *ὡσαύτως ἂν αὐτοὶ τοῦ μὲν ὀψισταμένω ἀξίως λόγῳ αὐλεῖν, χρήματα ὄντι. τοῦ δὲ μὴ ὀψισταμένω, ἴδεν μάλιστα, ἢ ἀχρηστοὶ λόγοι, εἰ μὴ δὲ οὐδὲν αὐτῶς*, id est, quemadmodum tibiae ei qui dem, qui scit probè tibia canere, sunt vtilis: ei autem, qui nescit, nihilo magis vtilis sunt, quàm lapides inutiles, nisi fortè eos vendat. Sèper vsum bonorum partorum suadet & commendat Horatius: vide annotation. ad illum locum sat. 1. li. 1. *Et tanquam parcere sacris.*

SI SCALPRA, ET FORMAS] scalptra, à scalpendo dicta sunt. cultri sunt futorig, qui duas habent acies, vnam inflexam, & incuruam: alteram rectà procurrentem.

ADVERSUS MERCAT.] abhorrens à mercaturis. Oda 4. lib. 2. *Sic lucro auersam potuisse nasci, &c.*

B QUID DISCREPAT ISTIS, QUI N.] in diuitijs semper vsum desiderat Horatius, ut saty. 1. lib. 1. *Nescis quò valeat nummus, quem prebeat vsum? Panis ematur, &c.* vsum autem diuitiarum præclare Pindarus in eo situm esse ait Nem. *εἰδ. α.* non, vt aurum domi conditum, atque in terram defossum serues: sed vt tibi in primis benè facias, primusque fruarè: secundo loco, vt egentibus amicis largiens benè audias. Verba Pindari sunt hæc, *οὐκ ἐραμαι πολλῶν ἐν μεγάρῳ πολλῶν κατακρύψας εἶχαι, ἀλλ' ἐόντων εὖ τε παθεῖν, καὶ ἀκύναι φίλοις ἐξαρκέων.* sunt & alia quædã ab ipso Horatio posita in superiore satyra, quæ cum his conferat studiosus lector.

NESCIVS VTI COMPOS.] nesciens vti bonis quæ sitis, paratis, congestis, & conditis. *epi. 1. lib. 1. Condo & compono, quæ mox depromere possim* translata posuit. propriè Od. 17. lib. 3. *dū potes, aridum compone lignum.* aliter satyra 9. lib. 1. *Omneis composui.*

C MET. QVE, VELVT CONT. SAC.] sic sat. 1. lib. 1. *congestis vndique saccis Indormis inhians, Et tanquam parcere sacris Cogeris, Et tanquam pictis gaudere tabellis.*

PORRECTVS] strat⁹, iacens, extensus, vt sat. superiore: *Porrectum magno magnum spectare, &c.* & Oda 10. lib. 3. *Porrectum ante foreis, &c.*

FOLIIS AMARIS] non oleribus hortensibus, sed agrestibus, & iccirco amaris.

NIHIL EST] nihil est mille optimi vini cadōs domi conditos habere.

VNDE-OCTOGINTA] tmesis. vnde octoginta enim dicimus, pro lxxix. vt vnde viginti, pro xix. & similia.

BLATTAR. AC TIN. EP.] stragula vestis à blattis, & tineis corrosa. quidam scribi volunt hoc nomen hoc modo, *blaptis*, & non *blattis*, à verbo *βλάπτειν*.

FIL. AVT ETIAM HÆC LIB.] sic suprâ

Od. 14. lib. 2. *Absumet heres Cacuba dignior Seruata centum clauibus, Et mero Tinguet pavimentis superbum Pontificum potiore cenis.* Tales homines heredibus quidem sunt diuites, sibi autem pauperes, vt indicat Græcorum epigramma, *Πλάτων μὲν πλοῦτος ἔχεις, Ἀρχὴ δὲ πένυτος. Ὡ τοῖς κληρονόμοις πλοῦσι, σοὶ δὲ πένυς*, id est, *Diuitias locupletis habes, animi sed egentis. O miser heredi diues, inopsq; tibi.* Sic autè veritè Thomas Morus Anglus, seu Britannus.

DIIS INIMICE] *θεοῖς ἐχθρῆ.* Dijs inuise. Nam Dij immortales grauissimè offenduntur tua immoderata parsimonia. vel credibile est, te inuisum esse Dijs immortalibus, seu tibi iratos esse Deos, qui ita miser sis. sic enim loquuntur Græci: Demosth. *ὁ δὲ παμπόνηρος, καὶ θεοῖς ἐχθρὸς, καὶ βλάσκατος ὄντως.* id est, omnibus vitijs coopertus, & dijs inimicus, & planè improbus sycophanta.

CVSTODIS?] hîc est scribenda interrogatio nis nota. duo enim quærit, vtrum sua custodiat, vt absumat heres, an, ne sibi quippiam desit.

QVANTVL. ENIM SVMMÆ CVRT.] quantum de summa, & de aceruo deminuet vnusquisque dierum, si paullo mundiore, & liberaliore victu, cultuque vtêris?

OLEO MELIORE] oleo meliore, quàm soles: non tali, quali utebatur Auidienus ille, nempe odoris teterrimi, & quem nemo proferre posset. vide satyra superiore de Auidieno Cane, & saty. 6. lib. 1. de Natta. qui oleo lucernario, seu de lucernis detracto vgebatur.

PORRIGINE] porriginem putant quidam à porrigendo dictam, propterea quòd porrigi ac dilatarì solet, nisi maturè curetur: alij à porro olando. morbus est capitis furfuribus, & quasi farina obfusi. nascitur autem inter pilos, vt in capillo, idque sæpius in barba autem, & supercilio rarius: surgunt in locis porrigine affectis squamulæ quædam (vt scribit Corn. Celsus lib. 6.) eæque à cute resoluuntur, & interdum madent, multo sæpius sicca sunt. repurgatur hic morbus sæpe peccando, & medicamentis leniter reprimentibus, vt aceto cum oleo, & similibus. In vno codice calamo exarato ego scriptum reperi *prurigine*: quam scripturam tametsi non damnè, alteram tamen ei antepono. vtitur ea voce Lucill. lib. 30. *Triste Et corruptum scabie, Et porrigine plenum.*

QVARE, SI QVIDVIS SATIS EST, PERIVR.] quam obrem si quouis victu, & quantumuis tenui, sordidoque cultu contentus es, omnia facis, & pateris, vt rem augeas? cur peieras, furaris, eripis vndique?

PERIVRAS] hoc verbo etiam Plautus vtitur *Asinaria. pernegabo, atque obdurabo, periurabo denique.* & Mercat. *nolim quidem: verum homo periurabit.* & Pænulo. *Perge. optumè hercle periuras.* & in Clitell. *Periurare me patiêre?* Vsitatius tamen peierandi verbum.

PARARIS] paraueris, emeris. notauius alibi.

CUM LAQVEO VXOREM, &c.] credibile est, quempiam hîc ab Horatio tacito nomine describi, qui vxorem laqueo exstinxerit, vt dote potiretur:

A turetur:quemadmodum & alium, qui matrē veneno necarit, vt pecunia materna citius frueretur.

INCOLUMI CAPITE ES?] sanus ne es? sanæ ne mentis es?

QVID ENIM? NEQVE TV HOC E. &c.] ridicula auari scelerati, atque impij defensio, dedita opera ab Horatio conficta, vt ostendat statim, eius insaniam cum Orestis furore esse comparandam: immò verò esse actiorem & grauiorem, dices te (inquit Damasippus) non esse impiũ, neque insanum, quia neque Argis matrem tuam interfeceris, neque ferro, quomodo Orestes. ma- lim autē ita legi, quidni? neq, enim hoc facis Argis. quam scripturam probant doctis. viri, & ratio tuetur ac confirmat. respondet enim pro aduersario ridiculè, hoc modo, quidni incolumi capite sis? Neque enim Argis matrem interficis, vt Orestes. significat autem, eum æquè matricidam, & insanum esse, atque Orestem, cum locus matricidium non distinguat.

GENITRICEM OCCIDIT ORESTES] Ita nota est Orestis, & Clytemnestræ ab Oreste necata historia, vt superuacaneæ operæ sit plura hac de re annotare. Præterea ex Euripide, si quis eam ignorat, petere licet. verum tamen hæc ascribam ad hunc locum, quæ non sunt fortasse cuius notissima: Orestem, cum pater eius interficeretur, annum a tatis decimum tertium agentem, vt vult Pherecydes, à nutrice Laodamia, vt Pindarus ait εἰδ. α. Πυθ. ab Arfinoa, ex oculis, & manibus Clytemnestræ sublatum, atque ereptum fuisse: deinde (id quod omnibus est notum) corroborata iam ætate, Apollinis iussu patris vlciscendi causa supplicium de matre sumisse: postremò non solum diuina, sed etiam deæ sapientissimæ sententia esse liberatum, vt ait M. Tull. in orat. pro Milone, & Demosthenes ἐν τῇ κατ' Ἀριστοκράτους λόγῳ.

AN TV RERIS EVM] existimasne (inquit) matrem demum à se necata insanisse Orestem, & non antequàm facinus admitteret, dementem, atque insanum fuisse? vult, Orestem, antequàm materno sanguine manus contaminaret, insanũ fuisse, non ex scelere insaniam natam esse, vt poëta fabulantur: qui faciunt Orestem, Athamantē, & ceteros matricidas, in tragædijs à Furijs agitari, earumque tædis ardentibus perterri. sed M. Tull. in orat. in L. Pisonē, & orat. pro Rosc. Amerino negat illa esse credenda de Furijs, ac facibus, aitque sua quemq, fraude, suo facinore, suo scelere, sua audacia, de sanitate, ac mente deturbari: has esse impijs assiduas, domesticasq, Furias: has esse impiorũ flammæ, tædas, & faceis. sic ferè Æschines orat. κατ' Τιμαρχῆς, in extrema Μη γὰρ οἶεσθε, ὦ Ἀθηναῖοι, τὰς τῶν ἀδικημάτων ἀρχὰς ἀπὸ θεῶν, ἀλλ' ἔχ' ἴσ' ἀνθρώπων ἀπειρίας γίνεσθαι, μηδὲ τὴν ἡσθητικὰς, καθάπερ ἐν τραγωδίαις, πινὰς ἐκδύειν, καὶ κολλάζειν δασίνῃ μμέναις, ἀλλ' αἱ παρρητίες τῶν σώματος ἡδοναί, καὶ τὸ μηδὲν ἰκανὸν ἡγεῖσθαι, ταῦτα πληροὶ τὰ λησθητικὰ ταῦτα ἐπακτροκέληται ἐμβιβάζει. ταῦτα ὄντι ἐκάστῳ ποινή· ταῦτα ἀφ' ὧν κελύεται τοῖς νέοις, σφάττειν τὴν πολιτίαν, ἴσ' ἡρετεῖν τοῖς πρεσβυτοῖς, συγκαταλύειν τὸ δῆμον. id est, Nolite enim existimare, Athenienses, iniustorum, & audacium facinorum principia à Dijs, non à petulanti hominum improbitate nasci: neq, impijs, &

sceleratos homines Furiarum tædis ardentibus agitari, atq, excruciarī, sed profusa & prorupta corporis libidines, ac voluptates: vastæ, & immensa cupiditates, hæc sunt, quæ terras omnes latronibus, & grassatoribus complent, hæc nauibus piraticis maria infesta reddunt: hæc ab unoquoq, pœnas repetunt, hæc inuentum impellunt, atque hortantur, vt ciueis trucidet, vt tyrannis inferuiat, vt populi libertatem opprimat, &c. ex tragicorum fonte manauit illud Virgilianum lib. 4. Æneid. Aut Agamemnonius scenis agitatus Orestes Armatam facibus matrem, & serpentibus atris Cùm fugit, vlticesq, sedent in limine Dire.

ACTVM] agitatũ: impulsũ: vt oda 6. epod. Agam per altas aure sublata ninetis.

QVAM IN MAT. IVG. FERR. TER.] id est, quàm matrem ferro necauit. sic Virgil lib. Ænei. 9. atro tepefacta cruore Terra, toriq, madent. ibi. & fixo ferrum in pulmonē tepefcit. Ad hanc rem pertinet nescio cuius poëta versus, quem profert Carifius lib. 1. vbi de communibus syllabis disputat. Tūne Clytemnestra fædasti viscera ferro?

MALE TVTÆ MENTIS] parum tutæ mentis, id est, furiosus. non enim tutum est sese furioso committere.

VOCANDO HANC FURIAM] hanc videlicet Electram. hic locus sumtus est ex Euripide in Oreste. Μέδεις μὴ ἴσαι τὸν ἐμὸν Βελινύων Μέσση μ' ὀχμάσεις, ὡς βάλεις εἰς τάρταρον. id est, omitte me tu, quæ vna es mearum furiarum. Medium me tenes, & portas, vt in Tartarum deicias.

HUNC, ALIVD] hunc autem, videlicet Py-ladem, alio nomine appellat, quo nomine bilis atra eum appellare iussit.

SPLENDIDA] referendum ad atræ bilis naturam, quæ splendida est, vt docet Galenus περὶ αἰμάτων συμπτῶν. 6. v. Μέλαινα χολή σιλπνοπέρα αὐτὸ τὸ αἷμα τὸ ὄν· ὡσαυτὸ καὶ ἡ ἐν τῷ νεκρῶς θαλάττης ἀσπίλας, ἡ ἰσθμικὴ ὀνομάζεται, id est, atra bilis splendidior est ipso sanguine: quemadmodum & bitumen, quod ex mari mortuo nascitur: quod Iudaicum nominant. Idem lib. 4. ἀφορ. x x i i i. Μέλαινα αἷματι μελασμένῳ ἀφ' ἀπλήσια φέρεται, διαφέροντα τῇ κέχρωσιν καὶ μὴ πεπηγέναι. καθάπερ ἐκείνο. Μέλαινα δὲ χολή, καὶ τῆς κηλίδαυ ζωεῖς τὸ πεπηγέσθαι, καὶ τῆς σιλβον τὸ μέλαι, ἐπὶ δὲ δακνῶδες εἶναι, καθάπερ ὄξος, αἰαδέρεται καὶ ῥιμοῦ τῶν γλῶσσῶν ἐδὲν ἴσ' ἀρχαί τῆς μέλαισιν. id est, atramenta ei sanguini, qui niger factus est, similia dicuntur esse: cum eo differant, quòd fundantur, neq, concre-scant, quomodo sanguis. Atra bilis autē his à sanguine nigro differt, & quòd ita liquida sit, vt non cōcrescat, & quòd splendida sit, & mordax instar aceti: prætereaque terram glubat, ac fermentet: quorum nihil id atramenti inest.

PAUPER OPIMIUS] hominis auari ingenium sub Opimij cuiusdam persona pulchrè describit. pauperem autem argenti dicit, quia eo vti vel nequibat, vel non audebat, ne quid de aceruo detraheret, neue deminueret. sic Od. 16. lib. 3. Magnas inter opes imops.

POSITI INTVS] domi conditi: ἐνδον κειμένῳ.

VEIENTANVM] vinum tenuissimum, vilissimum, pessimum denique, à Veiento oppido.

A CAMPANA TRULLA] fictili poculo: alij aneo. supra saty. 6. lib. i. *Campana supellex*. trulla genus est vasis, seu poculi vinarij, vt declarat hic locus apud M. Tull. quarto lib. accus. *Erat etiam vas vinarium ex vna gemma pergrandi, trulla excavaata cum manubrio aureo.* vide Varron. lib. 4. de ling. Lat.

LETHARGO] veterno, vt sup. diximus.

HVNC] Opimium lethargicum, seu lethargo oppressum, seu veternosum.

ERIGIT] veterno oppressum, atque afflictum excitat.

ADDIT ET ILLVD] addit orationem ad factum medicus. nam nihil sanè locutus erat. sic infra eadem satyr. *Et unum Quiddam magnum addens, unum me surpate morti, &c.*

HÆC AVFERET] sic habent omnes libri veteres: vulgati autem, *hoc.*

MEN' VIVO?] Méne viuo, auferet hæres? (inquit Opimius ager.)

HOC AGE] in hanc curam incumbere (inquit medicus): huic rei da operam assiduam: totum studium tuum eò confer, vt conualescas, & viuas. nam hæc verba, *hoc age*, eam, quam dixi, vim habent, vt & alibi ostendemus.

QVID VIS?] quid vis faciam? (inquit Opimius.)

DEFICIENT INOP. VENÆ TE] destituent te inopem (inquit medicus) venæ, nisi cibo vireis reficies, & recreabis. Lucre. lib. 4. *His igitur rebus rarefcit corpus, & omnis Subruitur natura, dolor quam consequitur rem. Propterea capitur cibus, vt suffulciat artus, Et recreet vireis interdatus, atq; patentem Per membra, ac venas vt amorem obturet edendi.* in vno cod. manuscripto legitur *Destinent inopem.* quam scripturam non sum secutus, vt suppositam.

SVME HOC PTISANAR. ORYZÆ] *Πτισάνη*, seu *Πτισάνη* geminato oo pulvis genus est ex farina hordeacea. verumtamen fit & ex alijs frugibus. docent autem medici, hordeaceam omnium esse saluberrimam, atque ad concoquendum facillimam. nam quæ ex oryza constat, cum copiosius alat agrum, quam plerunq; vires ferre queant, tum ventriculum prægrauare solet. ptisanarium nomen est *πτισανή* à ptisana, quasi pusilla ptisana. Accipiendum est autem ptisanæ nomen hoc loco, nō pro oryze succo, qui in potionē præbeatur, cuiusmodi hodie fieri consuevit ex hordeo, in qua nihil inest præter aquam, & hordei cremorē: sed pro pulve, in qua solida partes ipsius oryze maneat, quæ detur in cibum.

QVANTI EMTE?] quærit Opimius quanti emta sit oryza, morbo & fame moriturus potius, quam assis octo in salutem, & vitam æquo animo insumturus. *emta* autem patrij casus est, numeri singularis.

OCTO ASSIBVS] octussis numero singulari, & assis octo, vnum sunt, aut certè idem valent. itaque sic loquuntur Latini, *ptisanam octusse emi*, numero singulari, id est, octo assibus. Quod si quis ita loquatur, emi octussibus numero multitudinis, ineptè loquatur, nisi cum hac adiectio-

ne, verbi gratia, duobus, tribus, quattuor, &c. octussibus. duo octusses autem sedecim assis valent, & ita deinceps. Iccirco scripturam vulgatam reieci, vt corruptam, & ineptam. mihi suffragantur aliquot veteres cod. in quib. in nomine *octussibus* non vacabat litura. ex qua feci coniecturam, scriptum fuisse initio *oct' assibus*: deinde ab aliquo audaciore, quam doctiore, factum esse *octussibus*. as autem principio nummus erat libralis areus, & per L scriptum notabatur, valebatq; quattuor nostros Turonenleis: vnum Marketum Venetū. Itaque sestertius, qui duos assis & semissem valeret, per duo LL & S à veterib. notabatur hoc modo LLS, vel ijs litteris linea trauerfa notatis: vel sic, IIS. vt pluribus verbis ostendemus annot. ad illum locum, *Dum septem donat sestertia*, epist. 7. lib. i. non vt hodie, idque inscienter, H-S.

EHEV: QVID REFERT MORBO, &c.] quid refert (inquit Opimius) vtrum morbo, nempe lethargo, peream, an furtis, ac rapinis? multo certè mihi optabilius esse debet morbo perire, quam furtis, & rapinis: quasi hoc significet Opimius, tanti emere oryzam, esse sua furto amittere, suisque bonis spoliari. sine igitur me, o medice, (inquit Opimius) morbo extingui, & interire. tantam enim impensam æquo animo ferre non possum. morte mihi longè grauius, atq; acerbius est, mea sic diripi, & compilari videre.

PEREAMQVE RAPINIS] ita reperi scriptum in quattuor codicibus calamo exaratis, vno Vatic. Rain. Card. Iann. Tornes. non, vt in vulgatis, *peredimne?*

QVID? SI QVIS NON SIT AVARVS,] nunc incipit docere alios præterea esse stultos, & insanos, quam avaros: neq; eum, qui non sit avarus, continuo esse sanū: quemadmodum nō efficitur ex eo, si quis non sit cardiacus, vt benè valeat, cum sint alij quamplurimi corporis morbi. vnà autè colloquuntur Horat. & Damaspus hoc loco. quærit enim Hora. respondet Damaspus.

NON EST CARDIACVS] qui sint cardiaci, supra abhinc non longè, diximus.

CRATERVM] medicum, de quo M. Tull. lib. 12. epist. ad Att. *commouet me Attica, etsi assentior Cratero.* & Persius sat. 3. *venienti occurrere morbo.* *Ecquid opus Cratero magnos promittere montes?* huius seruum scribit Porphyrius Tyrius lib. 1. *ἡ δὲ ἀποχρῆς τῶν ἐμψύχων*, morbo insitato affectū, cum medicamenta non prodesse, vipera piscis in formam figurata, & ab eo vorata, sanum factum. Verba Tyrij hæc sunt, *Κεκατῆρῶ τῷ ἰατρῷ οὐκέτις ἔγωγε ἀεπιστῶν νοσήματα, τῶν σαρκῶν ἀποχρῆσιν λαβύστων ἐκ τῶν ὀστέων, πῆς μὲν φαρμάκοις ἀφέληται, ἢ δὲν ἰχθύος δὲ βόσκω, ἔχλι σκευαδέναι, καὶ βρωθέντι διεσώθη, ἢ σαρκὸς συγκολληθείσης.* id est, Crateri autem medici seruus nouo & insitato morbo affectus. nempe carne ab ossibus diuulsa ac diffracta, pharmacis quidem nihilo melius se habuit: sed vipera in piscem conformata, & comesta conualuit, carne de integro conglutinata.

RECTE EST IGITUR] .i. valétne igitur hic ager, quod cardiacus non sit? & è lectulo iurget?

NEGABIT] medicus Craterus.

QVOD LATVS, AVT RENES M. T. AC.] epist. 6.

A epist. 6. lib. 1. *Silatus aut renes morbo tentatur acuto.* morbus acutus est, aut quia vel citò hominem exanimat, vel citò periculo vacat: aut quia tanquam gladius, seu telum, corpus egri dolore quasi transverberat: ex quo etiam à Latinis telum appellatur. Serenus. *Est ea vis morbi, quod telum nominatur, Cum subito dolor insanus furit incitus est.* òξεία νόσος etiam à Græcis appellatur. Celsus lib. 4. cap. 6. *Sed interdum id malum intra dolorem est, isq; modo tardè modo celeriter soluitur: interdum ad pernitiè quoq; procedit, oriturq; acutus morbus, qui pleuriticus.* [αλ. πνευμονία] à Græcis nominatur. De renum morbis legito eundè Cels. eod. lib. cap. 10.

B IMMOLET ÆQVIS HIC P. L.] quoniam est periurus, id est, qui periurio rē non auget, neque sordidus est, videtur habere deos Lares sibi propitios, æquos, amicos, placatos. Quare meritò debet eis, vt ab insanis liber, porcū immolare, gratiasq; agere: verum est ambitiosus, &c. Porcū ab insanis, & furiosis immolari solitū esse, declarat iocus Plautinus Menæch. *Quibus hic pretijs veniunt porci sinceri? nummū à me accipe. iube te piari de mea pecunia. nam equidem insanum te esse certò scio.* Iam à Laribus Laruæ dicuntur, à laruis laruati, id est furiosi atq; insani. Ob hanc fortasse causam insani Laribus sacrificare iuebantur, vt eos placarent. Alij hanc causam afferunt. Mania Larum mater, aut auia est, siue à Manibus dicatur, qui ijde sunt & Lares, siue ἀπὸ τῶν μαίνεσθαι, quod est insanire, siue ἀπὸ τῶν μανῶν, quod est ratū, & remissum, siue ἀπὸ τῶν μονῶν, quod solitudine delectentur. Cùm igitur Larum mater sit Mania, quæ insanix dea est, atq; iccirco Lares & Mania templū commune, aramq; communē habeant, nō immeritò etiā sacra habent inter se communia, & ab insanis communiter placantur. Porcus autē potissimū Laribus immolabatur, quia Lares, Grundules dicebantur, Romæq; publice Grundules erant constituti, & consecrati ob eam porcā, quæ triginta pepererat, vt docet Nonius. Arnobius li. 1. aduersus Gentes, *Meliorisne sunt causa qui Grunduleis adorant Lares, & Aios locutios, Libentinos, quam sumus nos omnes, qui deum colimus rerum patrem?* &c.

C NAVIG. ANTICY.] vt purgetur veratro, seu elleboro. innuit ambitiosum alio genere insanix insanum esse, quàm auarum: quia hic nunquam vtatur bonis quæsitis: ille sua largiatur, & profundat, vt honores à populo obtineat.

QUID ENIM DIFF. BARATHRONE] quantum ad insaniam attinet, nihil interest, vt rē quis sua profundat, an suis abstinat, vt alienis, aut sacris. Vterq; enim est insanus. barathrum locum fuisse altitudine immensa, in quem nocentes, & malefici demittebantur, notum est.

CANVS I] Canusij oppidi nomen est, de quo supra fat. 5. lib. 1.

NATIS DIVISSE DVOBVS] corruerant hunc locum insolentes, & audaces quidam homines, supposuerantq; didisse, planè vitiosè, & contra auctoritatem codicum non solum antiquorum, & calamo exaratorum, verum etiam typis excusorum melioris notæ. *diuise* autem rectū est, dictumq; vt *promisse* apud Catullum. *Auisa-*

cere ingenua est, aut non promisse pudica, Ausilena, fuit. & apud Terent. *produxit*, & similia exempla bonis scriptoribus vlitata: ex quibus collegimus nonnulla supra ad fat. 5. lib. 1.

TV NOMETANVM] Tu Aule, ne Nomentanū sequerere, veritus sum. Erat autem Calfius Nomentanus profusus nepos: vt supra diximus ad fat. 8. lib. 1.

TV NE SEQUERERE CICVT.] tu Tiberi, ne sequerere Cicutam, sordidissimum, atque auarissimum, cumini sectorem, & faneratorem.

QVARE PER DIVOS OR. VTERQVE PEN.] sic epist. 7. lib. 1. *Quod te per Genium dextramq; deosq; penateis, Obsecro, &c.*

TV CAVE NE MIN. TV, &c.] hic Oppidius duos habebat filios dissimiles admodum moribus, & natura. in Aulo enim indoles quædam inerat præsignificatrix largitionis futuræ, & profusionis: Tiberius contra ad parsimoniam, atque auaritiam natura factus videbatur. Pater igitur vtriusque ingenio perspecto, & cognito, vtiliavtrique præcepta dat, quibus naturæ vitium temperare, atque ad mediocritatem inflectere queat. Aulum monet, ne rem à patre acceptam largitione, & profusione minuat: Tiberium, ne immoderata parsimonia, & nimio lucri studio augeat. Cephalus ille apud Platonem lib. 1. de rep. quærenti à se Socrati, qualis fuisset χρηματιστής, id est, quantum studij adhibuisset in pecunia quærenda, & in facienda re, respondet se medium fuisse χρηματιστή inter auum, & patrem. Auum enim tanto ferè patrimonio à maioribus suis accepto, quantum ipse nunc possideat, multo maius fecisse, atque auxisse: Lysaniam autem patrem rem, quam acceperit, aliquanto minorem, quàm nunc sit, fecisse: sibi verò satis esse, si liberis non pauciora quidem, sed aliquantulo plura, quàm acceperit, relinquat. verba Platonis sunt hæc, si quis forte magis delectatur Græcis, quàm Latinis, præsertim nostris. μέσος περὶ χρηματα χρηματιστής ὅτι πατήρ, καὶ τὸ πατήρ. ὁ μὲν γὰρ πατήρ τε, καὶ ὁ μόνυμος ἐμοί, σχεδόν τι, ὅσην ἐγὼ τῶν ἄσπιαν κτήματι, τῶν ἀγαθῶν, πολλὰ μὲν ποσὺν ἐποίησα Δυσανίας δὲ ὁ πατήρ, ἐπὶ ἐλάττω αὐτῶν ἐποίησε τὸ γυνήσῃ. ἐγὼ δὲ ἀγαπῶ, ἐὰν μὴ ἐλάττω καταλίπω τῶν πλοίων, ἀλλὰ βραχίονι πλείω, ἢ παρέλαβον.

NATVRA COERCET.] quia modico contenta est.

TITILLET] ne vos gloria dulcedo alliciat ad petēdos magistratus. μη ὑμᾶς γὰρ γλαυκῆ τραλία ἐστ.

AMBOS.] antiquum pro *ambos*. sic M. Tull. epist. ad M. Fabium Gallum lib. 7. *præter duo nos, loquitur isto modo nemo.* nam ita habent codices emendati, tum excusi, tum calamo scripti. sic & Virgil. *Æneid. 11. Si duo prætere tales Idæa tulisset Terra viros.* sic supra faty. 7. lib. 1. *duo si discordia vexet inerteis.*

INTESTABILIS] Intestabilis est is, cui nemo iure cogitur testimonium dicere: cui testeis nulla sua in re adhibere licet. nam civi Rom. incolumi capite, & fama licebat testimonium ijs denuntiare, quos sciret aliquid compertum habere earum rerū, de quibus quæreretur, aut contouersia esset. licebat ei & testeis omnibus in re-

A bus, quas agere vellet, adhibere: ex quo natus est iocus ille apud Plautum in Curculione. *Semper curato ne sis intestabilis. Quod amas, ama testibus presentibus.* intestabilis illo loco, valet sine testibus. Sed ambiguè dictum est. propterea autem quòd testamentum non nisi aliquot testibus presentibus fieri potest: iccirco, qui sunt intestabiles, testamentum facere non possunt, cum eis testibus in suis rebus adhibere non liceat. Atque eadem ratione ne ad testamentum quidem, quod quis alius facere velit, adhiberi possunt: quod auctoritate Vlpiani comprobatur. Nam id senatusconsultum, quo decretum est, ut damnatus ob crimen famosum, sit intestabilis, sic interpretatur, ut dicat, ei neque testamentum facere licere, neque ad testamentum ab altero adhiberi.

SACER] execrandus. ut sup. Od. 7. epod. *Sacer nepotibus cruor.*

IN CICERE, ATQVE FABA] ædiles & ambitionis homines solebant Florilibus, vel in annonæ caritate id genus legumina vel populo vitrim metiri, vel vulgò spargere. M. Tull. frumentaria. *nunquam tam grati hi se sequimodij, Qu. Hortensi fuissent: quos tu, cum ad mensuram tam exiguam rationem populo Rom. in capita descripsisses, gratissimum omnibus fecisti. Caruias enim annonæ faciebat, ut istuc, quod re paruum videbatur, tempore magni videretur.* Ego tamen hæc Horatij verba de ijs, quæ spargebantur in vulgus, & de missilibus accipienda esse arbitror: quauis traditum sit Milonem tria amplissima patrimonium in delinienda plebe consumsisse, & P. Crassum populo Rom. epulum præbuisse, ac treis minas in singula ciuium capita distribuisse. sed hæc Horatiana, sunt referenda ad superiora tempora.

LATVS VT IN CIRCO SPATIERE] vt sis ædilis, vt præsis ludis, vt in Circo multis antè euntibus, & turbam summouentibus, ambules. sup. Od. 1. lib. 2. *Non enim Gaze, neq. consularis Summonet licitor miseros tumultus Mentis, &c. Latius autem excudendum curauis septem codicum auctoritate fretus, duorum Vatic. Ian. Faër. Tornefiani, Clericani, Nicotiani, & aliorum: interpretorque ita, vt dixi, licitoribus turbam summouentibus. alij referunt ad togæ latitudinem, atq. 3 amplitudinem, vt sup. Od. 4. epod. cum bis ter vlnarum toga. AVT ÆNEVS VT STES] aut vt tibi statua ænea ponatur. sic loquuntur & Græci. *ἵσταναι χαλκῶν*, statua æneæ honore affici: & *ἵσταναι χαλκῶν*, erigere alicui statuam æneam.*

NVDVS AGRIS, NVD. P. 1.] spolianste agris, & pecunijs à patre acceptis?

SCILICET VT PLAVSVS] scilicet vt populus Rom. tibi eodem modo applaudit, quo modo Agrippæ applaudere solet.

ASTVTA INGENVVM VVLPES IMIT. L.] quid tam dissimile, quàm vulpes leoni? Illa imbecilla, hic valentissimus: illa dolis, hic viribus confidit. plerique tamen vbi pellis leonina non satis valet, vulpinam adhibent, nitunturque & viribus & dolis. quod fecisse L. Syllā accepimus, ei que benè processisse videmus. Sed insigniter ij stulti sunt, qui cum ingenio, & sollertia locum ali-

quem inter suos ciueis obtinere possint, viribus simulatis, potentiaque specie ostentata, cum superioribus, atque illustrioribus viris malunt contendere.

NE QVIS HVMASSE VELIT] Inducitur nunc nouus dialogus, nouaque disputatio inter priuatum aliquem, seu plebeium, & Agamemnonem: cuius hæc summa & sententia est, reges, & principes, & huiusmodi personas claras, & illustres ob speciem gloriæ inanem multa quotidie peccare, immania scelera suscipere, denique vehementer insanire. Totus autem hic locus ex Sophoclis Aiace adumbratus est, apud quem, cum Aiace sua ipsius manu interfectum Teucer tollerere, vt sepeliret, conaretur, interueniens Menelaus Agamemnonis iussu, verat Aiace corpus loco mouere propterea, quòd (inquit ille) cum sperarem eum belli adiutorem, & nobis amicum vnà nobiscū venisse domo, comperimus re quæ sita inimicum nobis fuisse Troianis ipsis aciorè: qui vniuersi exercitus cædem meditatus, noctu nos adortus est, vt armis opprimeret. Quòd si quis Deus hunc eius conatum non compressisset, (inquit) nos in eius locum indignissima nece affecti iaceremus: iste autem viueret. at nunc Deus immortalis istius contumeliam, petulantiamque à nobis in oucis, & greges auertit. Quapropter nemo est quantumuis viribus præstans, & polleus, qui corpus eius sepultura afficere audeat: sed omnino in arena proiectus, ac prostratus mergis, & reliquis auibus maritimis escam suo corpore, pabulumque præbebit. Sed præstat Sophoclis versus ascribere. *Μεν. Οὐ πῶς σε φωνῶ. πῶς δὲ τὸ νεκρὸν χροῖν Μὴ συγκαμίζειν, ἀλλ' ἔσθ' ὅπως ἔχει. Τεῦκ. Τίνας χάριν πῶς δ' ἀνίλωσας λόγον, Μενε. Δοκῶντ' ἐμοί, δοκῶντα δ', ὅς κραινέι στρατῷ. Τεῦκ. Οὐκ ἔν' αἰέτις, ἰὼ πῆν', αἰτίαν ποθεῖς; Με. Οὐδ' ἔνεκ' αὐτῶν ἐλπίσσαντες οἴκοθεν Ἀχαιοὶς ζυμμάχων π' καὶ φίλων, Ἐξέυρομεν θηπῶντες ἐχθρία φρυγῶν.* id est. M. Heus tu: te appello. hoc cadauer ne manibus humo tollito, sed vt est humi positum, relinquito. T. quamobrem tantam orationem consumpsisti? M. Ita mihi visum est, ita à toto exercitu decretum est. T. Non igitur dices quæ vos causa impulerit? M. Quia, &c. reliqua supra sunt à nobis Latine reddita. Idem facit postea Agamemnon: cui fortiter in os aduersatur, & resistit Teucer, quoad Vlysses clamore, & iurgio exaudito adueniens mitigatus iam, ac placatus in Aiace mortuum, Agamemnonem quoque flexit, atque exorauit, vt Aiace fineret sepeliri. *Atrida* autem hic casus vocatiuus Latinus est. alioqui produceretur: vt Anchisa apud Virg. lib. 3. *Æn. Coniugio Anchisa veneris digna te superbo.* ad quem lege Seruium.

REX SVM] rex sum, inquit, Menelaus. Quare licet mihi pro meo iure, quicquid libet, & iubere, & vetare: & pro ratione, mea est voluntas. describit personam Regiam, orationemque imitatur. talia sunt illa, *Sit te secundo lumine hic offendero. Præter rogatum si loquare: seu non loquare.*

NIL VLTVA QVÆRO PLEB.] verba sunt eius, qui quærens hæc dixerat, *Ne quis humasse velit, &c.* cui cum Agamemnon nihil aliud respondisset, quàm se regem esse, neque causam facti sui attulisset:

A attulisset: sic vicissim excipit ille, nihil vltra quæro, ego, qui plebeius sum. Itaque ab ijs dissentio, qui hic legi volunt, nil vltra quære plebeius, quasi etiam hæc verba sint Agamemnonis. Agamemnon tamen, quasi orationem perpetuans, subiungit. *Equam rem Imperito*, &c. proinde quasi dicat, non solùm quia rex sum, id, quod feci, probari debet, verùm etiam, quia rem æquam impero.

DII TIBI DENT CAPTA, &c.] hæc sunt ex Homero ferè expressa *iliad. a.* *Ἰὺν μὲν θεοὶ δῖον ἐλύματα δάματα ἔχοντες* Εὐπέρσαι Πελάμοιο πόλιν, εὐδ' οἰκάδ' ἰλιάδην. hic igitur plebeius primùm Agamemnoni bene precatur, & quidem illi precatur & exoptat id, quod scit ei esse optatissimũ: deinde rogat, liceatne quædã ex eo quærere: postremò querit quæ putat esse quærenda. *redducere* excudendũ curam omnibus fere codicibus antiq. fretus.

ERGO CONSULERE, ET MOX RESP. LIC.] id est, ergo licebitne mihi & interrogare, & respondere? Videtur tractum ab ijs, qui iuriconsultos confulebant, & ab eorum more. solebant enim ita ab illis quærere, *licet consulere?*

CVR AIAX HER. AB ACH. SEC.] Cur

B Ajax vno Achille inferior iacet insepultus, qui toties Græcos in maximas angustias redactos seruaui? Homerus. *iliad. β.* Aiaceum Telamonium, de quo nunc verba facimus, testatur omnium Græcorum fuisse longè fortissimum, quamdiu Achilles iratus prælio abstinebat. Illum enim Aiacei præstitisse, sic Hom. *Ἀνδρῶν δ' αὖ μὲν ἄριστος ἔλω τελαμόνιος Αἴας, ὄφρ' Ἀχιλλεύς μείλιει ὄγδρ' πολὺ φέρτατος ἦεν.* Erat igitur ab Achille secundus. Quin etiam ipse Vlysses, cum apud in feros ὀδύσσ. λ. Aiaceis vmbra vidisset solam, aliarumque cœtum fugientem, & etiam tum indignantem, atque iratam propterea, quòd Græci Achillis arma Vlyssi potius, quàm sibi adiudicassent, optat vt, si fieri possit, ne in illo certamine superior Aiace fuerit, quia talis vir propter eam victoriam excesserit è vita, qui & forma corporis, & rebus gestis (inquit Vlysses) ceteris Græcis omnibus antecellebat, vno Achille excepto. sic Vlysses, cuius grauius testimonium esse debet. *Αἴαντ', ὃς πέει μὲν εἶδος, πέει δ' ἔργα πέτυκτο*

C *τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμείνονα Πηλεΐωνα.* Idem Vlysses eadem de Aiace prædicat apud Sophocl. his verbis. *Ἀλλ' αὐτὸν ἔμπας ἔτ' ἔργῳ ποῖονδ' ἐμοὶ Οὐκ ἐν ἀπμάσασμι αὐτῷ, ὡς μὴ λέγειν ἐν ἀδρ' ἰδέειν ἄριστον Ἀργείων, ὅσοι Τροίαν ἀφικόμεθα πλὴν Ἀχίλλεως.* id est, Veruntamen nolim Aiaceum, quamuis mihi inimicum atque infestum, huiusmodi contumelia afficere, vt negem eum vnum à me visum esse omnium Græcorum, qui ad bellum Troianum venimus, fortissimum, Achille excepto. Eodem pertinet illud Pindari. *Νεμ. εἰδ. ζ.* de Aiace, *ὄν κράτιστον Ἀχίλλεως ἀπερ, μάλα χαλεπῶ* Μενελάω δάμαρτα κομίσει θοαῖς ἐν ναυσὶ πόρευσαν εὐθυπνὸς ζεφύρου πομπῆν πρὸς Ἰλίε πόλιν. id est, quem præstantissimum ac fortissimum Achille excepto Zephyri recta regione flantis spiritus prosequentes ad urbem Troiam nauibus celeribus detulerunt, vt flauus Menelai vxorem prælio recuperaret, atque in patriam referret.

PVTRESCIT] *πύθεται.* Hom. *ιλ. λ.* *πύθεται ἰοίωνοι δὲ πρὸ πλέεσ, ἠδὲ γυναῖκες:* id est, Putrescit, aues autem

circum eum plures sunt, quàm mulieres, *Putrescit* D autem, id est, iacet insepultus, neque humatur, neque ei terra iniicitur. Hac de re lege, si tibi commodũ est, quæ supra à nobis annotata sunt ad illũ locum oda 28. lib. 1. *licebit Iniecto ter pul. curras.* quib. hæc adde ex Ennio in Cresphonte: *Neg, terrā iniicere, neg, cruenta Conuestire mihi corpora licuit, Neg, misera lauere lacryma salsum sanguinem.*

TOTIES SERV. CLAR. ACH.] Cum alibi, tum in defensione nauium maximè virtus Aiace apparuit, atque enituit: qui ceteris ferè Græcis omnibus metu perterritis, atque in fugam versis, solus Hectoris, & Troianorum impetum tardauit, ac repressit, quod narratur ab Hom. *ιλ. ο.* Præterea apud Sophoclem in ea, quam dixi, tragœdia, præclara Aiaceis à Teucro exponuntur facinora his versibus. *Οὐ μνημονεύεις ἔκείτ' ἐδὲν ἠνικά* Εργέων πρὸ ὑμᾶς ἔπος ἐγκεκλεισμένως Ἡ' δὴ τὸ μὴ δὲν ὄντας ἐν προσῆδρὸς ἐρρίσαστ' ἐλθὼν μῦθος, &c. quorum hæc ferè sententia: oblitusne es illius temporis, cum vos intra munitiones, & vallum inclusos, profligatos iam, & in extremum discrimen adductos, acie versa E solus hic liberauit, ac seruaui, transtris quidem nauium iam incendio conflagentibus, irrumpe autem in naueis, fossis superatis, Hectore? quis hæc propulsauit? nonne hic erat, qui has res gessit, quæ ais ne pedem quidẽ vsquam contulisse?

GAVD. VT POP. PR. PR.] expressum ex Hom. *iliad. α.* *Ἦκεν γῆθησαι Πελάμος, Πελάμοιο πειπύδες, Ἀ' μοι πὲρ ὧσος μέγα κεν καχαροῖα π θυμῷ.* tale est & Virgilianum illud sub persona Sinonis. *iam dudus sum tite pœnas. Hoc Ithacus velit, & magno mercentur Atreide.* Iterum Hom. *ιλ. β.* *Οὐτῶ δὴ οἰκὸν δὲ φίλην ἐς πατρίδα γαίαν Ἀργεῖοι φεύζονται ἐπ' εὐρέα γῶπι βαλοῦσας?* Καδ δὲ κεν εὐχολὴν Πελάμω, καὶ βῶσι λίπειν Ἀργεῖν Βλέπει, id est, itane domum in patriam terram fugient Græci nauigantes? gloriandi autem materiam Priamo & Troianis relinquent Argiuam Helenam? &c. quæ exempla eò maximè valent, quòd omnes, qui modò sapiunt ac prudenter sentiunt, ope ram dare solent, ne quid admittant, quod & inimicis voluptatem afferat, & amicis acerbum sit, atque iniucundum, quod sibi euenisse lamentatur Theognis. *Οἱμοὶ ἐστὶ δειλὸς, καὶ δὴ κατὰ χάσμα μὲν ἐχθροῖς: τοῖς δὲ φίλοισι πόνος, δειλὰ παθῶν, γένόμευ.* id est, hei mihi, infelix ego homo: ludibrio & lætitiæ fui inimicis: amicis autem dolori calamitate accepta. Et Aristoteles rhetor. *ι.* *καὶ ὁλως ὁ οἱ ἐχθροὶ βόλονται, ἢ ἐφ' ὧ χεῖροισι, τὸναν πον τὸ τῶ ἀφελίμων φαίνεται: δὲ εὐ εἰρηται: ἦκεν γῆθησαι παρίαμος,* id est, *Et omninò contrarium eius, quod inimici volunt, aut quo latantur, vtile videtur.*

Quapropter pulchrè illud ab Homero dictum est, *Gaudeat haud dubiè Priamus.* Et Demosthen. in orat. *πρὸς τὸν Ἄρκαδο* oraculum quoddam profert, quod monet, nihil esse committendum, quambrem gaudeant inimici. *φθοῖ δὲ γὴ μαντιῶν αἰεὶ δεῖν, ὅπως μὴ χεῖροισιν οἱ ἐχθροὶ, ποιῆιν.* eodem pertinet illud Hesiod. *ἐργ. καὶ ἡμ. Παιῖτα μάλ' ἀμφὶς ἰδῶν, μὴ χεῖροισι χάρματα γήμης.* i. omnia valde circūspiciens, ne vicinis lætitiã præbeas vxorẽ ducens: seu ne vxorẽ ducas, ex qua vicinis, qui te oderunt, lætitiã præbeas.

MILLE OVIVM] hæc dicuntur hic ab Agamemnone. eadẽ loquitur Menelaus apud Soph. Mm iij quem

A quem locum supra produxi: & item Vlyfles his verbis, Εφθαρμένους γὰρ ἀρτίως ἐνεχόμενον Λείας ἀπάσας, καὶ κατλυαλομένας Ἐκ χειρὸς αὐτοῖς ποιμνίων ὀπιζάτους. id est, pecora omnia modò interfecta, & necata reperimus vnà cum pecorum magistris. *mille onium*, autem, id est, mille oueis. talia sunt illa, quæ proferunt Gellius lib. 1. cap. 16. & Macr. lib. 1. Saturn. ex bonis & probatis scriptoribus, M. Tullio, Quadrigrario, Lucilio, *mille hominum, mille nummum, mille passuum.*

INSANVS] Cùm in iudicio illo, & disceptatione armorum Achillis nemo præter Vlyfsem cum Aiace contenderet, ceterique ei omnes cederent, Aiace in iudicio discessisse ab Vlyfse victum, armaque Vlyfii adiudicata fuisse, atque ex ea iniquitate Aiace in credibili animi dolore affectum in furorem incidisse cùm multi auctores litteris, & memoriæ prodiderint, tùm ea de re pulcherrima exstat ea, quam sæpe iam commemoravi, Sophoclis tragœdia, quæ inscribitur *Αἴας μάστιγφόρος*. Pindarus quoque Nem. ὠδ. η. ostendens, quanta vis sit callidæ, & artificiosæ orationis, dicit, Græcos eloquentia Vlyfii, non æquitate, aut veritate rei adductos Vlyfsem Aiace prætulisse. ΕΧθεσὶ δ' ἄρα πάροςτις ἰὺ καὶ πάλαι, αἰμύλων μύθων ὁμόφυτος δολοφρεσίδης κακοποιὸν ὄνειδος· ἀπὸ μὲν λαμπερῶν βιάται, τῶν δ' ἀφ' αὐτῶν κῶδος ἀπίνει σαθρόν. id est, Sed nimis odiosa olim quoque eloquentia erat, blandorum sermonum socia, fallacium cogitationum plena, opprobrium maleficum: quæ id quidem, quod clarum & splendidum est, per vim deprimit: eorum autem, quæ sunt obscura, decus victum attollit.

INCLYTVM VLYSSEM] in eadem tragœdia Ajax Palladi, quid fecerit, roganti, respondet se Vlyfsem domi habere vincitum eo consilio, vt eum domus interioris columnæ attrictum, flagellis ad necem cædat.

ET MENEL. VNA MECVM] eo ipso in loco Ajax percunctanti Palladi non solum fatetur, verum etiam, vt gloriosum quiddam prædicat, se sanguine Græcorum ferrum tinxisse: in eis autem Agamemnonem, ac Menelaum interfecisse. Αθη. ἢ καὶ πρὸς Ἀρεΐδασιον ἠχμασὶς χέρεα, Αἰ. Ως ἔπειτ' Αἴανθ' οἶδ' ἀπμάσσοισιν ἔπ. Αθη. Τεθναῖσιν αὐδρες, ὡς τὸ σὸν ζῶντι ἐγὼ.

TV CVM PRO VITVLA] Verba plebeij. Cùm Græci Aulide detinerentur aduersa tempestate, neque vlla eis nauigandi facultas daretur, Agamemnon partim Chalcantis responso adductus, partim ambitione impulsus filiam suam Iphigeniam simulatione nuptiarum domo arcessitam Dianæ immolare instituit: quam Diana ad Tauros vsque ductâ, cerua in eius locum substituta eripuit. Agamemnon apud Euripidem in ea tragœdia, quæ Iphig. in Aulide inscribitur, sic de hoc Chalcantis responso, suoque consilio loquitur. Ηθροισμένοι δὲ καὶ ζῶντες ὡς σρατῶ Η' μὲν δὲ ἀπλοῖα χροῖμένοι κατ' Αὐλίδαν, Χάλκιος δ' ὁ μάλιστα σπολεῖα κερχημένος ἀνεΐκει Ἰφίγηνειαν, ἡ δ' ἔσπευτο ἐγὼ, Ἀρτέμιδι θυσαμένη τὸ δ' οἰκὸς ἡ πέδον. Καὶ πλὴν τ' ἔσπευτο, καὶ κατὰ σκαφῶς φρυγῶν θυσασι, μὴ θυσασι δ' ἔν εἶναι πέδον. id est, congregato autem, & vnum in locum contracto exercitu, sedebamus, nauigandi facultatem non habentes ad Aulidem. Chalcas autem vates, consilij inopia laborans, respondit oportere

me Iphigeniam, filiam meam, Dianæ, quæ huic solo præsidet, immolare: quod si Iphigeniam immolaremus, & nauigandi facultatem nobis fore, & Phrygium euersionem: sin minus, ea, quæ nunc sunt. Apud Sophoclem autem in ea tragœdia, quæ Electra inscribitur, Clytemnestra ab Electra accusata, quod virum suum interfecerit, sic respondet, atque hac sui facti defensione vitur: quia ille filiam suam solum Græcorum mactandam præbere non dubitavit. verba Sophoclis sunt hæc. Ως ἐξ ἐμῶ πέθικεν, ἐξ ἐμῶ, καλῶς ἔξοιδε, τῶν δ' ἀρνησις ἔκ ἐνέσι μοι. Η γὰρ δίκη νιν εἶλεν, ἔκ ἐγὼ μόνη· ἠ' ἰχθὺν σ' ἀρήγαι, εἰ φρονῖς ἐτύχχανες· Ἐπιπατήρ ἔπος σός, ὄν θρηναῖς ἀεὶ, τὴν σὴν ὁμαίμων μῆνος Ἑλλήνων ἔτλη Ὀδυσσεύθεοισιν. id est, à me interfectum esse præclare scio, neque negare possum. Iustitia enim eum de medio sustulit, non ego sola: cui te opitulari oportebat, si sciperes. Nam pater iste tuus, quæ semper luges, tuam sororem solus Græcorum dijs ausus est immolare. At Pindarus, quasi res in dubium veniat, quaerit utrumne dolor ex Iphigeniæ filiae necesse susceptus Clytemnestræ, vt virum interficeret, impulerit, an nocturnæ adulteri blanditiæ: his verbis.

πότ' ἄρα νιν ἀρ' ἰφίγηνειαν ἐπ' ἐυεῖπω σπαλθεῖσαι τῆλε πάρος ἔκτισε βαρυπάλαμον ὄρασι χόλον, ἢ ἐτέρω λέγει δαμαλιζόμεναι ἔννηχοι σπέρζον κοῖται, Lucre. lib. 1. Iphigeniæ mactandæ causam in religionem confert, his versibus. *Aulide quo pacto Triviai virginis aræ Iphianassai turparunt sanguine fœdè Ductores Danaum delecti, prima virorum.* Sequuntur illa deinceps aliquot versibus interpositis. *Nec misera prodesse in tali tempore quibat, Quod patrio princeps donarat nomine regè. Nā sublata virum manibus, tremebundaq, ad aras Deducta est, non vt sollenni more sacrorum Perfecto, posset claro comitari Hymenæo: Sed casta incestu nubendi tempore in ipso Hostia concideret mactatu macta parētis, Exitus vt classis felix faustiusq, daretur. Tantum religio potuit suadere malorum.* M. Tull. item stultam Agamemnonis religionem reprehendit lib. 3. off. his verbis. *quid Agamemnon? cùm deuouisset Diana, quod in suo regno pulcherrimum natum esset illo anno, immolauit Iphigeniam, qua nihil erat eo quidem anno natum pulchrius. promissum potius non faciendum, quam tam tetrum facinus admittendum fuit.*

MOLA SALSATA] farre cum sale. Fest. *Mola vocatur etiam far tostum, & sale sparsum, quod eo molito, hostia aspergantur.*

RECTVM ANIMI] τὸ ὀρθόν, id est, τὴν ὀρθότητα. rectitudinem diceremus, si esset vsitatum. *rectum animi*, est sanitas & constantia. sup. saty. 1. lib. 1. rectum vsurpauit nullo alio adiuncto. *sunt certi deniq, fines, Quos ultra, citraq, nequit consistere recte.* rectum animi seruas: igitur, id est, tunc mentis compositus: tunc sanus es?

QVORSVM?] inquit Agamemnon. INSANVS] quem insanum dicis fuisse. verba sunt plebeij.

VERVM EGO, VT HÆRENTEIS] hunc locum paullo antè ex Euripide, & Lucretio illustrauimus. eodem pertinent & illa ex eadem tragœdia, quæ respondet Agamemnon filiae mortem deprecanti. *Ὅσα δ' ὄσον σρατῆμα ναύφρακτον τὸ δὲ Χάλκιον ὄπλων ἀνακτες Ἑλλήνων ὄσι. Οἷς νόσος ἔκ ἐσ' Ἰλίου πύργος ἐπι, εἰ μὴ σε θυσα, μάνης ὡς Χάλκιος λέγει.* id est,

A id est, vide quanta sit hæc classis, quàm multi Græcorum duces: quibus non licet ad Troiam nauigare, nisi te mactem, vt vaticinatur Chalcas. Sed quod diximus suprâ, Euripidem, & Eustathium secuti, Iphigeniam à Diana fuisse liberatam, ac sublatam, non immolatam. Pausanias quoque in Arcad. narrat ab Arcadibus idem vulgo dicitari. præterea testatur Hesiodus Iphigeniam non esse mortuam: sed Dianæ beneficio, ac munere inferorum esse Deam, quam Hecaten appellamus. *berenteis* autem, id est, à ventis aduersis impeditas, & in littore iacenteis.

PRVDENS] sciens, iudicio ac voluntate: vel prudenter.

QVI SPECIES ALIAS VERIS, &c] ex ijs duobus, quæ Agamemnoni plebeius, seu priuatus obiecerat, videlicet eum & diuos placasse suo, id est, filix suæ sanguine, & furiosum in eo fuisse: prius illud falsus est Agamemnon: hoc posterius negauit, se furiosum propterea fuisse. Nunc igitur probare conatur plebeius quod ille negauerat, hoc modo. Sed mihi prius admonend^o est lector, hunc locum in omnibus libris, quos quidem viderim, tum excusis, tum calamo exaratis esse corruptum: à me autè vnus litteræ adiectio ne restitutū. Cùm enim antea ita legeretur, *Qui species alias veri.* &c. ego sic emendavi, *Qui species alias veris*, meam coniecturam doctis omnibus approbantibus, & quod caput est, ipsa veritate, ac sententia hanc scripturam postulante. species autem aliæ veris, seu alia à veris (vtroq; enim modo loquuntur Latini, vt mox dicemus) sunt species à veris differentes, species falsæ: quibus nobis occurrētibus decepti falsæ, & praua pro rectis, & veris sequimur, expetimus, probam^o. sic M. Tull. off. 3. de Regulo. *Is cum Romam venisset, utilitatis speciem videbat: sed eam, vt res declarabat, falsam indicauit.* ibidem. *apud superiores, utilitatis species falsa ab honestatis auctoritate superata est.* eadē ratione, falsa visa idem M. Tull. nominat in Lucullo, quæ cùm habeant quandam veri similitudinem, nos inducunt, vt falsa pro veris habeamus. Iam verò hoc genus loquendi, *aliud vero*, aut *aliud à vero*, Latinis est ysitatum: vt docuimus in annotationibus nostris in lib. 1. Aristot. de morib. ad Nicom. ex quibus licet (opinor) nobis exempla in hunc locum transferre. M. Brut. epist. ad M. Tull. li. 2. *Nos ab initio spectasse otium, nec quicquid aliud à libertate cōmuni quæsisse, exitus declarat.* *aliud à libertate*, id est, diuersum, discrepans, & differentes à libertate. Tibull. lib. 3. eleg. 4. *Hoc tibi coniugium promittit Delius ipse, Felix: hoc alium desine velle virum.* hoc alium, id est, alium ab hoc, alium quàm hunc. sic enim & emendat, & explicat M. Muretus mihi assentiens. Atque ita loquuntur Græci. Plato in Menone. *ἄλλο ἐπιτήμις*, aliud à scientia. Aristot. rhetor. 2. *Τὸ γὰρ δεινὸν ἔπερον τὸ ἐλεεινὸν.* .i. horrible enim aliud est à miserabili. & de morib. ad Nicom. lib. 10. *ὁ φίλος ἔπερος ὢν τὸ κολακός.* id est, amicus cùm sit alius ab assentatore, &c. Idem lib. 5. *ἢ γὰρ τὸ δίκαιον ἢ σπασδαίον, ἢ τὸ ἐπιτήμις ἢ κ' εἰ δίκαιον ἄλλο, ἢ εἰ ἀμφοῖν σπασδαίον τινὸν ἐστὶ.* id est, aut enim iustum non est bonum, aut æquum non, si aliud est

à iusto: aut si ambo iusta sunt, idem sunt. Iterum D Plato in Parmenide. *ὡς ἐδ' ἀνέπας εἰν ὁ, ὅπ' ἐστὶν, ἐν, ἀλλ' ἔπερον ἐνός.* .i. itaque ne sic quidem fuerit vnū, quod est, sed aliud ab vno. & in eodem dialogo iterum, ac sapius. Idem in Sophista. *πομπία ἔπερον ἀρετῆς.* .i. improbitas aliud est à virtute. & Hor. epist. ad Quintium lib. 1. *Nēve putes alium sapiente, bonoque beatum.* Idem ad August. lib. 1. *Edicto vetuit ne quis se, præter Apellem, Pingeret, aut alius Lysippo duceret ara.* Ita igitur probat, Agamemnonē furiosum esse. *Qui species alias veris*, id est, vt diximus, à veris differenteis, seu nō veras, & præterea sceleris tumultu permittas, id est, cum scelere coniunctas capiet, cōmotus habēdus est, & furiosus. at tu secutus es speciem religionis falsam, & cum scelere coniunctam, tum cū filiam tuam Dijs immolare instituisti, quasi eos eius sanguine placaturus, & tuæ classi secundum exitum, faustamque nauigationem ab illis impetraturus. furiosus igitur fuisti. Porphyrio quidem quamuis aliquantum sit corruptus hoc loco, vt & multis alijs locis, meam coniecturam, meamque interpretationem adiuuat, & confirmat. sic enim ille. *Qui concipit animo species falsas, & vera non videt, is demens est.* Postremò in cod. Tornes. quamuis hic locus sit itidem corruptus, tamen his verbis explicatus est: *Species veritati dissimileis.* Quod autem simius quidam, indignus, qui à me nominetur, nuper scripsit, nihil hic esse mutandū & quia scriptum sit in omnibus libris manuscr. *alias veri*: & quia tale sit hoc *alias veri*, quale apud Lucr. *aliena salutis*, nā ille valde desipit. Nam primū longè dissimilis significatio est vocis *alienus*: deinde longè alia structura. dicunt enim Latini, *alienus vero*, à vero, veri: & *alius vero*, *alius à vero*: numquam autem *alius veri*. Tum verò *aliud à vero*, seu *aliud vero*, est id, quod est vero dissimile, seu quod non est verum: *alienum à vero* autem, quod est contrarium & inimicum vero: quemadmodum apud Lucretium, *aliena salutis*, dicuntur inimica saluti, pestifera, & letalia: apud Horat. autem *species aliæ à veris* dicuntur, aliæ quàm veræ: differentes à veris, & ita non veræ: & apud eundem in illo versu, *Nēve putes alium sapiente, bonoque beatum*: alius sapiente, & bono dicitur is, qui alius est, quàm sapiens & bonus: seu alius præter sapientem, bonūque. Denique non potest dici aliud ijs de rebus, de quibus alienum, neque alienum de quibus aliud, in eandem sententiam. Verbi gratia, consuetudo aliud quiddam est à natura, non tamen alienum est à natura. Vulgò enim dici solet, consuetudinem esse alteram naturam. Ars aliud est à natura: sed non est alienum à natura. dicere enim solemus, artem imitari naturam. Æquum & bonum, id est, τὸ ἐπιτήμις, aliud est à summo, seu scripto iure. non est tamen alienum à summo iure: sed est melius, quàm summum ius. Sex cetera alia exempla similia proferre possum. Sed hæc pauca sint instar multorum. Fui autem ea causa paullo longior, vt comprimerem quorundam impudentiam, qui cū sint in lingua Latina peregrini atque hospites, quasi Romæ cum Varrone, ac Ciccone vi-

A xerint, de hac lingua magno supercilio sententiã pronuntiant, & ceteros, qui in ea bonam partem ætatis consumserunt, arroganter & fastidiosè tertio quoque verbo damnant.

AIAX, IMMERITOS DVM OCC.] licet le gere hunc versum sine interrogatione, vt sit concessio, hoc modo: demus, Aiace[m] desipere intereã dum agnos immeritos occidit: tu cum scelus admittis, id est, cum filia sanguine manus tuas cruentas ob titulos inaneis, sanã mentis es? & videtur argumentum esse à minori, hoc modo: si Ajax insanus habetur eò quòd agnos iugulauerit: quanto tu infanior, qui filiam tuam ma[ct]auisti ambitione adductus: licet & interrogando pronuntiare. Aliquot libri veteres habent, *cum occidit*, quam scripturam magnopere probo.

SCELVS ADMITTIS] filiam occidis. scelus enim cædem semper aliquam, aut impietatem cõtinet, vt alibi admonuimus. patriam prodere: parentes violare: Deos contemnere: hominem, qui non læsit, & ciuem occidere, scelus est.

STAS ANIMO?] idem valet, quod illud superius, Rectum animi seruas? ãsne compos mentis? minimè verò.

ET PURVM EST VITIO] expers vitij mēdosenonnulli coniungunt nomen vitio cum voce tumidum. purum iunxit cum patrio casu Oda 22. lib. 1. ibi *scelerisq; purus.*

CUM TUMIDVM EST COR?] tale est illud M. Tullij Tuscul. lib. 3. Itaque non inscite Heracleotes Dionysius ad ea disputat, quæ apud Homerũ queritur Achilles, hoc (vt opinor) modo. Corq; meum penitus turgescit tristibus iris, Cùm decore, atque omnime orbatum laude recordor. Num manus affecta rectè est, cum in tumore est? aut num aliquod membrum tumidum, ac turgidũ nõ vitiosè se habet? sic igitur inflatus & tumens animus in vitio est. Sunt autem versus illi Homeri, quos M. Tullius Latinos fecit, ex il. 1. Ἀλλὰ μοι οἰδέονται κραδίη χόλω, ὁππότε ἐκείνη Μήσομαι, ὅς ἀσφύλλον ἐν Ἀργείοισιν ἔριξε.

SI QVIS LECTICA] aliud argumentum à minori.

PVPAM, AVT PVPILLAM] sic habent nõnulli codices calamo exarati, quos ego secutus sum. nam vulgata quidem scriptura, *Rufam, aut pusillam*, quæ reperitur etiam in nonnullis veteribus cod. mendosa est, cum prima syllaba nominis *pusillam*, sit breuis. circumfertur & hæc *Rufam, & Rusillam*, quam non improbo. pupus autem idem, quod puer: ex quo pupulus & pupill⁹. Catull. ad Caton. *Deprendi modo pupulum puella Trufantem.*

INTERD. HVIC OMNE ADIM. IVS PR.] prætor ei interdicit suorum bonorũ administratione, tanquam furioso, & det curatorem bonis. sed quid op⁹ est prætoris interdicto, cum lex ipsa interdicit, vt mox dicemus?

ET AD SANOS ABEAT TVT. PR.] tutelam posuit pro curatione. nam proprie tutorem appellant iurifconsulti, qui datur pupillis: curatorem, qui puberibus, vsque ad annum 25. Datur etiam prodigis, & furiosis curator: sed non ita, vt puberibus. bonis enim eorum datur, non ipsis,

seu personis, quemadmodum ex pandectarũ libris intelligere licet. vetabant autem XII. tabulæ furiosum dominum esse rerum suarum. earumq; curatio ad illius gentileis, & propinquos pertinebat. Cornificius lib. 1. ad Herenn. *si furiosus existit [aliàs esse incipit,] agnatorum, gentiliũq; in eo, pecuniãq; eius potestas esto.* Columella lib. 1. cap. 3. scribit, Catonẽ dicere solitum, eũ, qui agrum coleret nec salubri celo, nec fertilem, velut cõmotæ mentis ad agnatos, ac gentileis esse deducendum. sic & Varro lib. 1. de re rustica. *Qui salubre locum negligit, mente captus est, atque ad agnatos, & gentileis deducendus.* Iustinianus Institutionum iuris ciuilibus lib. 1. Tit. de curat. furiosi quoque, *& prodigi, licet maiores viginti quinque annis sint, tamen in curatione sunt agnatorum ex lege duodecim tabularum.* Quod si desint propinqui, dantur curatores à prætorẽ, vt supra epist. 1. lib. 1. *Nec medici credis, nec curatoris egere A prætorẽ dati.*

QVID? SI QVIS NATAM] sic legendum est, & ita habent libri calamo exarati, non, vt vulgati, *Quod si quis,*

MVTA] ἀλόγῳ, vt idem saty. 3. lib. 1. *Mutum & turpe pecus,* homines significans quasi mutos, id est orationis & rationis experteis ante inuentum sermonis vsu.

INTEGER EST ANIMI?] vt supra ead. sat. Integer est mentis. &c.

HIC SVMMAM EST INSANIA.] sic restitui ex libris manuscr. Nam vulgati omnes habent, hic est summa inf. planè inconcinne, atque incompositè.

QVI SCELERATVS:] qui sceleratus erit, idem & furiosus erit.

QVEM CEPIT VITR. F.] qui fama populari ducitur, quæ fragilis, & leuis est, hic & furore concitatus est. Vitream posuit pro fragili. Od. 17. lib. 1. pro pellucida, aut splendida, aut marina, quia vitri color, aquæ coloris similis sit.

HVNC CIRCVMT. GAVD. BELL. CR.] id est, hic insanus & mente captus est. *Circumtonnit*, id est, attonitum reddidit, seu ἐμβρόνητον. Nam interdum tonitru homines de gradu, & statu mentis deturbat. Bellona Martis foror, sacerdotibus suis, & suorum sacrorum cultoribus bonam mentem adimebat, ita vt destructis gladijs cruenti circumcursarent. Festus. *Bellona dicebatur dea bellorum, ante cuius templum erat columella, quæ bellica vocabatur: supra quam, hastam iaciebant, cùm bellũ indicabatur.* significat, Agamemnonem populari fama adductum & bellum Troianis intulisse, & filiam suam ma[ct]auisse, ideoque furiosum esse.

NVNC AGE] nunc docet, luxuriosos quoq; & a[st]otos insanire.

VINCIT ENIM, STVLTOS RAT.] sic loquitur saty. 3. lib. 1. *Nec vincet ratio, tantumdem vt peccet, idẽmque, &c.* Nonnulli libri veteres habent, *Vincet.*

HIC] Nomentanus, aut quiuis alius ei similis.

EDICIT, PISCATOR VTI, PO.] edicere est palam, & clarè, & veluti pro imperio dicere. Ter. Eunuch. *miles, nũc adeò edico tibi: Ne vim facias vllam in illam.* Virg. Æn. 3. *socijs tunc, arma*

A *arma capessant, Edico.* Itaque dicuntur edicere praetores, & consules, cum proponendum in publico, vel publice praedicandum, ac proclamandum, curant quid sint obseruaturi, vel quid fieri velint, vel aliud simile, hic igitur luxuriosus nepos simul atque amplissimi patrimonij heres factus est, atque hereditate adiit, edicit ut piscatores, aucupes, vnguentarij, coqui, cupediarij, lenones, scurræ, & id genus deliciarum, ac libidinum ministri, sibi praesto sint, domumque veniant. Ad hæc quæ hic ab Horatio dicuntur, pertinet illud, quod dicebat Diogenes Cynicus, prodigos & nepotes fibus in loco edito & praecipiti natis esse simileis, quia, quemadmodum harum fructibus non homines vescuntur, sed corui & vultures: ita & profusorum ac nepotum bonis non viri boni, sed assentatores, lenones, meretrices, & tales pestes fruuntur.

TUSCI TURBA IMPIA VICI] homines, qui emunt, ut pluri reuendat, id est, *παλιχόπληλοι*. Plaut. in Curculione, *In Tusco vico ibi sunt homines, qui ipsi sese venditant.* turbam Tusci vici impiam, id est, periuram, sceleratam, Deorum contemtricem, nominat, propterea quod hoc genus hominum nihil proficiat, nisi strenue mentiat, & peieret. alij lenones malunt significari, qui omnium maxime sunt periuri, atque impij, quod videtur verius. sequitur enim mox *Verba facit leno.* iam vnde appellatus sit vicus Tuscus, docet T. Liuius lib. 2. & Varro lib. 4. de ling. Lat. & Seruius ad illum locum Virg. *Æn. 5. Tres equitum numero turma.* ubi hunc locum profert.

CVM SCVRRIS] scurræ sunt *σαυρολόχοι*, parafiti, qui risum mouent diuitibus pabuli causa.

FARTOR.] a farciendo factores appellati, qui farcimina conficiunt.

CVM VELABRO] Velabrum, locus Romæ a vehendo dictus, quod cum paludibus mons Auentinus a reliquis esset disclusus, eò ex vrbe, quadrante soluto per paludes illas aduehebatur. Alij a velis, propterea quod viam, quæ è foro ad hippodromum ferebat, velis obtendere solebat. In eo habitabant vnguentarij, ut vult Porphir.

MACELLVM] macellum dictum vel a voce Græca *μάγειρος* paucis litteris immutatis, vel a Macello quodam, qui exercebat in vrbe latrocinia: quo damnato censes Emilius, & Fuluius, statuerunt, aut ut in domo eius obsonia venderentur: aut ut ex eius pecunia locus publicus obsonijs vendendis accommodatus exstrueretur. sic fere Varro lib. rerum Romanorum, & Plutarchus quaest. Rom.

ACCIPERE QUID CONTRA] quidam libri verteres habent, *Accipe quid contra hæc, &c.* Accipe autem, id est, audi, seu cognosce. sic Virg. lib. 2. *Æneid. Accipe nunc Danaum insidias,* notat Seruius ad illum locum, *da Tityre nobis,* in Tityro.

ÆQVVS] placidus, facilis. assentiens huic lenoni, æquissimo animo orationem lenonis audiens. est enim hæc vis huius nominis interdum, ut sæpe antea admonuimus.

IN NIVE LVCANA] alloquitur venatorem, dormis sub dio, *αὐθροιαίτης*. supra Od. 1. lib. 1. *manet sub Ioue frigido Venator.*

TV PISCEIS] hæc oratio habetur ad piscatorem.

HIBERNO EX ÆQVORE] ex mari pisceis euerris tempore hiberno. hieme piscaris, quo tēpore difficilior, laboriosior, periculosior denique est piscatio. Scriptura, quam in quattuor codic. manuscriptis, vno Vatic. Rain. Cardin. Ian. Tornef. reperi, *hiberno ex æquore verris*, ita mihi, & omnibus viris doctis, quibuscum communicavi, probata est, ut temperare mihi non potuerim, quin ita excudendum curarim: quamquam vulgatam *vellis* non damno. a verbo verrendi autem euerriculum esse nominatum, retis genus, quod, quicquid piscium nactum fuerit, euerrit, docet Nonius: citatque locum illum Cicer. ex orat. de signis. *Quod vnquam, iudices, huiusmodi euerriculum illa in prouincia fuit?*

DECIES] decies centena sestertium nummum millia.

TIBI TRIPLEX] triplum: & ita fortasse legendum. lenonem alloquitur.

MEDIA DE NOCTE] infra epist. ad Mæcenatem 2. lib. 1. *media de nocte caballum Arripit.*

FILIVS ÆSOPV] Clodius Æsopus, Clodij Æsopi tragædi filius, luxuriosus nepos: cui Æsopum patrem histriionem ducentes sestertium reliquisse constat. Dignus planè fuit pater filio, siquidem illius patina sexcentis sestertijs fuit æstimata, filius autem margaritas deuorauit.

DECIES] id est, decies centum millia sestertium nummum.

SOLIDVM] integrum, non comminutum, vno hausto.

DILVIT] aceto maceravit, & liquefecit.

BACAM] vnionem, margaritam. sup. Od. 8. epod. *Nec sit marita, quæ rotundioribus Onusta bacis ambulet.* Tradit Suetonius C. Cæsarem Caligulam similiter portentosissima ciborum genera esse commentum, ut pretiosissimas margaritas aceto liquefactas obsorberet. Tale quiddam & de Cleopatra narrant.

NEQVITIA, ET NVG. PRAVOR. ET AM. GEM.] nequitia, (id est luxuria, & profuso vitæ genere) & ingenij leuitate, & studio rerum malarum simillimum. vide annot. ad illum locum, *ad cetera pane gemelli.* epist. ad Fuscum Arist. lib. 1. male enim Porphirio, si modò eius oratio est, putat *gemellum* positum esse pro *gemellorum*. iam nequam homines dicuntur libidinosi, luxuriosi, luronnes, & voluptatibus liquefacti homines, ad nullam rem vtiles, ut alibi diximus.

LVSCINIAS] hic fit *συμπαίρεις* duarum vocalium *i* & *a*, ut alibi docuimus. hoc idem factitasse Æsopum histriionem tradidit Plin. lib. 10. his verbis, *In patina posuit aueis cantu aliquo, aut humano sermone vocaleis sex nummis singulas coemtis nulla alia inductus suauitate, nisi ut in his imitationem hominis manderet.*

IMPENSO COËM.] impenso pretio coemtis: magno pretio comparatas.

QVORSVM ABEANT SANI?] id est, nonne sit absurdum, si iudicentur, aut censeantur sani?

A **CRETA, AN CARBONE NOTANDI?**] laudandine sunt, an vituperandi? in tribus cod. antiquis scriptum reperi, *Quorsum abeant sani, ut creta, an carbone notati? ut fortasse ita legendum sit Quorsum abeant? creta, ut sani, an carbone notandi?* verum iudicet lector potius. Vnum testabor, in omnibus libris antiquis scriptum esse *notati*.

EDIFICARE CASAS] hæc solent à pueris factitari. Tibull. li. 2. elegia. 1. *Turbag, vernarū saturi bona signa coloni Ludet, & ex virgis exstruet arce casas.* Conatur autem ostendere, puerilius esse amare, viro barbato, quàm hos ludos puerileis ludere.

PLOSTELLO] plostellum, pufillum plastrum: sic sup. dixit *plostra ducenta*.

AMENTIA VERSET] id est, is dicendus sit amens, vel non dubium fuerit, quin eum amentia agitet, duo cod. calamo exarati habent *amentia vexet*. quæ scriptura non est reiicienda: neque tamen admodum refert vtro modo legas, quod ad sententiam attinet.

SI PVERIL. HIS RATIO ESSE EVIN.] admonitum lectorem velim, libros omneis vulgatos esse corruptos, in quibus hæc scriptura inueteravit: *Sic puerilius: cū legendum sit, Si puerilius his ratio esse euincet am.* ut habet quattuor cod. antiqui, vnus Vatic. Iann. Faer. Tornef. & item Clericanus & Nicotianus. Hoc igitur sentit Horatius, si doceo, ac peruineo rationibus & argumentis firmissimis, puerilius & stultius esse homini barbato amare, quàm ædificare casas, & similia: nec quicquam interesse, vtrum talem nūc, barbatus, & grandis natu scilicet, ludum ludas, qualem olim ludebas, cum puer esses trium annorum, an meretricis amore caprus plores: quæro ex te, si sine facturis, quod olim fecit Polemo, qui, cum antea mollissimè, ac dissolutissimè viueret, assidueque in conuiujs, & lustris versaretur: posteaquàm à Xenocrate philosopho Academico reprehensus & obiurgatus est, omisso priore illo viuendi genere, dicitur sese totum ad sapientiæ studium contulisse?

TRIMVS] puer trium annorum. coniungendum est autem nomē *trimus* cum aduerbio *prius*, hoc modo, vtrumne in puluere tale nunc opus ludas, quale prius ludebas, cum trimus eras. Itaque tollenda est distinctio nota, quam habent vulgati codices post vocem *trimus*, & post nomē *puluere* locanda.

POLEMO] hanc rem sic Laërtius, *καί ποτε συνθέμενος πῶς νέους ἐστρατομένους, καί μεθύων εἰς τὴν Ξενοκράτους ἦλθε χολῶν. ὁ δὲ ἐδὲν διατραπίς συνείρε τὸ λέγον ὁμοίως. ἦν δὲ πρὶ ἀποφροσύνης. αἰετὸν δὲ τὸ μεράμιον, κατ' ὀλίγον ἐθιρέθη, καὶ ἔπος ἐγένετο φιλόπονός, ὡς ὑπερβάλλον τὸς ἄλλους, καὶ αὐτὸν διαδέξασθαι τὴν χολὴν.* id est, *Et aliquādo re cum iuuenibus constituta, coronatus, & ebrius in Xenocratis scholam venit. Ille autem oculis immotis, simili orationem connectebat: eratque sermo de temperantia. Adolefcens autem audiens, paulatim captus est: & vsque adeo fuit industrius, studioque ac labori deditus, ut ceteros superarit, & magistro in schola successerit.*

INSIGNIA MORBI] deliciarum, & amo-

ris indicia, ornamenta amatoria: quæ statim enuumerantur.

FASCIOLAS] quibus coronæ praligabantur, seu quibus crura vinciebantur. M. Tull. lib. 2. epist. ad Attic. & *Epicratem suspicor (ut scribis) lasciuū fuisse. etenim mihi caliga eius, ut fascie cretata, non placebant.* Idem in orat. de Haruspice. respondit. *P. Clodius à crocōta: à mitra, à muliebribus soleis, purpureisq; fasciis, à strophio, à psalterio, à flagitio, à stupro est factus repente popularis.* Idem in oratione in Clod. & Curionem. *Tūne cum vincerentur pedes fascijs, cum calanticam capiti accommodares, cum strophio accurate pracingerere: &c.* Greci vocant taniās. Ita apud Platonem in symposio interuenit Alcibiades ebrius, coronatus, & fascijs redimitus. verba Platonis hæc sunt, *καὶ ἐπισημαὶ ὄπτι τὰς θύρας ἐστρατομένον αὐτὸν κισσὺ πνὶ σφάραξ δασυὶ καὶ ἰων, καὶ ταυρίας ἐχόντα ὄπτι τὸ κεφαλῆς πᾶντι πλάτεις, &c.* & Archytas apud Stobæum declarat, fasciarum vsum ad mollitiem pertinere. *διὰ τὸ πᾶ ἰδαμῶς καλὸν ἔπεσθῆσι πολλὰς κατασείπειν τὸ σῶμα, ἔτι ταυρίας καπιλεῖν.* id est, *iccirco nullo modo honestum est, multis vestibus corpus tegere, neque fascijs inuolueri.* Vtebantur etiam fascijs homines infirma valetudine, & qui ex morbo surrexerant, & conuauerant, necdum satis firmi erant.

CUBITAL] sic legendum, non *cubitale*. quāuis enim vtrumque sit Latinum, tamen *cubitale*, non patitur carminis lex. nam prima nominis focalia syllaba producit, cum à faucibus sint appellata. est autem cubital à cubito nominatum. erat enim puluinus, cui innitebantur inter cenandum: quamquam hic tegmentum brachiorum potius significat, quod *περιβραχίονα*, seu *περιβραχίωνιον* Graeci appellant. focalia autem solita erant ad hiberi ab imbecillis ad arcendum frigus à collo, & faucibus. eisdem utebantur mulieres, mollisque, & voluptarij homines, paulū à mulierib' differentes. Quintil. lib. 11. cap. 3. *Palliolium sicut fascias, quibus crura vestiuntur, & focalia, & aurium ligamenta, sola excusare potest valetudo.*

CORONAS] quibus utebantur in conuiujs & comotationibus, ut alibi ostendimus. Plaut. in Menæchm. *Non ego te modo hic ante adeis cū corona florea vidis Astare?* Idem Amphit. *spectatores, vobis spectantibus Capiam coronam mi in caput: assumulabo me esse ebrium.* Idem Asinar. *Possis, si forte accubantem tuū virum conspexeris, Cum corona amplexū amicam si videas, agnoscere? lege annotata ad locum illum neclendis apium coronis.* Od. 11. lib. 4.

CORREPTVS] libri aliquot veteres habent *correctus*. quod magis probo: & ita excudi iusseram. potest tamen recepta scriptura ferri.

MAGISTRI] Xenocratis. M. Tull. de finib. lib. 5. *Hic Xenocrates, hic eius auditor Polemo.* Fuit autē Xenocrates, continentissimus: de quo cum Laïs meretrix aliquando sponfionem fecisset, *ni eum ad suos amplexus pelliceret, atque adeo perpelleret, & sub noctem metu simulato ad eum confugisset, ut apud illum totam noctem manendi, & cum eo cubandi causam probabilem, seu necessariam potius haberet: ille eam quidem domum recepit, & secum cubare passus est: sed ne tantillum*

A lum quidem commotus est. qua re comperta cū ij, qui cum ea sponſionem fecerant, quali sponſione victa, pecuniam stipulatam flagitarent: reſpondit illa, ſe de homine, non de lapide, ſponſionem feciſſe.

PORRIGIS IRATO P.] confert iterum amato rem cum puero.

AGIT VBI SECVM, EAT, AN NON] totus hic locus ex Eunucho Terent. ferè ad verbū expreſſus eſt, vbi ſic Phædria, Quid igitur faciam? non eam, ne nunc quidem Cum arceſſor vltro? an potius ita me comparem, non perpeti meretricum contumelias? Excluſit, renocat. redeam? non ſi me obſecret. imitatus eſt & Perſius ſaty. 5. Nunc ferus & violens: at ſi vocet, haud mora, dicat. Quidnam igitur faciã? nec nũc cū arceſſor, & vltro Supplicat, accedam? in verſu Horatij, Excluſit: renocat: redeã? non ſi obſecret: ſubintelligendum eſt, me, vt ſit integra oratio, qualis eſt apud Terent. non ſi me obſecret. agit porro reſtitui auctoritate nouem codic. antiq. adductus, vnius Vaticanani, Rain. Card. Torneſ. 2. Nico. 2. Ruſſard. Cleric. mei: agit ſecum autem, id eſt, loquitur ſecum. nam qui loquitur, agit, vt infra annot. ad epiſt. 2. lib. 2. verſu 3. Tibi re vel Gabijs & tecum ſic agit. &c.

B Ô HERE, QVÆ RES NEC MODVMH.] ſic Terent. Here, qua res in ſe neque conſilium, neq. modũ Habet vllũ, eam conſilio regere non potes, &c.

SIBI NIHILO PVS EXPLICET] Terent. Nihil plus agas, quam ſi des operam, vt cum ratione inſanias.

PICENIS] ſaty. proxima, Picenis cedunt pomis Tiburtia ſucco.

GAVDES, SI CAMERAM] Quid? (inquit) cū tu excerpens ſemina ex pomis Picentiniſ, gaudes ſi quo caſu camerã. i. teſtum in curuitatẽ formatũ, vt exponit Feſtus, percuffiſti? penes te eſt? id eſt, eſne mentis compos? profeſto non eſ. gaudes, igitur, nempe quali ea res ſignificet, omnia tibi lata, & ſecunda in amore euentura. Atque hunc locum ita eſſe intelligendum argumento erit id, quod à Iulio Polluce lib. 8. eo capite, in quo conuiuiorum luſus enumerat, traditum eſt.

C Επὶ τῶν μῆλων, ὅτε ἐγκρίται τις μῆλος ἐνδοθεν, ἀκροῖς τῶν παρῶν τῶν δὲ ξυστῶν δύο δακτύλοις συμπίπτουσι ἐπὶ διάβροχον καὶ ὀλισθηρὸν ὃν εἰ πορὸς ὕψος πηδύσειεν, ἑσμαινόντο τούτω πῶς εὐνοῖαν πῶς πορὸς τῶν παιδικῶν, &c. id eſt. Præterea ſemen malorum, ſeu pomorum, quod ineſt in intimis eorum partibus, ſummis primis duobus manus dexterae digitis comprimentes adhuc madidum, & lubricum, ſi ad laquear, aut cameram ſubſiliſſet, ex eo ſignificari putabant, puellarum ſuarum erga ſe beneuolentiam, &c. Alij ſimpliciter intelligunt, ſignificare Horatium, ſani hominis non eſſe, tempus contere in mittendis, & exprimendis in cameram ſeminib?: quod ferè facere ſolemus cū ceraſa edimus: neque tamen iccirco extra mentis poteſtatem eſſe dicimur, maxime ſi in regno noſtro id faciamus: aliud agere fortaiſſe, & operam ludere videri poſſimus.

QVID? CVM BALBA] hypallage eſt. erat enim recta locutio, Quid? cūm balbis verbis an-

noſum palatum feris, & verberas, id eſt, cūm grã diſnato iuuenũ more puellam blandè appellas, qui ſanior eſ eo, qui caſas ædificat? feris autem reperiſcriptum in quinque cod. vet. vno Vatican. Torn. Clericano, Nicotiano, alij libri habent, ſeris quod tamen non damno.

ADDE CRVOREM STVLTITIÆ] accedat (inquit) ad ſtultitiã amatoris, ſcelº, cædes, error, vt ſæpè fieri ſolet. nepe cū miſcetur cum amore odium. Tum ſcilicet malum ingraueſcit: tum fit inſanabile, ac mortiferum amoris vulnus.

ATQVE IGNEM GLADIO SCRVTARE] idem dicit, ſed obſcurius, & Pythagoreorum more, ἀκρηγορικῶς, & συμβολικῶς, amorignis eſt. ſi quis ad amoris inſaniam ſcelus addat, dici poterit ignẽ gladio ſcrutari.

MODÒ (INQVAM) HELLADE PERC.] Marius quidam Helladem impotenter amabat: a qua cū ſe ſperni, & contemni putaret, eam interfecit. quo facto incredibili mæore & ægritudine affectus, atque afflictuſ, ſeſe è ſublimi præcipitẽ demiſit. en tibi cruor cū ſtultitia coniunctus. Marij igitur exemplo oſtendit plerumque homines ab amore ad cædem, & ſcelus progredi.

CERRITVS FVIT, AN] id eſt, fuitne furioſus & inſanus, an ſcleratum quidem fuiſſe iudicabis, & tamen inſanum negabis, & ſanum fuiſſe dices? perinde ac ſi dicat: quo pacto poteſt eſſe ſanus, & ſcleratus? an hoc dices, Marium non fuiſſe inſanum, ſed ſcleratum, diſtinguẽs ſcleratum ab inſano, & ſuo quamque rem nomine volens appellare? quod quidem ineptum, & abſurdum eſt. nam ſatis probatum eſt, eum ſanum nõ eſſe dicendum, qui ſit ſcleratus, & cæde pollutus, καὶ μαιφόνος, Cerritus dictum quali Cereritus, id eſt, à Cere re percuffus, Δημητριάδος, νυμφόληπτος. Itaque duæ ſyllabæ breues, ce & re in vnã longã coierunt. Plautus Amphit. quaſo, quin tu iſtanc iubes Pro Cerrita circumferri? Idem in Pænulo, Ne tu opinere, haud quiſquam hodie noſtrum curret per vias: Neque nos populus pro Cerritis inſectabit lapidibus. Idem in Rudente, Elleborofus ſum. G. at ego Cerritus: hunc non mittam tamen. Non Marcel. Cerritos, & laruatos dici maleſanos, & aut Cereris ira, aut laruarum incurſatione vexatos ait. Sed ne quis miretur, me Cerritus excudendum curaffe, liquidò confirmo ſic eſſe ſcriptum in omnibus libris antiquis. Oblata occasione nõ pigebit me lectori indicare Simeonis Boſij Lemoicis coniecturam de quodam Ciceronis loco in epiſt. 5. lib. 8. epiſt. ad Attic. non longè à principio: vbi ſic legitur in noſtra editione, vt & in vulgata, niſi quod verſum Græcum emendauimus. Et ſi ſolet eum, cum aliquid furioſe fecit, pœnitere. numquam autem [al. tamen] certior fuit, quam in hoc negotio. Nã, quod ad te non ſcripſeram, poſtea au diui, a tertio miliario tum eum iſſe, Πολλὰ μάρτυρα κεραισιν ἐς ἡέρα θυμαίνοντα. &c. Ille igitur pro certior fuit, legendum cenſet cerritior fuit, id eſt, inſanior: & pro eum eſſe, euomuiſſe, &c. Verſum etiam Græcum immutandũ cenſet: in quo ab eo diſſentimus. Sed hac de realiã.

LIBERTINVS ERAT, QVI] nunc ad ſuper-

A superstitiosos veniamus: vel, vt quidam volunt, ad eos, qui supra modum mortem extimescunt. verum tamen potius de superstitiosis sermonem nunc haberi puto, præsertim cum testetur Porphir. libertinos ab Augusto his sacris præfuisse, & ex eo Augustale esse dictos.

CIRCVM COMPITA] in quibus erant Lares ab Augusto positi. Immo verò ante Augusti tempora Compitalia sunt appellati dies festi Laribus attributi. Ouid. lib. 2. Fast. qui compita seruant, Et vigilant nostra semper in aede Lares.

SICCVS] ne quis dicat eum vino madidum, & ebrium fuisse.

LAVTIS MANÈ SENEX MANIBVS] oratori manus lauabant. Præterea Hesiodus vetat illotis manibus Ioui manè libare: quoniam (inquit ille) non audiunt, sed respuunt preces. *μηδέ ποτ' ἐξήσας Διὶ λαίβην αἰθροπα οἶνον. Χερσὶν ἀνθρώποις, μήδ' ἄλλοις ἀθανάτοισι. Οὐ γὰρ πικρὸν κλύουσιν ἀποπνεύσαι δέτ' ἀράς.*

ET VNVM QUIDDAM M. A. D.] ad illa superiora hoc addebat, quod sequitur. addebat ad facta. hæc verba, quibus Deos orabat, vt solus à morte vindicaretur. quid potest autem mortalis à Dijs petere maius, quàm immortalitatem? Quidam libri manu scripti habent, *Et vnum, Quidam magnum?* addens: *vnum me, &c.* quæ scriptura si cui probabitur, videtur hæc eius esse sententia, & orabat deos his verbis, *vnum me, me* (inquam) *vnum*, morti surripite, id est, à morte vindicate. quid tam magnum est, quàm immortalitatem cõsequi? vel sic distingue: quid? tam magnum? id est, quid? estne hoc tam magnum à dijs immortalitatem consequi, cum dii omnia possint: *Dijs etenim facile est, &c.*

VNUM ME SURPITE MORTI] me vnum ab inferis & Orco vindicate. me vnum immortalitate donate: vel me vnum alijs omnibus superstitem esse iubete. his verbis superstitiosum describi putabat Simeo Bosius, quia quemadmodum parentes, qui totos dies deos orabant, vt sibi filij essent superstites, iccirco superstitiosi dicti sunt: ita hic, qui se vnum omnibus superstitem esse exoptat, superstitiosus est appellandus, à quo dissentio. *surpate* autem dictum pro *surripite*, id est, subducite, eripite.

DIIS ETENIM FACILE EST] ex his intelligimus. hunc libertinum superstitiosum fuisse. sed non videtur mihi omittendum, aut dissimulandum, quod quidam vir doctus mihi dixit aliquando in sermone: hunc libertinum non eò poni ab Horatio, vt nobis superstitiosi exemplum suppeditet: sed potius vt hominis nimium mortem extimescētis. mouebatur autem verbis illis, *vnum me surpate morti*. Iam ne hoc quidem dubium est, quin mortem supra modum horrere, vitiosum, & vituperabile sit. ego nihil pronuntio, & suum cuique liberum iudicium relinquo.

SANVS VTRISQVE AVR. A. O. M.] sanus toto corpore quidem ille. sed mente non item.

MENTEM, NISI LITIGIOSVS, EXCIP. D.] id est, mentem autem dominus in vendendo, exciperet, id est, excepisset, nisi litigare vellet, vel nisi liteis amaret. Vt hic locus autem planius in-

telligatur, sciendum est, venditorem mancipij, qui in vendendo, serui vitia, quæ scire debuit, & quæ non sunt in promptu, tacuit, præstare edicto ædilium videlicet, si non sit sanus siue corpore, siue animo, si fugitiuus, si fur. qua de re vide annot. ad illum locum, *In scalis latuit metuens pend. hab. epist. 11. lib. 2.* sed quæret aliquis. qui poterat hic à domino venire, aut omnino dominum habuisse, cum esset libertinus, vt hinc dicitur? nã libertini numquam seruierant seruitutem, quippe qui essent liberti filij. (loquor autem ex eorum sententia, qui volunt inter libertos, & libertinos discrimen fuisse.) Puto responderi posse, aut libertinum pro liberto hic esse positum: itaq; cum seruus esset venditus: ab emtore, cui venditor in lege mancipij receperat, esse sanum corpore, & furis, noxijsque solutum, fuisse manumissum. aut Horatium, siue potius Damasippum non dicere, hunc libertinum aliquando fuisse à domino venditum: sed hoc tantum, si hic libertinus, seruus esset, & à domino suo venderetur, dominum fuisse in vendendo, mentem excepturum, id est, hoc serui vitium emtori dicturum ac pronuntiatum, videlicet non esse sanæ mentis: nisi ab emtore redhibitorie actionis periculum sibi impendere vellet. Itaque significat Damasippus superstitiosos non esse sanos animo: quod verum est. De superstitione, quam *δεισιδαιμονία*, id est, timorem deorum appellant Græci, scripsit libellum vtilissimum Plutarchus.

HOC QVOQVE VVLGVS] nempe superstitiosos, vt omnes ferè intelligunt: vel, vt quidam, mortem nimium extimescētis.

FÆCVNDA IN GENTE MENENI] credibile est hunc Menenium fuisse ætate Horatij quædam mente captum omnibus notum. Alij quia Dionys. Halicarnasseus scribit lib. 9. in gente Menenia, fuisse consulem quendam Menenium non satis sanæ mentis, iccirco per Menenios stultos significari putant. alij stultos, Menenios dictos, vel à verbo Græco *μῆμνα*, i. insanio: vel à nomine *μηνένος*, i. ira impotens, & iracundia elatus, vel à *μηνήνιος*: id est, frenis & habenis parens, vt quadrupes. Ego existimaui aliquando per gentem Meneniam, stultos idè significari, quia quemadmodum gens Menenia, fuit fæcunda Roma, & multarum familiarum, ita stultorum maxima est multitudo, & vt vulgò dicimus, numerus infinitus. Sed siue hoc, siue illud, aut illud probemus, hoc dicit Horatius: hoc quoque vulgus, id est, superstitiosos ponit Chrylippus in numero stultorum, qui numerus est multiplex, atque adè infinitus.

IVPITER INGENTEIS] alterum exemplum superstitionis.

FRIGIDA] aptissimum epithetum. nam hæc febris ab atra bili oritur, quæ frigida est. Febris autem quartanæ depellendæ rationem miram, & paucis fortasse inauditam, quam, cum in Italia essem, à quodam Vmbro accepi, hinc referre volo. Sumatur totum id lotium, quod æger febre viget, seu *παροξυσμῶ* tempore semel effuderit. hoc lotio in locum aquæ, tantum farinæ, quantum satis

A fatis sit ad exiguum panem conficiendum, temperetur, subigatur, ac pinfatur: panisque fiat, & coquatur: coctus & refrigeratus cani masculino, esurienti, si æger sit mas: fæminæ, si fæmina sit, præbeatur: idque ter fiat. hoc factò æger conualefcet, canis febrî quartana corripietur.

ILLO MANÈ DIE, QVO] id est, die Iouis. Iupiter enim non alio die, quàm suo, ieiunium indicit. Est autem loquendi genus poëticum: pro eo, quod est, illo die, quo Consules, aut alij magistratus ieiunium in honorem Iouis indicunt. T. Livius lib. 36. *Eorum prodigiorum causa libros Sibyllinos ex S. C. decemviri cum adissent, renuntiarunt ieiunium instituendum Cereri esse: Et id quinto quoque anno servandum.*

CASVS, MEDICVSVE LEV.] id est, siue casus aliquis, siue medicus hunc puerum morbo leuarit, ac liberarit. in cod. Iann. Tornef. & vno Vatic. legitur *casus, medicusque*. non probo.

EX PRÆCIPITI] ex periculoso & ancipiti morbo: quamvis Cornelius Celsus scribat, quartanam neminem iugulare.

MATER DELIRA NEC.] mater stulta puerum existimans Iouis beneficio conualuisse, atq; iccirco se voti relligione obstructam esse: vt se voto exsoluat, ac liberet, eum in Tiberi nudum statuet, ac necabit. In Tiberi autem nudum statuet, vt puer aqua prætereunte ablutus, & viuò flumine perusufus, & ita purus, ad sacra accedat. Virg. *Aeneid. 2. Me bello è tanto degressum, & cade recentis Atrectare nefas, donec me flumine vino Abluero.*

QVONÈ MALO MENTEM CONC.] quò malo commota, & concitata mente? respondet, *timore deorum*. vim nominis Græci expressit, *δεισιδαιμονίας*. nam, quam superstitionem appellant Latini, eam *δεισιδαιμονίαν* nominant, Græci. quam illi pietatem, eam *εὐσέβειαν*. sed nos Galli pietatem, *δεισιδαιμονίαν*, id est, timorem numinis diuini appellamus, *crainte de Dieu*, Iudæos fortasse secuti. iam illud, *concuſſa mentem*, hellenismus est, qualia sunt illa *susſeſi loculos, crineis religata*. Virg. *Æn. 1. Os, humeròſque deo similis*, & sexcenta alia, nõnulli hæc verba, *Quòne malo*, ita explicat, *Quònam malo*, alij putant illud *ne abundare*, & à veteribus ornatus causa nominibus adijci solitum esse, vt fat. 10. lib. 1. *O seri studiorum, quine putetis Difficile, & mirum, &c.* alij seruire negationi, vt hîc, & inf. ead. fat. *Quantane?*

HÆC MIHI STERTINIUS SAPIENT. OCT.] septem duntaxat numerantur totius Græciæ sapientes nobiliores, & clariores. Horatius sub persona Damasippi, Stertiniū irritès, quasi magnam, ob sapientiam, laudem meruerit, octauum ei in sapientibus locum tribuit.

DIXERIT INSANVM QVI ME, TOT. AVD.] vetus dictum, & Terentianum in Andr. *Si mihi pergit ea, qua volt, dicere, ea, qua non volt, audiet.* Sed superior Terentio Sophocles, hanc sententiam sic expresserat in Aiace, *Εγὼ γὰρ αἰδύρι συζνώμῳ ἔχω Κλυόνη φλαύρα, συμβαλεῖν ἔπι κακά.* id est, ego enim ei ignosco, qui cum mala audierit, mala regerat. Homerus autem omnium antiquissimus sic, *ἰλ. ψ. Οππιὺν κ' εἴπηδά ἔπος, πῖον, κ' ἐ-*

πακύνους. id est, Quale verbum mihi dixeris, tale & audies. & Hesiod. *Εἰ δὲ κακὸν τ' εἴπῃς, τάχα κ' αὐτὸς μείζον ἀκούσῃς.* id est, Si autem male dixeris, citò & tu ipse peius audieris.

ATQVE RESP. IGNOTO, &c.] id est, audiet sua peccata: vel discet sua peccata, quæ in posteriori mantica condi solent, respicere. Æsopus dicebat duas vnumquemque nostrum manticas ferre, alteram à tergo, alteram à fronte: atque in ea quidem, quæ ante nos est, aliena peccata reponere: in posteriore, nostra. Hæc sic leguntur Græcè apud Stobæum, *Λίσσιπος ἔφη δύο πήρας ἕκαστον ἡμῶν φέρειν, τὴν μὲν ἔμπροσθεν, ἢ δ' ὀπίσθεν· καὶ εἰς μὲν τὴν ἔμπροσθεν ἀποπέθειται τὰ τῶν ἄλλων ἀμαρτήματα· εἰς δὲ τὴν ὀπίσθεν τὰ ἑαυτοῦ. διὸ ἔδδ' καθορῶμεν αὐτά.* Catull. ad Varum, *Sed non videmus, mantica quod in tergo est.*

STOICE POST DAMN. SIC] Stoice (inquit Horatius) sic tibi post damnum quæstuosa eueniat mercatura, sic, est benè precantis, vt anno tauimus sup. ad Od. 3. lib. 1.

QVA ME STULTITIA] sic omnes quidè habent, quos vidi, libri. Sed ijs inuitis legendum cenſeo, *Quam me Stultitiam, &c.* sic loquitur sup. ead. fat. *huic ego vulgum Errori similem cunctum insanire docebo.*

QVID? CAPVT ABSC.] quid? (inquit Damasippus) existimásne te continuò sanum esse, si tibi videris sanus? Agaue, quæ Pentheū filiū discerpsit, eiq; caput præcidit, sibine tum furiosa videbatur? minimè verò. sic tu tibi videris sanus, cum sis tamen insanus, ac furiosus.

NATI INFELICIS] Penthei, quem diripuerunt, ac dilacerarunt mulieres Thebanæ bacchantes (in quibus erat & Agaue mater) propterea quòd ille ex arbore, vel (vt alij volunt) ex edito saxo, eas sacrificatèis prospèctare ausus erat. Quod autem ait hîc Horatius matrem Agauen caput eius abscissum tulisse, id confirmat Theocrit. *εἰδ. λγ.* quod inscribitur *Λήναι, ἢ βάρχαυ.* *Μάτηρ μὲν κεφαλὰν μωκῆσατο παρδὸς ἐλοῖσα, ὅσσην περ τοκάδες πλέθει μωκῆμα λεαίνης. Ἰνὰ δ' ἔρρηξεν σὺν ἀμοσπῆτά μύχαι ὄμον Λαζὸππῆ γαστέρα βᾶσα καὶ Ἀυτοῖας ρυθμὸς αὐτὸς, Αἰδ' ἄλλαι τὰ πᾶσι σὰ κρέα νομῶντο γυναικίης. Ἐς Θήβας δ' ἀφῆκοντο πεφυρμένα αἶμα πᾶσαι, Ἐξ ὄρεος πίνθηται, καὶ ἔπειθ' ἄφ' ἑρσῶν.* cetera petat lector ex ipso Theoc. atque adèd totum eidyllion legat. quod si faciet non mediocrem voluptatem ex lectione capiet: sed tamen superiores illos Græcos versus totidem Latinis interpretabor. *Correpto nati capite ingentem edit Agaue Rugitum, granide quantus solet esse leone. Ino autè magni ossa humeri candentia frangit, Calcibus in ventrem insultans, quam deinde secuta est Autonoa: ast alia matres depascere carnis Reliquias, Thebasq; ire omnes ore cruento, Ex illo luctum, non Penibea monte ferentes.*

ÆDIFICAS] ædificas sumtuosè, insolenter, magnificè.

LONGOS IMIT.] allegoria est: diuites, & opulentos, & potentes viros imitaris, cum sis tenuis, & obscuro loco natus. Erat autem Horatius parua quidem corporis statura, sed non ita humili tamen, vt ad bipèdalem magnitudinem non perueniret, quod hic dicit. per breuitatem igitur

A staturæ, tenuitatem, & angustias rei familiaris significat, si conferantur cum opibus Mæcenatis & aliorum principum ciuitatis.

TURBONIS] gladiatoris: quem aiunt breui corporis statura fuisse, eundemque animosum, & pugnacem.

SPIRITVM] πρόημα. spiritus numero multitudinis dicere solet M. Tullius.

QVI RIDICVLVS MINVS ILLO?] vel subintellige es, hoc modo, & tu idem, Turbonis spiritum & incessum corpore maiorem rides. qui minus illo ridiculus es? vel potius coniunge cum verbo rides, hoc modo, & tu idem rides Turbonis corpore maiorem spiritum & incessum: qui minus ridiculus, illo rides? minus ridiculus, ὧν subintell. testificor tamen me in cod. Nicot. & meo reperisse es.

VERVM EST] æquum est, par est, rectum est: ut epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Metiri se quemque suo modulo, ac pede verum est.* sic sup. ead. lat. *Dij te Damasippe, Deaq. Verum ob consilium donent tonso re.* M. Tull. orat. pro Murena, *Negat verū esse alluci benevolentiam cibo.* Idem ad Att. lib. 2. *Quid verius, quam in iudiciū venire, qui ob rem iudicadam, pecuniam acceperit?* T. Liuius lib. 3. 2. *Ceterū & sciorum audiri postulata verum esse.* Virg. li. 12. *Æn. me verius unum Pro vobis sædus luere, & decernere ferro.* Terent. Andr. *Idne verum est? immo id genus hominum est pessimum.* Homer. il. μῦ. *Ἄλλ' ἔχον ὄσε πάλα τα γυνή χερῶν πρὸς ἀλλήδης: Ἥτις τὰ δ' μὲν ἔχουσα καὶ εἰρίοι ἀμφὶς ἀνέλκει:* id est, sed ita erant, seu ita se habebant, ut mulier manu victum quærens, vera, [id est, iusta] Quæ pondus & lanam tenens, libram suspendit, seu sustollit. horū igitur verborum hæc sententia est: an si Mæcenas ædificat, te quoq; ædificare, & cū eo certare par est, qui tanto ei dissimilis, & tanto eo inferior es, si cum eo certes?

ABSENTIS RANÆ PVLVIS] ranæ exemplo, quæ sese inflando vituli magnitudinem imitari, atque assequi conabatur, deterret nos, ne potentiorum, ac superiorum cultum, magnificentiam, & splendorem æmulemur.

C DENARRAT] de auget vim verbi: ut sup. *de seuit, delitigat.* & apud Terent. *de amare, de uerbere.* sic Plaut. Trucul. *numquam Ædepol mihi quicquam homo mortalis posthac suarum rerum creduis, Ni ego vostra hero amara facta denarrauero.*

COGNATOS] συγγενεῖς, fratres: quod tamen videtur ἄνωρον. dic igitur, ut Porphyrio, secum natos, congeneratos.

QVANTANE?] rogabat tantane esset, quanta ipsa esset. quidam legunt *Tantane*, quæ scriptura longè expeditior esset. eam tamen nullis in libris reperi. alij *Quantane* dictum volunt, pro *quã tantam*, ut & supra, *Quone malo mentem concussa?* id est, quonam malo, quemadmodum illi explicant. alij *ne* abundare, aut ornatus causa positum dicunt: quod probabilius est.

NVM TANDEM SE INFLANS, &c.] aliquot libri manusc. habent, *num tandem sufflans, &c.*

SIC] δεικτικῶς, ut Od. II. lib. 2. *Cur non sub alta vel platano? vel hac Pinu iacentes sic temerè, &c.*

MAIOR DIMIDIO] respondet pullus. NUM TANTO?] subaudi, maior est? ait mater.

NON, SI TERVPERIS] non si dissumparis. διαρραγήναι dicunt Græci. Demosth. orat. *ὡς εἰς εὐφάνει. ἐπὶ δὴ τῶν οὐκ ἔβουόας ὁ Φίλιππος ἐξήλασεν, τῶν μὲν ὀπλοῖς ὑπὸ ἡμῶν, τῶν δὲ πολιτικῶν καὶ τῶν ψηφισμοῖς, καὶ διαρραγῶσι πνευ τῶν τῶν, ὑπὸ ἡμῶν.* id est, posteaquam igitur eiectus ex Eubœa Philippus, armis quidem à vobis: consilio autem reip. administrandæ, & decretis, (etiam si quosdam istorum disruptum iri videam) à me, &c. Virgil. in Melibœo, *invidia rumpitur ut ilia Codro.* Propius autem ad hunc locum accedit exemplum illud ex epist. ad Mæcen. 3. lib. 1. *Rupit Harbitam Timagenis amula lingua.* Martialis, *Rumpitur invidia quidam carissime Iuli, &c.* Sed idem Martialis lib. 10. hanc eandem de boue & rana fabulam ad stultam cuiusdam Otacilij imitationem, ita ut Horatius, facetissimè ac commodauit hoc epigrammate, *Ad lapidem Torquatus habet prætoria quartum: Ad quartum breue rus emit Otacilius. Torquatus nitidus vario de marmore thermas Exstruxit: cucumam fecit Otacilius. Disposuit daphnosa suo Torquatus in agro: Castaneas centum seuit Otacilius. Consul Torquatus: vicifuit ille magister: Nec minor in tanto visus honore sibi. Grandis ut exiguum bos ranam ruperat olim: Sic (puto) Torquatus rumpet Otacilius.*

OLEVM ADDE CAMINO] oleum camino addere, est malum alio malo cumulare, atque augere: aut malo satis graui per se, materiam, ac pabulum præbere. Notat hic Porphyr. *usus est vult gari prouerbio, oleum in incendium.* significat itaque Damasippus, Horatium suapte natura insanire: & ad eius naturalem insaniam poemata accedere, tamquam pabula, quibus illa amplificetur, & maior fiat.

QVÆ SI QVIS SANVS FECIT, S. F.] si quis vniquam sanus fecit versus, tu quoque sanus facis versus: sed nemo sanus fecit vniquam versus: nemo enim poëta sanus: Ergo, &c. alij sic demus, aliquem sanum poëtam reperiri: non continuo tu quoque sanus es, cum versus facis. non continuo sequitur, si quis sanus aliquando versus fecit, te quoque sanum versus facere. & hoc sensu hæc legenda sunt interrogando. sed non est reticendum, in sex libris manuscriptis ita legi, *Quæ si quis sanus facit, & sanus facies tu.*

NON DICO HORREND. RAB.] prætermitto iracundiam tuam, cum rabie comparandam. sic M. Tull. lib. 4. Tusc. *Q. definitione fortitudinis aperta, quis est, qui aut bellatori, aut imperatori, aut oratori querat aliquid, neque eos existimes sine rabie quicquam fortiter facere posse?* ibidem, *atque hi collocuti inter se, priusquam manum consererent, leniter & quietè, nihil, ne in ipsa quidem pugna iracundè, rabiosè fecerunt.* Quidam libri veteres habent, *Non dicam.*

IAM DESINE] verba Horatij sua vitia à Damasippo inuitè audientis, hoc modo. Desine Damasippe in me tot maledicta congerere, aut tot mea vitia enumerare.

CVLTVM MAIOREM CENS V] continuans

A nuans orationem Damasippus, omitto (inquit) cultum maiorem censu, significat autem his verbis, Horatium sumtuosius & viuere, & vestiri, quàm census eius ferat. Non dubium est autem, quin Horat. dum sibi parum parcat, aliorum vitia urbanè notet, atque infectetur. huc pertinet illud epist. 17. lib. 1. *Gloria quem supra vireis, & vestit, & vnguit, &c.*

TENEAS DAMASIPPE TVIS TE.] id est, tuis te vitijs contineto: aliena autem ne tangito. fatis multa habes vitia: noli esse in alienis exquirendis, & aperiendis curiosus. habes domi, quod agas.

MILLE PVELLARVM] Hæc quoque sunt Damasippi Horatio libidinem, & insanos amores obijcientis. nam repetendum est *deo xoris* non dico.

O MAIOR TAND. PARC. INSANE] tertio Horatius iubet Damasippum finem facere sui obiurgandi, ac reprehendendi, hoc modo: ô Damasippe, quæso desinas tandem tu, qui me infanior es, mihi minus infano maledicere: parcius me obiurgato, cum tu sis me vitiosior, stultior, atque infanior. tale ferè est illud ex sat. 3. lib. 1. *quid tu? Nullane habes vitia? immo alia, & fortasse minorâ.*

B

SATYRA 4.

VNDE, & quò Catius? non est mihi tempus, auenti

Ponere signa nouis præceptis: qualia vincant

Pythagoran, Anytique reum, doctumque Platona.

Peccatū fateor, cum te sic tempore leuo Interpellarim: sed des veniam bonus, oro.

Quòd si interciderit tibi nunc aliquid, repetes mox:

C Siue est natura hoc, siue artis, mirus utroque.

Quin id erat curæ, quo pacto cuncta tenerem:

Vt poteres tenuis, tenui sermone peractas.

Ede hominis nomen: simul & Romanus, an hospes.

Ipsa memor præcepta canam: celabitur auctor.

Loga quibus facies ouis erit. illa memèro, Ut succi melioris, & ut magis alba rotundis,

Ponere. namque marem cohibent callosa vitellum.

Cole suburbano qui siccis creuit in agris, Dulcior irriguo nihil est elutius horto.

Si vespertin' subito te oppresserit hospes: Ne gallina malum resposet dura palato,

Doctus eris viuā misto mersare Falerno. Hoc teneram faciet. pratensibus optima

fungis

Natura est: alijs male creditur. ille salubreis

Æstates peraget, qui nigris prædia moris Finiet, ante grauem qua legerit arbore solem.

Ausidius forti miscebat mella Falerno: Mendosè: quoniam vacuis committere

venis

Nil, nisi lene, decet. leni præcordia mulso Prolueris meli, si dura morabitur aluus:

Mitulus, & viles pellēt obstātia concha, Et lapathi breuis herba, sed albo non sine

Coo.

Lubrica nascētes implent cōchylia luna. Sed non omne mare est generosa fertile

testæ.

Murice Baiano melior Lucrina Peloris. Ostrea Circæis, Miseno oriūtur echini.

Pectinibus patulis iactat se molle Tarentum.

Nec sibi cenarum quiuis temere arroget

artem,

Non prius exacta tenui ratione saporū. Nec satis est cara pisceis auerrere mēsa,

Ignarum quibus est ius aptius, & quibus asis.

Languidus in cubitum iam se conuiuare ponet.

Vmber, & iligna nutritus glāde, rotūdas Curuat aper lanceis carnē vitātis inertē.

Nam Laurens malus est, vluis, & arundine pinguis.

Vinea submittit capreas non semper eduleis.

N n ij Facun-